

บทที่ 4

ผลกระทบทางกฎหมายต่อประเทศไทยในการคุ้มครองสิทธิคนพิการ

"..งานช่วยผู้พิการนี้ ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้พิการ ไม่ได้เป็นผู้อยากพิการ และอยากช่วยตนเอง ถ้าเราไม่ช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไรเพื่อชีวิต และมีเศรษฐกิจของครอบครัว จะทำให้เกิดสิ่งที่หนักในครอบครัว หนักแก่ส่วนรวม ฉะนั้น นโยบายที่จะทำ ก็คือช่วยเขาให้ช่วยตนเองได้ เพื่อให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม..."*

4.1 การคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเทศไทย

ผลการสำรวจความพิการ พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า คนพิการในประเทศไทยมีจำนวนประมาณ 1.9 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 2.9 ของประชากรทั้งหมด ล้วนเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตแตกต่างกันไป แต่สิ่งที่คนพิการเหล่านี้ต้องเผชิญร่วมกันนั้น คือการถูกละเมิดสิทธิ ทั้งที่คนพิการก็เป็นมนุษย์เพียงแต่มีความแตกต่างจากคนปกติซึ่งไม่พิการ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการถือว่าเป็นความหลากหลายอย่างหนึ่งของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นสิทธิของคนพิการจึงต้องเป็นเช่นเดียวกันกับสิทธิต่างๆที่คนในสังคมได้รับ นั่นคือสิทธิของความเป็นพลเมืองที่รัฐพึงต้องบัญญัติให้แก่พลเมืองของตน สิทธิเช่นว่านั้น เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและความเสมอภาค เป็นต้น¹ มนุษย์ย่อมมีสิทธิบางอย่างที่ติดตัวมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยไม่สามารถโอนให้แก่กันได้และผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ เพราะการล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการทำให้เสื่อมเสียต่อสภาพหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล

ประเทศไทยได้บัญญัติถึงสิทธิต่างๆของพลเมือง ตามที่ปรากฏในหลักการและเหตุผลในการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 อันมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุด อันเป็น

---

* พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะกรรมการมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2517

¹ วิชัช จีระแพทย์, สิทธิมนุษยชนตามกฎหมายระหว่างประเทศกับรัฐธรรมนูญไทย, (กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ, 2552), หน้า 15.

แม่บทของกฎหมายทุกฉบับได้บัญญัติสถานภาพความเป็นพลเมืองของประเทศไทยไว้ใน หมวด 3 ว่าด้วย "สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย" ดังนั้นเมื่อจะพิจารณาการคุ้มครองสิทธิคนพิการของประเทศไทยนั้น ในเบื้องต้นควรพิจารณาความหมายของคำว่า "สิทธิและเสรีภาพ" ว่ามีขอบเขตเพียงใด และคนพิการได้รับความคุ้มครองเพียงใด จากนั้นเมื่อเข้าใจสิทธิและเสรีภาพของคนพิการตามกฎหมายแล้ว จะพิจารณาถึงพัฒนาการในการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการของประเทศไทย

4.1.1 สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 คำว่าสิทธิและเสรีภาพยังไม่เป็นที่รู้จักและแพร่หลายนักในประเทศไทย แต่เมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย และมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทในการปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศนั้นนอกเหนือจากการจัดระบบบริหารประเทศแล้ว ความสำคัญอยู่ที่ การประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของปวงชนชาวไทยที่สำคัญที่สุด คือ สิทธิขั้นพื้นฐานของปวงชนชาวไทยของกลุ่มคนต่างๆ ที่แตกต่างกัน เนื่องจากเพศ เชื้อชาติ การนับถือศาสนา อายุ ความพิการ ฯลฯ² ด้วยเหตุนี้คำว่าสิทธิและเสรีภาพจึงเริ่มมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

การร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ฉบับที่ 17) ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการร่างมากที่สุด และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพมากกว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมาในอดีต ความตื่นตัวในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น อาจเป็นเพราะประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น ประกอบกับอิทธิพลของรัฐธรรมนูญต่างประเทศ³ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) ของสหประชาชาติ อันเป็นการประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งประเทศไทยได้ออกเสียงสนับสนุน⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

² วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ พวงแก้ว กิจธรรม และวัชรา รั้วไพบูลย์, รัฐธรรมนูญใหม่...ชีวิตใหม่ของคนพิการ. (กรุงเทพฯ: บริษัทเบญจผล จำกัด, 2550). หน้าคำนำ.

³ สกล สกลเดช. "การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในหมวด 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540" ใน สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543), หน้า 25.

⁴ สารานุกรมเสรี วิกีพีเดีย, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน [ออนไลน์], 12 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน>

(ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2540 นี้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้เริ่มปรากฏให้เห็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิของคนพิการบ้าง จากเดิมที่รัฐธรรมนูญ 16 ฉบับแรกมิได้กล่าวถึงเลย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ทุกหมวด ทุกมาตรา และทุกวรรค ล้วนมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ซึ่งกำหนดวิธีปฏิบัติของประชาชนทุกกลุ่ม รวมทั้งคนพิการ และรัฐ เพื่อความเป็นระเบียบในการปกครอง พร้อมทั้งส่งเสริมให้พลเมืองไทยทุกคนมีความ เป็นอยู่และการดำรงชีวิตในสังคมที่ดี ทั้งนี้ สถานภาพความเป็นพลเมืองของประเทศไทยได้ บัญญัติไว้อย่างชัดเจน ในหมวด 3 ว่าด้วย “สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย” เมื่อคนพิการเป็น พลเมืองของประเทศไทยเช่นกัน จึงควรได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในหมวดนี้ด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงต้องทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “สิทธิและเสรีภาพ” ตาม รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทว่ามีขอบเขตเพียงใด เพื่อให้ทราบว่าคนพิการมีสิทธิและเสรีภาพ อย่างไรตามกฎหมายไทย

ความหมายของคำว่า “สิทธิ” (Rights) ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่บุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่ กระทำการใด โดยบุคคลอื่นจะต้องให้ความเคารพ จะละเมิดล่วงเกินหรือกระทำการใดๆ อันก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลไม่ได้ ทั้งนี้ บุคคลเป็นผู้เลือกใช้สิทธินั้นเอง โดยไม่มีผู้ใดมาบังคับได้และไม่ว่าจะจะเป็นสิทธิประเภทใดไม่มีการบังคับว่าต้องใช้สิทธินั้นเสมอไป จะใช้หรือไม่ใช้สิทธิที่ตนเองมีอยู่ย่อมเป็นไปตามความสมัครใจของผู้มีสิทธิดังกล่าว และไม่ถือว่าเป็นการผิดกฎหมายหรือได้รับโทษแต่ประการใด สิทธิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งที่ ต้องผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหมดที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิเหล่านั้นมีผลใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ⁵

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดสิทธิของประชาชนชาว ไทยไว้ ดังนี้ ยกตัวอย่างเช่น 1. สิทธิในครอบครัวและความเป็นอยู่ส่วนตัว คนไทยทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครอง เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว 2. สิทธิในการรับการศึกษาอบรม บุคคลย่อมมีความเสมอภาคในการเข้ารับการศึกษาขึ้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างมีคุณภาพและทั่วถึง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 3. สิทธิในการรับบริการทางด้านสาธารณสุขอย่างเสมอภาคและได้มาตรฐาน

⁵ คมสัน ณ รังษี , สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ [ออนไลน์], 13 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : http://www.boraiwit.ac.th/social/Constitution_right1.htm

⁶ วิรัช จิระแพทย์, สิทธิมนุษยชนตามกฎหมายระหว่างประเทศกับรัฐธรรมนูญไทย, หน้า 84.

สำหรับผู้ยากไร้จะได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 4. สิทธิที่จะได้สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยรัฐจะให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะแก่บุคคลในสังคม เป็นต้น⁷

ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) คือ ความเป็นอิสระของบุคคลในการกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามความประสงค์ของตนโดยไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น และการทำนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย⁸ และไม่กระทบกระเทือนสิทธิของผู้อื่น เช่น เสรีภาพในการพูด มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะพูดอะไรก็ได้ ถ้าไม่เป็นการดูหมิ่น หรือหมิ่นประมาทผู้อื่น เป็นต้นซึ่งเสรีภาพใดที่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครอง เสรีภาพนั้นอาจเป็นสิทธิด้วย จึงมักมีผู้เรียกรวมกันว่า “สิทธิเสรีภาพ”⁹

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งได้แก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้ ดังนี้ ยกตัวอย่างเช่น 1. เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ 2. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น 3. เสรีภาพในการประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม เป็นต้น¹⁰

สิทธิและเสรีภาพดังที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้นนี้ คนพิการทุกระดับความพิการ ทุกเพศ และทุกวัย ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศไทยย่อมได้รับการคุ้มครองสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดเช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆในสังคมเช่นกัน โดยมีสิทธิเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป และไม่มีทางเลือกปฏิบัติ รวมทั้งได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริม และพัฒนาที่ดี ตลอดจนได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมอย่างเสมอภาคกับคนทั่วไปจากรัฐบาล ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติให้การรับรองสิทธิที่คนพิการพึงได้รับให้ชัดเจนขึ้นในมาตราต่างๆ ดังนี้

1. มาตรา 4 กล่าวถึงสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพและความเสมอภาค หมายถึง บุคคลทุกคนไม่เว้นใครคนใดคนหนึ่ง

⁷ มาตรา 45,49,51,54 และ 64 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

⁸ คมสัน, สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 9

⁹ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, บทที่ 5 แนวคิด และทฤษฎีในทางรัฐธรรมนูญว่าด้วยอำนาจอธิปไตย และสิทธิเสรีภาพ : เสรีภาพ [ออนไลน์], 13 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : <http://e-learning.mfu.ac.th/mflui/1604101/chapter1/Lesson5.htm#51>

¹⁰ มาตรา 34,45 และ 43 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

2. มาตรา 28 บุคคลสามารถที่จะยกเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ เมื่อถูกละเมิด สิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้

3. มาตรา 30 กล่าวถึงความเสมอภาคของบุคคลตามกฎหมาย ความเสมอภาคระหว่างเพศ ระหว่างหญิง ชาย รวมถึงการห้ามเลือกปฏิบัติ ทั้งในเรื่องศาสนา การศึกษา ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ สภาพทางกายหรือสุขภาพ ซึ่งครอบคลุมถึงความพิการด้วย แต่เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลง การมองเรื่องความพิการซึ่งเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งของการเลือกปฏิบัติที่ละเมิดสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพ ความเสมอภาค ได้วิวัฒนาการไปสู่ความซับซ้อน ดังนั้นคำว่าความพิการจึงไม่ได้เป็นเรื่องทางสภาพทางกายหรือสุขภาพเท่านั้น แต่เป็นเงื่อนไขทางสังคมที่เข้ามามีบทบาทต่อบุคคล เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ จารีตประเพณี คติต่าง ๆ เจตคติ ทศนคติ กฎหมาย และรวมถึงบริการโทรคมนาคมที่ทำให้เกิดความพิการ ฉะนั้นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างเรื่องความพิการจะกระทำมิได้ การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมนั้นไม่มี เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 วรรค 4 จึงได้จัดมาตรการขึ้น เพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

4. มาตรา 40 การส่งเสริมสิทธิคนพิการไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

5. มาตรา 40 (6) ได้กล่าวถึงเรื่องการอำนวยความสะดวก ให้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ รวมถึงคนพิการ ให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้

6. มาตรา 49 กล่าวถึงเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกันในเรื่องการศึกษา โดยกำหนดให้คนพิการได้รับการจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้สามารถเข้าถึงการศึกษาเท่าเทียมกับคนอื่นได้จริง ประเด็น คือ คนพิการจะสามารถได้รับประโยชน์ เข้าถึงสิทธิทางการศึกษาเท่าคนอื่นนั้นจะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าบุคคลทั่วไป ดังนั้นรัฐจึงต้องจัดสรรงบประมาณพิเศษ เพราะถ้าได้เท่ากับคนปกติ ก็ไม่พอที่จะทำให้คนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาได้จริง

7. มาตรา 54 บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ และความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมจากรัฐ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงสิทธิโดยตรงของคนพิการในเรื่องของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพ ความเสมอภาค

8. มาตรา 80 ไม่ได้บอกว่าเป็นสิทธิ แต่กำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนา จัดสวัสดิการเพื่อให้คนพิการสามารถพึ่งตนเองได้

9. มาตรา 152 กำหนดว่าถ้ามีการเสนอพระราชบัญญัติที่มีผลกระทบหรือที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส หากไม่มีการตั้งกรรมาธิการเต็มสภา นั้น ก็ให้องค์กรของคนพิการ หรือองค์กรของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบ เข้าไปเป็นกรรมาธิการเพื่อไปพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวหนึ่งในสาม ทั้งนี้โดยมีสัดส่วนหญิงชายที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นมาตรานี้จึงเป็นการเปิดทางไปสู่สิทธิอื่นๆ นั่นคือการมีส่วนร่วม เพราะถ้าไม่มีส่วนร่วม โอกาสที่จะได้เข้าไปแสดงสิทธินั้นก็จะเป็นไปได้ยาก

การมีสาระสำคัญดังกล่าวข้างต้นในรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้ต้องมีการออกกฎหมายที่รองรับสาระในรัฐธรรมนูญ และนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของคนพิการ

เมื่อได้เข้าใจถึงความหมายของคำว่า "สิทธิและเสรีภาพ" ว่ามีขอบเขตเพียงใด และคนพิการได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเพียงใดแล้ว ผู้เขียนจะได้อธิบายถึงพัฒนาการในการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการของประเทศไทยในหัวข้อถัดไป

4.1.2 พัฒนาการในการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการของประเทศไทย

ประเทศไทยได้เริ่มมีการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการขึ้น ภายหลังจากเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง การฟื้นฟูสมรรถภาพของทหารบาดเจ็บและพิการ เป็นงานเวชศาสตร์ฟื้นฟู ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของวิชาแพทย์ จากนั้นได้พัฒนามากขึ้น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณปี พ.ศ. 2491 โดยมีการจัดตั้งสถานปฐมพยาบาล ที่มีฐานะเป็นเพียงแผนกหนึ่งในกองสวัสดิการ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก (อผศ.) ในปี พ.ศ. 2512 ได้ยกฐานะสถานพยาบาลขึ้นเป็นกองแพทย์* โดยรวมกิจการการรักษาพยาบาล การฟื้นฟูบำบัด และการฝึกอาชีพทหารผ่านศึกทุพพลภาพไว้ด้วยกัน เนื่องจากมีทหารพิการจากการสู้รบเป็นจำนวนมาก ทำให้ทุกคนเห็นความสำคัญในการที่จะช่วยให้คนพิการเหล่านี้กลับมีชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2517 จึงได้ยก

---

* กองแพทย์แห่งนี้ได้เกิดขึ้น โดยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ โดยทรงมีพระราชดำริให้มีการดูแลทหารผ่านศึกพิการทุพพลภาพในด้านการฟื้นฟู บำบัด และการฝึกอาชีพ ทั้งได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดอาคารด้วยพระองค์เอง เมื่อวันศุกร์ที่ 8 ตุลาคม 2513 เวลา 16.00 น.

ฐานะกองแพทย์ขึ้นเป็นโรงพยาบาลทหารผ่านศึก และได้เริ่มให้บริการในรูปโรงพยาบาล ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยเริ่มมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยการจัดให้คนพิการอยู่ร่วมกับบุคคลทั่วไปและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อย่างไรก็ตามคนพิการก็ยังคงต้องประสบอุปสรรคทางสิ่งแวดล้อมในสังคม เช่น การที่คนพิการจะเข้าไปใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ

องค์การสหประชาชาติให้ความสำคัญเรื่องสิทธิ โอกาส และความเสมอภาคของคนพิการ โดยในปี พ.ศ. 2514 (ค.ศ. 1971) ได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ และในปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) ได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องสิทธิและโอกาสของคนพิการเช่นกัน โดยหน่วยงานต่างๆร่วมกับคนพิการได้ยกร่างพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ในปี พ.ศ. 2524 เป็นปีคนพิการสากลซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ประกาศไว้ รัฐบาลได้ถูกขอให้จัด กิจกรรมเพื่อคนพิการและออกกฎหมายสำหรับคนพิการแต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้จึงออกเป็นแผนการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติระยะยาว (พ.ศ.2525-2534) มาใช้ก่อน แต่จนกระทั่งปี พ.ศ. 2526 การร่างกฎหมายก็ยังไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จ

หลังจากการยกร่างพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เป็นเวลา 12 ปี ในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการตราพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ประกาศใช้ไว้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 โดยให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 เป็นกฎหมายฉบับแรกในประเทศไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับคนพิการโดยตรง เนื่องจากก่อนหน้านี้จะมีการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ ไม่เคยมีการบัญญัติว่าคนพิการได้รับสิทธิอย่างไร ในกฎหมายของประเทศไทยมาก่อนเลย นอกจากจะอยู่ในข้อห้ามหรือข้อยกเว้น

พระราชบัญญัตินี้ประกอบด้วยมาตราจำนวน 20 มาตรา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่คนพิการเป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งของประเทศ แต่เนื่องจากสภาพของความพิการเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต ในการประกอบอาชีพและในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม และโดยที่สมควรสนับสนุนส่งเสริมให้คนพิการได้มีโอกาสในด้านต่าง ๆ สามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมเท่าเทียมกับคนปกติทั่วไป ในการนี้สมควรให้คนพิการได้รับการคุ้มครอง การสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการทางการแพทย์

ทางการศึกษา ทางสังคมและการฝึกอบรมอาชีพตลอดจนแก้ไขปัญหและจัดอุปสรรคต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ และสังคมให้แก่คนพิการ รวมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการเกื้อกูลและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (หมายเหตุของพระราชบัญญัติ) และมีกฎหมายลูกหรือกฎกระทรวง ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่สำคัญมี 5 ฉบับ พิจารณาโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านการจ้างงานคนพิการ

บัญญัติไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2537 ว่าด้วย การจ้างงานคนพิการและการสมทบเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ออกตามความใน มาตรา 17 และ มาตรา 20 ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 กำหนดให้บริษัทเอกชนจ้างคนพิการเข้าทำงาน โดยมีเป้าหมายคือเพื่อกำหนดสัดส่วนของลูกจ้างพิการที่บริษัทเอกชนต้องจ้าง และอัตราค่าทดแทนที่นายจ้างหรือเจ้าของบริษัทต้องจ่ายให้แก่กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยนายจ้างที่มีลูกจ้างมากกว่า 200 คน จะต้องจ้างคนพิการเพิ่ม 1 คน ต่อลูกจ้างทุก 100 คนที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ นายจ้างที่ไม่จ้างคนพิการจะต้องสมทบเงินเข้ากองทุนเพื่อคนพิการ

2. ด้านการจดทะเบียนคนพิการและสิทธิประโยชน์

มีการจดทะเบียนคนพิการขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ตามระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยการจดทะเบียนคนพิการ พ.ศ. 2537 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2537

3. ด้านประเภทของคนพิการ

บัญญัติไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2537 ว่าด้วย การกำหนดประเภทและเกณฑ์สำหรับคนพิการ ออกตามความในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กำหนดว่าคนพิการหมายถึงคนที่มีความผิดปกติหรือ บกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ กำหนดประเภทและเกณฑ์สำหรับคนพิการ โดยแบ่งคนพิการออกเป็นคนที่มีความพิการทางการมองเห็น ทางการได้ยิน ทางการสื่อความหมาย ทางกายหรือการเคลื่อนไหว ทางจิตใจหรือพฤติกรรม ทางสติปัญญาหรือความสามารถในการเรียนรู้

4. ด้านการรับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

บัญญัติไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2537 ว่าด้วย การให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายสำหรับการดูแลรักษาและอุปกรณ์ ออกตามความใน

มาตรา 15 ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กำหนดให้คนพิการที่จดทะเบียนตาม มาตรา 14 ได้รับบริการทางการแพทย์ ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และค่าดูแลรักษา และอุปกรณ์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขสภาพทางกาย สติปัญญาหรืออารมณ์หรือพัฒนาสภาพที่ คนพิการเป็นอยู่

5. ด้านการจัดหาผลประโยชน์และการใช้จ่ายเงินกองทุนฟื้นฟู สมรรถภาพคนพิการ

บัญญัติไว้ในระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยการ จัดหาผลประโยชน์และการใช้จ่ายเงินของกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2536 อาศัย อำนาจตามความในมาตรา 6 (5) และมาตรา 16 วรคส. แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการ พ.ศ. 2534 เพื่อการบริหารกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ในการจัดหาผลประโยชน์ และใช้จ่ายเงินของกองทุนเป็นประโยชน์แก่คนพิการทางการแพทย์ การศึกษา สังคม และการฝึก อาชีพ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย ซึ่งบัญญัติถึงเรื่องการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของ คนพิการ และกำหนดหน้าที่ของรัฐในการสงเคราะห์คนพิการเพื่อให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งตนเองได้ ในมาตรา 30, 37, 43, 52, 55, 80 และมาตรา 109

ขณะนั้นคนพิการเป็นจำนวนมากได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนา ความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้ไม่อาจประสบผลได้สมบูรณ์ หาก คนพิการยังไม่สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างอิสระด้วยศักดิ์ศรี และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะที่คนพิการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง หน่วยงานต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องจึงได้มีความเห็นร่วมกันในการที่จะเสนอปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย เพื่อให้สังคม และรัฐให้โอกาสและยอมรับคนพิการ รวมถึงการได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพและสนับสนุนจาก ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้ได้รับสิทธิ โอกาสและความเสมอภาค โดยกำหนดเป็นนโยบายและ วางแผนงานพัฒนาประเทศในทุกด้านโดยให้คำนึงถึงสิทธิและความต้องการของคนพิการ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป จึงได้มีการประกาศใช้ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย พ.ศ.

2541¹¹ เพื่อเป็นการแสดงถึงความตั้งใจจริงของรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการให้โอกาสคนพิการในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติไว้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยความเสมอภาคในฐานะพลเมืองไทย ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและได้รับการปกป้องจากการถูกเอารัดเอาเปรียบของบุคคลและสังคม รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการได้นำไปปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคนพิการและการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นอย่างดี

ในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการตรา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2542 โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งบัญญัติถึงสิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษาของคนพิการไว้ใน มาตรา 10¹² ให้คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ ด้วยการจัดรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ต่อมาจึงได้มีการร่างกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2545 และร่างกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2545 ซึ่งออกตามความในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

¹¹ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย พ.ศ. 2541 [ออนไลน์], 10 ตุลาคม 2552. แหล่งที่มา : www.ilchonburi.org/law/la0005.doc

¹² พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 10 บัญญัติว่า

“การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น”

ในปี พ.ศ. 2545 มีการตราพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 โดยให้ความคุ้มครองคนพิการในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ถือว่าเป็นสวัสดิการจากรัฐ ที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพ¹³ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ มีมติในการประชุมครั้งที่ 7 (15/2546) วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 ได้จัดทำประกาศสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่องการใช้สิทธิเข้ารับบริการสาธารณสุขของทหารผ่านศึกและคนพิการ* และในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่องการใช้สิทธิเข้ารับบริการสาธารณสุขของทหารผ่านศึกและคนพิการ (ฉบับที่ 2) เพื่อปรับปรุงแก้ไข คำนิยามของคนพิการ ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และทำให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขและใช้สิทธิรับบริการสาธารณสุขจากหน่วยบริการของรัฐได้ทุกแห่ง อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติมีมติในการประชุมครั้งที่ 10/2548 วันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2548

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2544 ประเทศไทยได้รับรางวัล FDR (Internal Disability Award) ซึ่งพิจารณาจากความก้าวหน้าและการพัฒนางานด้านคนพิการ เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่รัฐจัดไว้ รัฐจึงบัญญัติกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 มีผลบังคับใช้เมื่อพ้น 60 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป โดยกำหนดให้อาคารสถานที่ที่มีการก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคาร ภายหลังจากกฎกระทรวงฉบับนี้มีผลในการประกาศใช้ พึงต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก

¹³ มาตรา 5 ของพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 บัญญัติว่า

“บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพตามที่กำหนดโดยพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการอาจกำหนดให้ บุคคลที่เข้ารับบริการสาธารณสุขต้องร่วมจ่ายค่าบริการในอัตราที่กำหนดให้แก่หน่วยบริการในแต่ละครั้งที่เข้ารับบริการ เว้นแต่ผู้ยากไร้หรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดไม่ต้องจ่ายค่าบริการ”

* ข้อ 2 ของประกาศสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่องการใช้สิทธิเข้ารับบริการสาธารณสุขของทหารผ่านศึกและคนพิการให้ทหารผ่านศึกหรือคนพิการใช้สิทธิเข้ารับบริการสาธารณสุขภายใต้ประเภท และขอบเขตบริการสาธารณสุข ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ณ หน่วยบริการประจำของตน เว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็นอาจไปใช้สิทธิเข้ารับบริการสาธารณสุข ณ หน่วยบริการอื่นของรัฐก็ได้

ความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชราตามที่กำหนด โดยปฏิบัติตาม เงื่อนไขที่ กฎกระทรวงได้กำหนดไว้

ในปี พ.ศ. 2549 ประเทศไทยได้พยายามร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ทำให้องค์กรด้านคนพิการเรียกร้องให้มีการเพิ่มเติมสิทธิของคนพิการให้ชัดเจนและมากขึ้นกว่าเดิม ด้วยการเพิ่มเติมด้วยคำเพื่อแสดงให้เห็นว่า รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องให้การรับรองสิทธิคนพิการ เป็นการ พัฒนาคนพิการให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม ไม่ใช่ให้การ สงเคราะห์แก่คนพิการ ทำให้มองข้ามศักยภาพของคนพิการซึ่งถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ทำให้คน พิการขาดโอกาสและขาดพลังทางสังคม เป็นแต่เพียงผู้รอรับการสงเคราะห์เท่านั้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จึงได้ประกาศในราช กิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 มีหลายมาตราที่บัญญัติเกี่ยวข้องกับสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของคนพิการ และการไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ โดยเน้น ย้ำบทบาทหน้าที่ของประเทศว่ามีหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างกลไก มาตรการเพื่อนำไปสู่สิทธิและ ความเท่าเทียมเหล่านั้น โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และ คำนี้ถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือคนพิการด้วย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายแม่บทคือรัฐธรรมนูญแล้ว จึงมีการ พิจารณาเปลี่ยนแปลงกฎหมายลูกฉบับต่างๆ เนื่องจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ใช้บังคับมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้สาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับการสงเคราะห์ และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และคนพิการจำนวนมาก ยังคงถูกละเมิดสิทธิอยู่เนื่องจากมีข้อบกพร่องในส่วนของตัวกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบต่างๆ ที่จำกัดสิทธิหรือเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ทำให้คนพิการไม่มีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกับผู้อื่น อีกทั้งพระราชบัญญัติมีช่องโหว่มากมาย เช่น การไม่มีบทลงโทษทำให้เกิดการละเลยที่จะปฏิบัติตาม รัฐจึงดำเนินการแก้ไขกร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาบังคับใช้แทนพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

คณะอนุกรรมการด้านผู้พิการได้ใช้เวลาในช่วงมีนาคมถึงเมษายน พ.ศ. 2550 จัดการประชุมทุกสัปดาห์เพื่อจัดทำ “ร่าง พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตคนพิการ พ.ศ. ....” เพื่อเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในเวลาต่อมา พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2550 โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะเหตุสภาพทางกายหรือสุขภาพของคนพิการ และที่สำคัญคือ การเปิดโอกาสให้คนพิการสามารถเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐได้ นับว่าเป็นก้าวที่สำคัญของการแสดงถึงความเสมอภาค ที่ภาครัฐมอบให้แก่ประชาชน และเป็นความเท่าเทียมของภาครัฐและเอกชน ที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกันมิใช่เป็นการผลักภาระให้เอกชนฝ่ายเดียวเช่นในอดีตที่ผ่านมา¹⁴

มีการแก้ไขเพิ่มเติมสาระสำคัญ เช่น เรื่องของคำนิยามให้ชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น คนพิการสามารถร้องต่อคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติให้มีคำสั่งเพิ่มถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ และสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ เป็นต้น

หลังจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้ เริ่มมีการพิจารณาเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติเดิมที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ หรือออกพระราชบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิคนพิการฉบับใหม่ โดยพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับคนพิการโดยเฉพาะฉบับต่อมา คือ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ปี พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ปี พ.ศ. 2551 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 คำนี้ถึงว่า การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป จึงจำเป็นต้องจัดให้คนพิการ มีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ

อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ปี พ.ศ. 2551 จะต้องดำเนินการตามอนุบัญญัติในรูปแบบของกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ พระราชกฤษฎีกา และพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลรัษฎากร เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมได้อย่างแท้จริง

¹⁴ ศรัณย์ ธิติลักษณ์, ภูมิคุ้มกันคอร์รัปชัน : ผู้พิการกับสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพ [ออนไลน์], 11 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : www.tddf.or.th/tddf/constitution/readart.php?id=00555

เห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นในระดับประเทศหรือในระดับสากลมีความคล้ายกัน โดยได้พยายามออกกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการให้ครอบคลุมที่สุด โดยหวังว่าจะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการชี้นำสังคมให้ตระหนักถึงสิทธิคนพิการ ค่อยๆปรับบริบททางสังคม เพราะในบางเรื่องการมีกฎหมายก็นำก็ประสบความสำเร็จได้ แต่อย่างไรก็ตามหากคนในสังคมยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนพิการ เจ้าหน้าที่รัฐละเลย ไม่ใส่ใจที่จะบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง และที่สำคัญที่สุดหากสังคมยังเป็นสังคมที่อาศัยอำนาจนิยม และมีเวทนานิยม ไม่สามารถเปลี่ยนเป็นสังคมฐานสิทธิได้ แม้จะมีกฎหมายที่ดีเพียงใด การละเมิดสิทธิคนพิการก็ยังคงมีให้เห็นอยู่เรื่อยไป

ประเทศไทยซึ่งเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อรองรับการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญา ซึ่งประเทศไทยได้มีกฎหมายรองรับอนุสัญญาอยู่แล้ว คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 อันมีเจตนารมณ์เช่นเดียวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการในอันที่จะช่วยส่งเสริมคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิของคนพิการ

ซึ่งในหัวข้อที่ 4.4 จะได้ทำการพิจารณาว่ากฎหมายภายในของประเทศไทยนั้นมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาเพียงพอหรือไม่ หรือยังมีความขัดแย้งเพียงใด แต่อย่างไรก็ดี ก่อนที่จะพิจารณาในเรื่องของพันธกรณีของรัฐภาคี ในเบื้องต้นผู้เขียนจะศึกษาในเรื่องของการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการของประเทศไทย ในหัวข้อถัดไป

4.2 การเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการของประเทศไทย

ในช่วงของการพิจารณาบทบัญญัติของร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการนั้น ประเทศไทยได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาในครั้งนั้นด้วย โดยคณะผู้แทนไทย* ได้มีบทบาทนำและสำคัญในการเจรจาร่างอนุสัญญา ในกรอบคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการพิจารณาร่างอนุสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิและศักดิ์ศรีของคนพิการ (Ad Hoc Committee on a Comprehensive and Integral International Convention on the Protection and Promotion of the Rights of Persons with Disabilities - AHC) มาโดยตลอด ประเทศไทยได้รับเลือกให้เป็น 1 ใน 27 ประเทศในคณะทำงานเพื่อยกร่างเอกสารพื้นฐานในการเจรจาร่างอนุสัญญา

---

* กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสมาชิกวุฒิสภามณฑลเชียร บุญตัน ซึ่งเป็นผู้แทนคนพิการและนายกสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้แล้วความก้าวหน้าในการดำเนินการภายในประเทศและบทบาทนำในระดับภูมิภาคของไทยยังได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ คือ 1. ประเทศไทยมีบทบาทนำในการประชุมระดับภูมิภาค คือ Regional Workshop towards a Comprehensive International Convention on Protection and Promotion of Rights and Dignity of Persons with Disabilities ซึ่งจัดขึ้นที่สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (Economic and Social Commission for Asia Pacific-ESCAP) กรุงเทพมหานคร โดยประเด็นที่สำคัญส่วนใหญ่ที่ระบุไว้ในอนุสัญญา ได้มาจากเอกสาร Bangkok Draft ซึ่งเป็นผลของการจัดประชุมดังกล่าว และ 2. ประเทศไทยเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเพื่อคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก (Asia Pacific Center for Disability-APCD) ซึ่งดำเนินการภายใต้ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลญี่ปุ่น และได้รับการรับรองสถานะจากคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP)

เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2549 คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้ประเทศไทยลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการในวันแรกที่เปิดให้มีการลงนาม แม้ว่าการลงนามอนุสัญญาโดยยังไม่ให้สัตยาบันนั้นยังมิได้มีผลผูกพันกับไทยในฐานะรัฐภาคี แต่ตามอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยการทำสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 ซึ่งถือเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศได้กำหนดให้รัฐที่ทำการลงนามความตกลงระหว่างประเทศและยังมิได้ให้สัตยาบันความตกลงระหว่างประเทศนั้น ๆ จะต้องละเว้นจากการกระทำที่จะขัดต่อจุดประสงค์และจุดมุ่งหมายของความตกลงฯ ฉบับนั้นด้วย

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการต่อไปภายหลังจากที่มีการลงนามอนุสัญญาฯ แล้ว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ดังกล่าว ได้จัดประชุมส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาการให้สัตยาบันอนุสัญญาฯ โดยพิจารณาว่ามีกฎหมายภายในเพียงพอที่จะรองรับพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาฯ แล้วหรือไม่ มีความจำเป็นต้องแก้ไขหรือออกกฎหมายเพิ่มเติมใดบ้างเพื่อจะได้สามารถให้สัตยาบันอนุสัญญาฯ ดังกล่าวต่อไป

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เสนอต่อคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในคราวประชุมครั้งที่ 1/2551 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2551 ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นประธาน ให้มีมติเห็นชอบให้ประเทศไทยให้สัตยาบันอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิคนพิการ และมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รวบรวมความเห็นจากการประชุมเฉพาะกิจเพื่อพิจารณาอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิคนพิการเพื่อเตรียมการให้สัตยาบัน ซึ่งมี

กระทรวงที่เกี่ยวข้องทุกกระทรวง สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ และกรุงเทพมหานครเข้าร่วมประชุมเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป เนื่องจากอนุสัญญาฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อคนพิการอย่างมาก โดยเน้นในเรื่องการจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการทุกรูปแบบ ทั้งในด้านกฎหมาย การปกครอง และการปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อประกันการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมกันของคนพิการในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง ข้อมูลข่าวสาร และบริการสาธารณะ การยอมรับความเท่าเทียมกันของคนพิการในทางกฎหมาย สำหรับโอกาสในการเข้ารับการศึกษา การเข้าทำงาน การรักษาพยาบาล การประกันสิทธิโอกาสที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

ซึ่งอนุสัญญาจะมีผลใช้บังคับ ในวันที่สามสิบนับถัดจากวันที่ได้มีการมอบสัตยาบันสารและภาคยานุวัติสารฉบับที่ยี่สิบแล้ว ส่วนรัฐแต่ละรัฐหรือองค์กระหวางประเทศระดับภูมิภาคซึ่งได้ให้สัตยาบัน ยืนยันอย่างเป็นทางการ หรือได้เข้าภาคยานุวัติภายหลังจากที่ได้มีการมอบสัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสารฉบับที่ยี่สิบ อนุสัญญาจะมีผลใช้บังคับกับรัฐนั้นสามสิบวันหลังจากวันที่รัฐนั้นได้มอบสัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสารของตนแล้ว ซึ่งอนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2551

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2551 เห็นชอบให้ประเทศไทยให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ตามที่กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอและมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประสานกับกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเตรียมการให้สมบูรณ์ก่อนการให้สัตยาบันอนุสัญญานี้ต่อไป ทั้งนี้ ให้รับข้อสังเกตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปประกอบการพิจารณาด้วย

ในการนี้กระทรวงการต่างประเทศได้มีความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี ดังนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการไม่เข้าข่ายหนังสือสัญญาตามมาตรา 190 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เนื่องจากไม่จำเป็นต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา ซึ่งเป็นความเห็นของที่ประชุมเฉพาะกิจเพื่อพิจารณาอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการเพื่อเตรียมการให้สัตยาบัน

2. มาตรา 18 วรรคหนึ่ง (ก) ของอนุสัญญา ระบุว่า “รัฐภาคีรับรองให้คนพิการมีสิทธิในการได้และเปลี่ยนแปลงสัญชาติ และจะต้องไม่ถูกถอนสัญชาติตามอำเภอใจหรือเพราะเหตุแห่งความพิการ” แต่คำว่า “คนพิการ” ในข้อดังกล่าว อาจถูกตีความว่ามีความหมายครอบคลุมถึงคนพิการที่เป็นบุคคลไร้สถานะด้วย ซึ่งจะไม่สอดคล้องกับหลักการให้สัญชาติตามพระราชบัญญัติ

สัญญาฯ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญญาฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จึงควรจัดทำคำแถลงตีความ (Interpretative Declaration) โดยระบุว่า ในการปรับใช้และการตีความของไทยเกี่ยวกับมาตรา 18 วรรคหนึ่งของอนุสัญญาฯ การให้สัญญาฯ ต้องเป็นไปตามกฎหมายไทย

3. มาตรา 18 วรรคสอง ของอนุสัญญาฯ ที่ระบุว่า “เด็กพิการจะได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังจากเกิด และจะมีสิทธิตั้งแต่เกิดในการมีชื่อ มีสิทธิที่จะได้มาซึ่งสัญชาติ” ไม่สอดคล้องกับหลักการให้สัญชาติแก่เด็กที่เกิดในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติสัญญาฯ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญญาฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และเป็นประเด็นที่ประเทศไทยตั้งข้อสงวนไว้ในอนุสัญญาฯ ว่าด้วยสิทธิเด็ก (มาตรา 7) ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง ดังนั้น จึงควรจัดทำคำแถลงตีความเช่นเดียวกับมาตรา 18 วรรคหนึ่ง ข้างต้น

4. เพื่อความรอบคอบ พันธกรณีตามมาตรา 27 วรรคหนึ่ง (ข) ของอนุสัญญาฯ ซึ่งเกี่ยวกับการว่าจ้างคนพิการในการทำงานของภาครัฐ ควรมีการตรวจสอบการว่าจ้างคนพิการโดยส่วนราชการอื่นที่มีฝ่ายบริหารด้วย อาทิ สถาบันศาลยุติธรรม องค์การมหาชน และหน่วยงานอิสระ

5. ตามแนวปฏิบัติของไทย การจัดทำรายงานการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ภายใต้พันธกรณีตามมาตรา 35 ของอนุสัญญาฯ ได้แก่ ส่วนราชการเจ้าของเรื่อง ดังนั้น สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงควรรับผิดชอบในการจัดทำรายงานดังกล่าว

6. เพื่อให้การปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ขึ้น โดยสอดคล้องกับระดับการพัฒนาของประเทศ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเป็นภาคีอนุสัญญาฯ แล้ว ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณาออกมาตรการทางบริหารหรือกฎกระทรวงระเบียบ และข้อบังคับของฝ่ายบริหารเพิ่มเติม ซึ่งเป็นไปตามอนุสัญญาฯ ที่บางข้อมีความยืดหยุ่น เช่น มาตรา 4 ของอนุสัญญาฯ ที่ระบุให้รัฐปฏิบัติตามพันธกรณีในขอบเขตสูงสุดเท่าที่ทรัพยากรที่มีอยู่ของตนหรือการปรับเปลี่ยนที่จำเป็นและเหมาะสมโดยไม่ก่อให้เกิดภาระอันเกินควรตามนิยามของการเอื้ออำนวยที่สมเหตุผล

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาฯ ว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ดังนั้นอนุสัญญาฯ นี้จึงมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2551

สาระสำคัญของอนุสัญญาฯ คือ รัฐภาคีที่มีพันธกรณีที่จะต้องจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในทุกรูปแบบ ทั้งในด้านกฎหมาย การปกครอง และการปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งรวมถึง การกำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันของคนพิการในส่วนของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง ข้อมูลข่าวสารและบริการสาธารณะ การยอมรับความเท่าเทียมกันของคนพิการในทางกฎหมายสำหรับโอกาสในการรับการศึกษา การเข้าทำงาน การรักษาพยาบาล การประกันสิทธิและโอกาสที่จะมีส่วนร่วมทาง การเมืองอย่างเท่าเทียมกันกับบุคคลทั่วไป

ทั้งนี้ รัฐภาคีจะต้องกำหนดผู้ประสานงาน (Focal points) และกลไกประสานงาน ในรัฐบาลเพื่อเป็นกลไกหลักในการผลักดันและตรวจสอบการอนุวัติอนุสัญญาฯ โดยจะต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเต็มที่และ รัฐภาคีที่มีพันธกรณีที่จะต้องเผยแพร่อนุสัญญาฯ ให้ประชาชนทั่วไปทราบอย่างทั่วถึง โดยรวมถึงการเผยแพร่ในรูปแบบที่คนพิการในด้านต่างๆ สามารถเข้าถึงได้ และรัฐภาคีต้องเสนอรายงานต่อคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิของคนพิการภายใน 2 ปี นับจากวันที่อนุสัญญาฯ มีผลใช้บังคับกับรัฐภาคีนั้นๆ ซึ่งประเทศไทยต้องจัดทำรายงานภายในวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2553

การที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีของคนพิการให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการยืนยันความสำคัญที่ไทยให้การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะอนุสัญญาฉบับนี้เป็นหนึ่งในอนุสัญญาเฉพาะด้านเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนซึ่งไม่ได้กำหนดสิทธิมนุษยชนใหม่ไปกว่าอนุสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่เข้าร่วมเป็นภาคีแล้วแต่อย่างใด

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาเฉพาะด้านเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบของสหประชาชาติแล้วจำนวน 6 ฉบับ จากทั้งหมด 9 ฉบับ* และการเข้าร่วมเป็นภาคี

---

* อนุสัญญาเฉพาะด้านเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบของสหประชาชาติที่ไทยเข้าร่วมเป็นภาคีแล้ว มีจำนวน 6 ฉบับ ดังนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528
2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child-CRC) เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535
3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2539

ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ จึงเป็นเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาเฉพาะด้านเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบของสหประชาชาติ ฉบับที่ 7 ซึ่งในการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญานั้น ประเทศไทยได้คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ในการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญา ดังจะกล่าวต่อไปนี้

4.2.1 ผลดีต่อประเทศไทยในการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญา

1. ช่วยกระตุ้นให้ประชาชน องค์กรต่างๆ ของรัฐและเอกชน รวมทั้งผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิคนพิการ
2. ทำให้ประเทศไทยมีมาตรการขจัดอุปสรรคจากภายนอกซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการขัดขวางการมีส่วนร่วมในสังคมรวมทั้งแก้ไขความเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการ ที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและขัดขวางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ อันจะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิคนพิการให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นกว่าเดิม
3. เป็นหลักประกันว่าคนพิการจะได้รับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และเข้าถึงสิทธิต่างๆ ได้อย่างแท้จริง
4. ช่วยส่งเสริมการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนต่อคนพิการที่มีอยู่ก่อนนั้น ให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น
5. ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนของกฎหมาย คือ การเพิ่มเติม ปรับปรุง และแก้ไขกฎหมายภายในของประเทศไทยที่ยังขัดกับอนุสัญญา ให้สอดคล้องไปในทางเดียวกันกับอนุสัญญา

---

4. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542

5. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination-CERD) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2546

6. อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment-CAT) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2550

สำหรับอนุสัญญาหลักอีก 2 ฉบับที่ไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีคือ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance) และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families)

6. ก่อให้เกิดการปรับปรุงกลไกในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้การบังคับใช้นั้นได้ผลดียิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดผลดีต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการ

7. มีการดำเนินการเพื่อตรวจตราการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาของประเทศไทยในการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการ ทำให้ประเทศไทยสามารถดำเนินมาตรการต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยสอดคล้องกับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา

8. เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับพันธกรณีที่ประเทศไทยมีต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยให้การรับรอง และอนุสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยให้สัตยาบันเพื่อเข้าร่วมเป็นภาคีแล้ว เพื่อยืนยันถึงความสำคัญที่ประเทศไทยให้การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

9. ช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทยให้ดีขึ้น โดยแสดงให้เห็นถึงการส่งเสริม สนับสนุนการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคนพิการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยส่งเสริมชื่อเสียงของประเทศไทยให้ก้าวหน้า

4.2.2 กระบวนการในการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญา

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการฉบับนี้ เป็นสนธิสัญญาแบบพหุภาคี (Multilateral Treaty) ที่รัฐทั้งปวงสามารถเข้าร่วมเป็นภาคีได้ ภายหลังจากที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้การรับรองเปิดให้รัฐต่าง ๆ ลงนามเมื่อวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ.2007 ซึ่งมี 82 รัฐที่ได้ลงนามในอนุสัญญา 44 รัฐได้ลงนามในพิธีสาร และ 1 รัฐที่ให้สัตยาบันอนุสัญญา ถือเป็นอนุสัญญาที่มีจำนวนผู้ลงนามในวันแรกสูงสุดของประวัติศาสตร์สหประชาชาติ และเป็นอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับแรกของศตวรรษที่ 21 ซึ่งเปิดโอกาสให้องค์การระดับภูมิภาค เข้าร่วมลงนามด้วย อันแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือในเรื่องการคุ้มครองสิทธิคนพิการ อนุสัญญาและพิธีสารนี้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ.2008*

การเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาในที่นี้ หมายความว่า การยินยอมให้สนธิสัญญาผูกพันต่อรัฐ โดยการที่รัฐหนึ่งรัฐใดยินยอมให้สนธิสัญญาผูกพันต่อตน อันเป็นขั้นตอนสำคัญที่ส่งผลให้สนธิสัญญามีผลใช้บังคับ โดยการแสดงความยินยอมนั้น อาจกระทำได้โดย การลงนามใน

---

* อนุสัญญาจะมีผลใช้บังคับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีการให้สัตยาบัน ครบ 20 สัตยาบันสาร ส่วนพิธีสารจะมีผลใช้บังคับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีการให้สัตยาบันสาร ครบ 10 สัตยาบันสาร

สนธิสัญญา การให้สัตยาบัน การยอมรับ การให้ความเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติ หรือโดยวิธีการอื่นใดตามที่ตกลงกัน¹⁵

ก. กระบวนการในทางระหว่างประเทศ

สนธิสัญญาเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสนธิสัญญาแบบพหุภาคีนั้น การเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาจึงเป็นการเข้าร่วมโดยการลงนามแบบมีเงื่อนไข ในเวลาต่อมาจึงจะมีการให้สัตยาบัน หรืออาจเป็นการเข้าร่วมโดยการภาคยานุวัติ ดังนั้น จึงควรได้พิจารณาถึงหลักเกณฑ์ของการลงนาม การให้สัตยาบัน และการภาคยานุวัติด้วย เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการในการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญา พิจารณาได้ดังนี้

1) การลงนาม

การลงนาม (Signature) สนธิสัญญาถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการทำสนธิสัญญา เพราะเป็นขั้นตอนที่สนธิสัญญาฉบับนั้นเกิดมีตัวตนขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยการลงนามในอนุสัญญานั้นนิยมกระทำใน 3 รูปแบบคือ การลงนามเต็ม (Full signature) การลงนามชั่วคราว (Signature ad Referendum) และการลงนามย่อ (Paraphe)¹⁶ นอกจากรูปแบบของการลงนามจะแตกต่างกันไปแล้วนั้นก็ส่งผลที่แตกต่างกันไปเช่นกัน สามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้

1.1 การลงนามเต็มหรือการลงนามจริง (Full signature) เป็นการลงนามเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญาอันจะทำให้ประเทศที่ลงนามมีผลผูกพันต่อสนธิสัญญาที่ได้ลงนามนั้นทันที ตามความหมายที่บัญญัติไว้ในข้อบทที่ 11 ของอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา (Vienna Convention on the Law of Treaties) ที่ได้กล่าวถึงไว้แล้วในข้างต้นโดยไม่จำเป็นต้องให้สัตยาบันอีกแต่อย่างใด โดยการลงนามแบบนี้จะกระทำโดยผู้มีอำนาจเต็ม (Full Power) มีหนังสือที่แสดงว่ามีอำนาจเต็มแสดงต่อคู่ภาคีที่จะมาทำสนธิสัญญาและลงนาม เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การลงนามประเภทนี้มักไม่ใช้กับการเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาเฉพาะด้านเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน¹⁷

¹⁵ Article 11 "Means of expressing consent to be bound by a treaty" of the Vienna Convention on the Law of Treaties

¹⁶ สมพงษ์ ชูมาก. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง. (กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, 2548). หน้า 125.

¹⁷ คมกฤษ หาญพิชาญชัย. อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญ : ผลกระทบทางกฎหมายต่อประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขา นิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551). หน้า 187.

1.2 การลงนามแบบมีเงื่อนไข ซึ่งมีหลายรูปแบบคือ การลงนามย่อ (Paraphe/Initial) การลงนามชั่วคราวหรือการลงนามเพื่อรายงานต่อ (Signature ad Referendum) หรือการลงนามโดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องมีการให้สัตยาบัน (Signature subject to ratification) การลงนามแบบมีเงื่อนไขมักใช้ลงนามเพื่อรับรองบทบัญญัติของอนุสัญญาด้วยเหตุที่รัฐไม่อาจพิจารณาบทบัญญัตินั้นได้ในทันที จึงต้องนำบทบัญญัติกลับไปให้รัฐบาล รัฐสภาหรือองค์กรอื่นใดที่มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐนั้น พิจารณาว่าตรงกับความต้องการหรือไม่และให้ความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่ง อันจะทำให้การลงนามมีผลเท่ากับการลงนามเต็ม ดังนั้น การลงนามแบบมีเงื่อนไขจึงไม่มีผลผูกพันรัฐบาลของตน เพราะสนธิสัญญาจะมีผลผูกพันต่อเมื่อมีการลงนามเต็มหลังจากได้รับความยินยอมจากรัฐบาลของตนแล้ว¹⁸

- การแสดงความเห็นชอบต่อหลักการในสนธิสัญญาและเพื่อแสดงเจตนาว่าจะเข้าผูกพันต่อสนธิสัญญา โดยยังไม่มีผลเป็นการยินยอมเข้าผูกพันต่อสนธิสัญญาแต่ประการใด มักเป็นการลงนามโดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องมีการให้สัตยาบัน (Signature subject to ratification) เนื่องจากต้องพิจารณาบทบัญญัติในสนธิสัญญาอย่างละเอียด หรือกระทำการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในก่อนเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของสนธิสัญญา การลงนามประเภทนี้จึงต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล รัฐสภาหรือองค์กรอื่นใดที่มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐนั้นก่อนการลงนาม และเมื่อจะให้สัตยาบันจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล รัฐสภาหรือองค์กรอื่นใดที่มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐอีกครั้งหนึ่ง¹⁹ การลงนามประเภทนี้สามารถทำได้ในขณะที่มีการจัดทำสนธิสัญญาหรือภายหลังการจัดทำสนธิสัญญา และแม้ว่าการลงนามประเภทนี้จะยังไม่มีผลสร้างข้อผูกพันทางกฎหมายระหว่างรัฐที่ทำสนธิสัญญากันโดยทันทีและไม่มีผลผูกพันต่อสนธิสัญญาแต่ประการใด แต่ได้ก่อให้เกิดพันธกรณีแก่รัฐ โดยรัฐที่ลงนามจะต้องละเว้นการกระทำใดๆที่ขัดกับวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานั้น ตามที่บัญญัติไว้ในข้อบทที่ 18 วรรค 1 ของอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา²⁰

¹⁸ สมพงศ์ ชูมาก, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง, หน้า 125.

¹⁹ อัจฉรา ฉายากุล, ชมพูนุช เฉลิมศิริกุลและปิยนุช รุติพัฒนะ, พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทย, (กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546), หน้า 5.

²⁰ Article 18 para.1 "Obligation not to defeat and purpose of a treaty prior to its entry into force" of the Vienna Convention on the Law of Treaties

รูปแบบการลงนามของประเทศไทย คือ การลงนามโดยมีเงื่อนไขว่าต้องได้รับการให้สัตยาบันอีกครั้งหนึ่ง เมื่อประเทศไทยลงนามแต่ยังมีไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญา แม้จะยังไม่มีผลบังคับต่อประเทศไทย แต่ประเทศไทยจะต้องละเว้นการกระทำที่เป็นการขัดขวางหรือทำให้วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ. 2006 สูญเสียไป อีกทั้งประเทศไทยต้องกระทำการโดยสุจริตใจที่จะให้มีการให้สัตยาบันต่อไป

2) การให้สัตยาบัน

สนธิสัญญาเมื่อมีการลงนามแล้วยังไม่มีผลบังคับใช้ จะต้องมีการให้สัตยาบัน (Ratification) อีกครั้งหนึ่ง สนธิสัญญาจึงจะมีผลบังคับใช้ กล่าวคือ เมื่อรัฐบาล รัฐสภา หรือองค์กรอื่นใดที่มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐให้ความยินยอมในการเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญานั้นแล้ว ก็จะต้องให้ความยินยอมผูกพันตามพันธกรณีของสนธิสัญญาโดยการให้สัตยาบัน สนธิสัญญาจึงจะมีผลใช้บังคับ เช่น สนธิสัญญาที่จะต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภา ก็จะเสนอขอความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนที่จะให้สัตยาบัน หรือสนธิสัญญาที่จะต้องมีการออกกฎหมายภายในรองรับ เพื่อให้เป็นไปตามสนธิสัญญา หรือเพื่อให้สนธิสัญญาได้รับการปฏิบัติตามภายในประเทศ ก็ต้องมีการเตรียมการออกกฎหมายรองรับ²¹ เมื่อรัฐภาคีให้สัตยาบันสารแล้ว ให้ส่งมอบสัตยาบันสาร (Instrument of Ratification) ให้แก่ผู้เก็บรักษาสนธิสัญญา (depository) ตามที่สนธิสัญญานั้นได้กำหนดไว้ โดยในที่นี้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกำหนดให้มีการส่งมอบสัตยาบันสารให้แก่เลขาธิการสหประชาชาติ และจะมีผลผูกพันต่อสนธิสัญญาที่ได้ให้สัตยาบัน นับตั้งแต่วันที่ได้ส่งมอบสัตยาบันสาร เป็นต้นไป

วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 นายดอน ปรมัตถ์วินัย เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ได้ยื่นสัตยาบันสารของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการต่อสำนักงานเลขาธิการสหประชาชาติในฐานะผู้เก็บรักษา การให้สัตยาบันเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งหลังจากที่ประเทศไทยได้ลงนามแล้ว เพื่อพิจารณาว่าประเทศไทยควรผูกพันในอนุสัญญาดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร และผลของการที่ประเทศไทยให้สัตยาบันอนุสัญญา คือ ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาทุกกรณี หากมีกฎหมายใดที่ไม่สามารถปฏิบัติให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับอนุสัญญา จะต้องทำการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญา

²¹ สมบูรณ์ เสี่ยมบุตร, กฎหมายระหว่างประเทศ, หน้า 35.

3) การภาคยานุวัติ

หากรัฐหนึ่งรัฐใดมิได้มีการลงนามสนธิสัญญาที่ประสงค์จะเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญา เมื่อรัฐบาล รัฐสภาหรือองค์กรอื่นใดที่มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐให้ความยินยอมในการเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญานั้นแล้ว ก็จะทำกรภาคยานุวัติ (Accession) เพื่อยินยอมผูกพันตามพันธกรณีของสนธิสัญญา การภาคยานุวัติสามารถทำได้ทั้งก่อนหรือหลังของการมีผลบังคับใช้ของสนธิสัญญา โดยการภาคยานุวัติสามารถทำได้เช่นเดียวกับการให้สัตยาบัน กล่าวคือ การส่งมอบภาคยานุวัติสาร (Instrument of Accession) ให้แก่ผู้เก็บรักษาสนธิสัญญา (depository) ตามที่สนธิสัญญาฉบับนั้นได้กำหนดไว้ โดยในที่นี้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกำหนดให้มีการส่งมอบภาคยานุวัติสารให้แก่เลขาธิการสหประชาชาติ และจะมีผลผูกพันต่อสนธิสัญญาที่ได้ให้ภาคยานุวัติ นับตั้งแต่วันที่ส่งมอบภาคยานุวัติสาร เป็นต้นไป

การมีผลใช้บังคับของสนธิสัญญาต่อรัฐที่ทำกรลงนาม ให้สัตยาบัน หรือภาคยานุวัติ จะต้องพิจารณาตามบทบัญญัติที่ได้กำหนดไว้ในสนธิสัญญาว่าจะมีผลใช้บังคับเมื่อใด โดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการได้กำหนดให้อนุสัญญามีผลใช้บังคับต่อรัฐภาคีเมื่อครบกำหนด 30 วัน นับถัดจากวันที่รัฐภาคีได้มีการส่งมอบสัตยาบันสารและภาคยานุวัติสารให้แก่เลขาธิการสหประชาชาติจนครบจำนวน 20 ฉบับแรกแล้ว และสำหรับรัฐภาคีที่ให้สัตยาบันหรือภาคยานุวัติ ภายหลังจากที่ได้มีการส่งมอบสัตยาบันสารและภาคยานุวัติสารครบ 20 ฉบับแรกแล้วนั้น ให้อนุสัญญามีผลใช้บังคับกับรัฐภาคีนั้น ๆ เมื่อครบกำหนด 30 วัน นับถัดจากวันที่รัฐภาคีได้ส่งมอบสัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสารให้แก่เลขาธิการสหประชาชาติ แล้วแต่กรณี

ข. กระบวนการภายในประเทศ

สำหรับกระบวนการของประเทศไทยในการเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาที่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงบทบัญญัติมาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550²² ที่บัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา 190 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่าง

²² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47ก หน้า 1 วันที่ 24 สิงหาคม 2550

ประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

ก่อนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศตามวรรคสอง คณะรัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และต้องชี้แจงต่อรัฐสภาเกี่ยวกับหนังสือสัญญานั้น ในการนี้ ให้คณะรัฐมนตรีเสนอรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบด้วย

เมื่อลงนามในหนังสือสัญญาตามวรรคสองแล้ว ก่อนที่จะแสดงเจตนาให้มีผลผูกพันคณะรัฐมนตรีต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญานั้น และในกรณีที่การปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนั้นอย่างรวดเร็วเหมาะสม และเป็นธรรม

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการกำหนดขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า หรือการลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวโดยคำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้ประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญานั้นและประชาชนทั่วไป

ในกรณีที่มีปัญหาตามวรรคสอง ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัยชี้ขาด โดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 154(1) มาใช้บังคับกับการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม” เจตนารมณ์ของการร่างมาตรา 190 คือ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ามาตรา 190 ถูกร่างและพัฒนาขึ้นมาบนพื้นฐานการรับรู้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมากับมาตรา 224²³ ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

²³ มาตรา 224 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติว่า

“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

มาตรา 190 ต้องการสร้างบรรทัดฐานและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องสำหรับฝ่ายบริหารในการทำหนังสือสนธิสัญญาใดๆ ที่ผูกพันรัฐว่าถึงแม้การเจรจาจะเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารก็ตาม เพราะฝ่ายบริหารใช้อำนาจของตัวเองไปก้าวล่วงหรือทำให้กระบวนการใช้อำนาจของฝ่ายอื่นนั้น ได้รับผลกระทบหรือกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวม จึงควรขอความเห็นชอบจากประชาชน ซึ่งวิธีที่ง่ายที่สุดในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนก็คือ การผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา โดยคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ * ได้ให้เหตุผลในการร่างมาตรานี้ว่า “เพิ่มความในวรรค3 และวรรค4 โดยกำหนดขึ้นเพื่อให้รัฐต้องให้ข้อมูลแก่ประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับสนธิสัญญาและจัดให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นในสนธิสัญญาที่รัฐจะเข้าทำกับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งรัฐต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ทราบด้วยเพื่อที่รัฐจะได้นำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจก่อนเข้าทำสนธิสัญญา ตลอดจนต้องจัดให้ประชาชนเข้าตรวจสอบและขอดูรายละเอียดของสนธิสัญญาได้ และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามสนธิสัญญาอย่างรวดเร็ว เหมาะสม และเป็นธรรมด้วยเพื่อเป็นหลักประกันมิให้รัฐทำสนธิสัญญาที่มีผลกระทบต่อประเทศหรือทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย” โดยที่มาตรา 224 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ไม่มีความในวรรคดังกล่าวที่เพิ่มขึ้นมา

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญสมควรระบุชัดว่าสนธิสัญญาลักษณะใดต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภานอกเหนือไปจากที่กำหนดอยู่แล้วในรัฐธรรมนูญปี 2540 และที่สำคัญคือ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาก่อนเริ่มการเจรจาและก่อนการแสดงเจตนาผูกพัน นอกจากนี้การเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมายจะต้องดำเนินไปก่อนการตัดสินใจเข้าผูกพันตามสนธิสัญญา

มาตรา 190 นี้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 9 ว่าด้วย “คณะรัฐมนตรี” และเมื่อได้พิจารณาประกอบกับมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของปวงชนชาวไทย ผ่านทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ด้วยเหตุนี้สามารถพิจารณาได้ว่า การทำหนังสือสัญญา ซึ่งรวมถึง สนธิสัญญาหรืออนุสัญญาใดที่ได้จัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร กับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศถือเป็นการดำเนินการโดยคณะรัฐมนตรี ดังนั้นการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคน

* คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ,สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พร้อมตารางเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 ฉบับเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน

พิการจึงต้องดำเนินการโดยคณะรัฐมนตรี โดยในส่วนใหญ่ประเทศไทยจะมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หรือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นใดที่ได้รับมอบอำนาจจากคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ดำเนินการแทน โดยได้รับความช่วยเหลือและความสนับสนุนจากกระทรวงการต่างประเทศหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ในการพิจารณาบทบัญญัติของอนุสัญญา การจัดการกับกฎหมายต่างๆหรือกระบวนการต่างๆภายในประเทศเพื่อมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับพันธกรณีตามอนุสัญญา รวมทั้งการดำเนินงานที่มีความจำเป็นต่อการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญา

โดยที่มาตรา 190 ได้วรรค 2 ได้กล่าวว่า “.. หนังสือสัญญาใดที่จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้เป็นไปตามหนังสือสัญญา.. ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ...” ประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณาคือ การเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการนี้ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่

กระทรวงการต่างประเทศได้มีความเห็น ดังนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการไม่เข้าข่ายหนังสือสัญญาตามมาตรา 190 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เนื่องจากไม่จำเป็นต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ* และเมื่อได้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ และเนื้อหาของอนุสัญญาแล้ว เห็นได้ว่าในเรื่องของกฎหมายภายในของไทยนั้นได้มีกฎหมายและพระราชบัญญัติที่สอดคล้องกับอนุสัญญาอยู่แล้ว

เมื่อประเทศไทยมีกฎหมายที่รองรับอนุสัญญาอยู่แล้วคือพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการ พ.ศ. 2550 การเข้าร่วมอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการโดยไม่ต้องแก้ไขกฎหมายนั้น ทำให้สามารถดำเนินการเข้าร่วมได้โดยรวดเร็ว โดยการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการนั้น เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างเด่นชัด ในการให้การส่งเสริมและการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการ พร้อมทั้งทำให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิและใช้ประโยชน์ได้จริง แต่อาจจะขาดความพร้อมในด้านของกลไกในการปฏิบัติที่ต้องเร่งแก้ไขต่อไป

---

* ความเห็นของที่ประชุมเฉพาะกิจเพื่อพิจารณาอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการเพื่อเตรียมการให้สัตยาบัน

4.3 การให้คำจำกัดความของคำว่า “ความพิการ” และ “คนพิการ” และการแบ่งประเภทของคนพิการในประเทศไทย

เมื่อประเทศไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการ โดยเฉพาะและเป็นกฎหมายที่รองรับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ จึงควรได้ศึกษาถึงคำจำกัดความของคำว่าความพิการและคนพิการเพื่อให้มีความเข้าใจที่สอดคล้องกันกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี

4.3.1 คำจำกัดความของคำว่า “ความพิการ”

1. การให้คำจำกัดความคำว่า “ความพิการ” ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534

ในอดีต “ความพิการ” ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 นั้น คือ ความพิการที่เป็นความบกพร่องทางกายและจิต อันเป็นการให้คำจำกัดความในลักษณะของรูปแบบทางการแพทย์ (Medical Model) โดยมองว่าสภาพร่างกายและสุขภาพของบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการชีวิตคุณภาพชีวิตของบุคคล ทำให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าคนทั่วไป หรือที่เรียกว่า “คนปกติ” หรือ “คนไม่พิการ” ด้วยเหตุนี้จึงได้มีความพยายามที่จะแก้ไขสภาพทางกายหรือสุขภาพเช่นนั้นให้มีความเหมือนหรือคล้ายกับบุคคลทั่วไปมากขึ้น ทั้งโดยวิธีการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยมีรากฐานความคิดมาจากความเป็นปกติ (normality) กระบวนการแก้ไขปัญหของบุคคลเหล่านี้จึงเป็นความพยายามที่จะสร้างความเป็นปกติ (normalization) ให้เกิดขึ้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าว แม้จะช่วยแก้ปัญหาบางประการให้แก่บุคคลแต่กลับมิได้แก้ปัญหขึ้นพื้นฐานของสังคมให้หมดไปได้ เพราะมีคนพิการจำนวนมากที่ได้รับประโยชน์จากกระบวนการสร้างความเป็นปกติ และพวกเขาเหล่านี้ ส่วนใหญ่ก็ยังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในการอยู่ร่วมกับสังคม ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นธรรม²⁴

ในเวลาต่อมาจึงได้พบว่าปัญหาที่แท้จริงนั้นเกี่ยวกับความพิการนั้น สามารถแก้ไขได้ เพราะเป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากเงื่อนไขภายนอก อันได้แก่ สภาพแวดล้อม ทัศนคติ และโครงสร้างทางสังคม เป็นต้น ส่วนสภาพทางกายหรือสุขภาพของบุคคลนั้น ถือเป็นความ

²⁴ มณฑิยา บุญตัน, ความพิการ เงื่อนไขทางสังคมที่อยู่เหนือสภาพทางกายหรือสุขภาพ [ออนไลน์], 13 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา: <http://www.tddf.or.th/tddf/library/article.php?id=0000301&genreid=03&genre=%B4%E9%D2%B9%CA%D1%A7%A4%C1>

บกพร่อง (Impairment) ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบของความพิการที่สะท้อนความหลากหลายทางชีวภาพของมนุษย์ อันจะเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้และกับบุคคลใดก็ได้

2. การให้คำจำกัดความคำว่า “ความพิการ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

สืบเนื่องจากความเข้าใจของสังคมที่ได้กล่าวมาแล้วประกอบกับบทบาทการขับเคลื่อนขององค์กรคนพิการจากทั่วโลก ทำให้การให้คำจำกัดความเปลี่ยนแปลงไป ในรูปแบบทางสังคม คือ ความพิการเป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างความบกพร่องทางกายหรือสุขภาพของบุคคลกับอุปสรรคจากภายนอก เช่น สภาพแวดล้อมและทัศนคติ หรือที่เรียกว่าเป็นการมองความพิการในรูปแบบทางสังคม (Social Model) โดยให้ความสำคัญต่อเงื่อนไขอันเป็นอุปสรรคภายนอกมากกว่าสภาพทางกายที่เป็นความบกพร่องเฉพาะบุคคล

ดังนั้น “ความพิการ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 คือ ความบกพร่องทางกายและจิต ประกอบกับมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม อันเป็นแนวคิดเดียวกับแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง จากนักวิชาการ นักวิชาชีพ และนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่าพัฒนาการของคำจำกัดความคำว่า “ความพิการ” มีเปลี่ยนแปลงไป จากในอดีตเป็นการมองโดยใช้แนวคิดในทางการแพทย์ คือ การมองว่า “ความพิการเป็นปัญหา” โดยมองที่ความไม่สมบูรณ์ของอวัยวะ เช่น การที่คนพิการไม่สามารถมองเห็น ไม่สามารถเคลื่อนไหวอวัยวะบางอย่าง หรือสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ได้ด้วยวิธีที่คนทั่วไปสามารถทำได้ เป็นปัญหาของคนพิการ และทำให้คนพิการไม่สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้ แต่ปัจจุบันการมองความพิการได้เปลี่ยนแปลงได้โดยใช้แนวคิดในทางสังคม โดยมองว่า “ความพิการไม่ใช่ปัญหา” เพราะเราไม่สามารถรักษาหรือเปลี่ยนแปลงความพิการได้ นอกจากนี้ก็ยังไม่สามารถบังคับให้คนพิการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและสังคมน่าจะทำได้ง่ายกว่า และเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข ซึ่งก็หมายความว่า คนพิการสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้หากมีการจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีในสังคม เช่น ต้องมีระบบขนส่งมวลชน การศึกษา การประกอบอาชีพและการสันตนาการที่ทุกคนเข้าถึงได้ โดยการเพิ่มทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ทางลาด อักษรเบรลล์ ข้อมูลภาพและเสียง ภาษามือ เว็บไซต์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึง เป็นต้น อันเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้คนพิการเข้าถึงบริการต่าง ๆ และแข่งขันกับคนทั่ว ๆ ไปภายในสังคมได้

4.3.2 คำจำกัดความของคำว่า “คนพิการ”

1. การให้คำจำกัดความคำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534

คำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 คือ คนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญา หรือจิตใจ ตามประเภทหรือหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง²⁵

2. การให้คำจำกัดความคำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551

คำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 คือ บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรค ในด้านต่าง ๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด

3. การให้คำจำกัดความคำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

คำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 คือ บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมี ความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อสามารถปฏิบัติกิจกรรม ในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้ อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด²⁶ นิยามดังกล่าว เป็นนิยามที่ทางกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้

²⁵ มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

²⁶ มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550

จัดทำการศึกษาพิจารณาจนได้ความหมายที่ค่อนข้างครอบคลุมเนื้อหาความพิการได้ทั้งหมด และได้สร้างกลไกให้สามารถเพิ่มเติมลักษณะความพิการได้ โดยกำหนดไว้ในประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

4.3.3 ประเภทของคนพิการ

การจัดประเภทของคนพิการนั้นมักจะจัดให้สอดคล้องกับการจัดบริการและการให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสมของผู้ที่ให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการ ทำให้การจัดประเภทของคนพิการมีความแตกต่างกัน ดังนี้

1. ประเภทของคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534

การแบ่งประเภทคนพิการตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534* ได้แบ่งประเภทของคนพิการได้ 5 ประเภท²⁷ ดังต่อไปนี้

1. คนพิการทางการมองเห็น
2. คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อสื่อสาร
3. คนพิการทางการกายหรือการเคลื่อนไหว
4. คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม
5. คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้

2. ประเภทของคนพิการตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551

กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่า การจำแนกประเภทคนพิการตามกฎหมายกระทรวงของกระทรวงสาธารณสุขไม่ค่อยสอดคล้องกับการจัดการศึกษาพิเศษให้คนพิการตาม

---

* เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่ มาตรา 4 แห่ง พระราชบัญญัติ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 บัญญัติว่า คนพิการ หมายความว่า คนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญาหรือทางจิตใจ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง สมควรกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์คนพิการดังกล่าว จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

²⁷ ข้อ 1 ของกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการจึงออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 ซึ่งได้จำแนกคณพิการตามความต้องการจำเป็นของคณพิการแต่ละประเภทในการจัดการศึกษาเป็น 9 ประเภท²⁸ ดังนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น
2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ
5. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
7. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์
8. บุคคลออทิสติก
9. บุคคลพิการซ้ำซ้อน

3. ประเภทของคณพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ พ.ศ.2550

การแบ่งประเภทคณพิการตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องประเภทและหลักเกณฑ์คณพิการ²⁹ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยได้กำหนดประเภทของคณพิการตามลักษณะคณพิการไว้ 6 ประเภท³⁰ ดังต่อไปนี้

1. คณพิการทางการเห็น
2. คณพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย
3. คณพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย
4. คณพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หรือออทิสติก

²⁸ ข้อ 2 ของประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552

²⁹ เล่ม 126 ตอนพิเศษ 77 ง ราชกิจจานุเบกษา 29 พฤษภาคม 2552

³⁰ ข้อ 3 ของประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์คณพิการ

5. ความพิการทางสติปัญญา

6. ความพิการทางการเรียนรู้

จากการแบ่งประเภทคนพิการทั้ง 3 หัวข้อที่กล่าวมาข้างต้น มีประเด็นที่น่าพิจารณาคือ บุคคลสมาธิสั้น ควรถือว่าเป็นคนพิการหรือไม่ เนื่องจากปัจจุบันบุคคลสมาธิสั้นไม่ได้รับการจัดว่าเป็นคนพิการตามการจัดประเภทของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทำให้บุคคลสมาธิสั้นไม่ได้รับสิทธิตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

โรคสมาธิสั้นหรือไฮเปอร์นั้น ในทางการแพทย์เรียกว่า Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) เป็นโรคที่มีปัญหาในการพัฒนาในด้านอารมณ์และสังคม³¹ บุคคลสมาธิสั้นนั้นจะมีอาการขาดสมาธิ ชน อยู่ไม่นิ่ง ขาดความยับยั้งชั่งใจ หุนหันพลันแล่น ทำอะไรไม่คิดให้รอบคอบ และมีพฤติกรรมแสดงออกไม่สมกับวัยหรือระดับพัฒนาการ จนเกิดผลกระทบต่อพัฒนาการในการเรียน การทำงาน และสังคม³² ด้วยเหตุนี้ โรคสมาธิสั้นจึงสามารถวินิจฉัยได้จากการประเมินพฤติกรรมภายนอกเป็นสำคัญ

คุณ นภัทร พุกกะณะสุต ประธานชมรมผู้ปกครองบุคคลสมาธิสั้นแห่งประเทศไทย กล่าวว่า บุคคลสมาธิสั้นไม่ได้ถูกจัดอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งของคนพิการ ตามการแบ่งประเภทคนพิการของกระทรวงสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำให้บุคคลสมาธิสั้น ไม่ได้รับสิทธิที่พึงได้ในฐานะที่เป็นคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เนื่องจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ความเห็นว่า เพราะข้อจำกัดที่บุคคลสมาธิสั้นมีนั้น สามารถรักษาให้หายได้ ซึ่งในความเป็นจริงนั้นแม้จะสามารถรักษาให้หายได้แต่ต้องใช้เวลาในการรักษาเป็นเวลานานและมีค่าใช้จ่ายสูง เพราะยาที่ใช้ควบคุมอาการหรือรักษาบุคคลสมาธิสั้นนั้นมีราคาสูงถึง 6-7 เท่า ของการรักษาปกติทั่วไป³³

เมื่อได้พิจารณาจากความหมายของคำว่า คนพิการ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ผู้เขียนมีความเห็นว่า บุคคลสมาธิสั้น เป็น คนพิการ

³¹ จอม ชุ่มช่วย, สมาธิสั้น-ไฮเปอร์ [ออนไลน์], 14 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : <http://www.autismthai.com/mcontents/marticle.php?headtitle=mcontents&id=113337>

³² วิชาการดอทคอม, เรียนร่วม รวมพลัง [ออนไลน์], 14 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : <http://www.livetogether.org/2009/11/16/learning-together>

³³ สิทธิ วิวาทะ, ตอนที่ 15 สิทธิคนพิการ แคนซองไม่เป็นพอ [CD-ROM]. ทวีไทย : The Asia Foundation, 2553.

ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว กล่าวคือ บุคคลสมาธิสั้นมีข้อจำกัดในเรื่องของความบกพร่องทางด้านอารมณ์ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือเพื่อสามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

ดังนั้นกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงควรพิจารณาในเรื่องนี้ และกำหนดประเภทของคนพิการทางอารมณ์ไว้อย่างชัดเจนว่า ให้บุคคลสมาธิสั้นเป็นคนพิการ เพื่อให้บุคคลสมาธิสั้นได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เช่น สิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่มีราคาสูง เพื่อปรับสภาพทางอารมณ์และพฤติกรรมให้ดีขึ้น

เรื่องของการแบ่งประเภทของคนพิการเป็นปัญหาที่ประเทศไทยต้องเผชิญ เช่นเดียวกับในต่างประเทศที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในเรื่องของการแบ่งประเภทคนพิการในบทที่ 3 แล้ว ว่า เป็นปัญหาใหญ่เพราะหากแบ่งประเภทคนพิการได้ไม่ชัดเจน หรือไม่ครอบคลุมถึงคนพิการบางประเภท อาจทำให้บุคคลที่ได้ถูกจัดว่าเป็นคนพิการเหล่านั้นไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย การแบ่งประเภทคนพิการจึงควรได้รับการศึกษาต่อไปในภายภาคหน้า เพื่อให้คนพิการทุกประเภทได้รับความคุ้มครองสิทธิที่พึงได้รับ

4.4 พันธกรณีของประเทศไทยในการคุ้มครองสิทธิคนพิการ

จากที่ได้วิเคราะห์ในบทที่ 3 ไปแล้วถึงหลักการที่สำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการด้านต่างๆในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อท้าทายของอนุสัญญา ดังนั้นในบทนี้จึงจะวิเคราะห์ถึงหลักการที่สำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการด้านต่างๆในประเทศไทยตามกรอบที่เคยได้วิเคราะห์ไว้แล้ว เพื่อให้ทราบว่ากฎหมายที่ประเทศไทยมีอยู่นั้นรองรับอนุสัญญาได้อย่างเพียงพอหรือไม่เพียงใด เพราะประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาแล้ว จึงต้องยอมรับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงความเกี่ยวข้องระหว่างบทบัญญัติของอนุสัญญากับตัวบทกฎหมายของประเทศไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

4.4.1 หลักการที่สำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการ

เมื่อประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ประเทศไทยจึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าว จากที่ได้วิเคราะห์ถึงหลักการที่สำคัญซึ่ง

เป็นข้อท้าทายของอนุสัญญาไปแล้วในบทที่ 3 ในบทนี้จึงจะวิเคราะห์ว่า ประเทศไทยได้มีการดำเนินการอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญา พิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ

หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัตินั้นเป็นหลักที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ด้วยเหตุที่ว่า หลักความเสมอภาคเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บุคคลสามารถนำสิทธิต่างๆที่ได้รับไปอ้างได้อย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยมิต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด

นอกจากนี้หลักความเสมอภาคยังเป็นการควบคุมมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ โดยการให้อำนาจของรัฐแก่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งต้องสามารถอธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดรัฐจึงกระทำการอันก่อให้เกิดผลกระทบหรือให้ประโยชน์แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ อันเป็นที่มาของการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐหากมีการกระทบกระเทือนแก่ประชาชน³⁴ และหลักความเสมอภาคยังเป็นหลักการพื้นฐานของความยุติธรรม เนื่องจากเป็นหลักที่กำหนดการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน การปฏิบัติอย่างเสมอภาค เป็นการปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน และปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้น ๆ หากข้อจำกัดหรือความจำเป็นของบุคคลนั้นเป็นสาระสำคัญในข้อเท็จจริงในการพิจารณาความเสมอภาค จะถือว่าไม่ขัดกับหลักความเสมอภาค แต่หากมีการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาค เพราะเหตุของความแตกต่างในเรื่องของเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือทางอื่นใด จะเรียกว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ คำว่าการเลือกปฏิบัติ จึงหมายถึง การกระทำใดๆในทางกฎหมายที่เป็นการกีดกัน จำกัดสิทธิ หรือก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างสิทธิและหน้าที่ของบุคคลซึ่งนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมของบุคคลในภาระ หน้าที่ สิทธิขั้นพื้นฐานในด้านการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจและสังคม

เมื่อพิจารณาถึงกรณีของคนพิการในด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คนพิการก็มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยมิได้ด้อยกว่าบุคคลทั่วไป จึงย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้ความคุ้มครองไว้ในมาตรา 30³⁵ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องตอบสนองสิทธิดังกล่าวอย่างทั่วถึง แต่การอ้างและการเข้าถึง

³⁴ เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, หลักความเสมอภาค [ออนไลน์], 11 มกราคม 2553. แหล่งที่มา : <http://www.pub-law.net/article/ac010147c.html>

³⁵ มาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติว่า

ประโยชน์ต่าง ๆ ที่สามารถใช้ได้ตามสิทธิที่คนพิการมีนั้น ได้ถูกจำกัดลงด้วยความบกพร่องทาง ภายภาพของคนพิการเอง ดังนั้น การทำให้คนพิการสามารถเข้าถึงการบริการของรัฐในด้านต่าง ๆ รัฐ จะมีภาระในการจัดการที่ “เพิ่ม” ขึ้นมากกว่าการบริการบุคคลทั่วไป อันเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อรักษาสิทธิที่ คนพิการพึงมีพึงได้ เช่น ในกรณีการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส ซึ่งทุกคนสามารถใช้ได้รวมถึงผู้พิการ แต่เมื่อไม่มีลิฟต์ทำให้คนพิการทางการเคลื่อนไหวไม่สามารถเข้าถึงบริการของรถไฟฟ้าบีทีเอสได้ เพราะคนพิการทางการเคลื่อนไหวจะเคลื่อนไหวได้โดยใช้กายอุปกรณ์คือเก้าอี้รถเข็น (Wheel Chair) การที่รถไฟฟ้าบีทีเอสต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมให้แก่คนพิการ เช่น การสร้างลิฟต์ที่ รถไฟฟ้าทุกสถานี ถือเป็นสิ่งที่ควรทำเพราะเป็นสิทธิที่คนพิการพึงมีพึงได้ในเพื่อการใช้บริการ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ในกรณีเช่นนี้ถือว่าไม่เป็นการเลือกปฏิบัติทำให้คนพิการสามารถใช้บริการ รถไฟฟ้าได้อย่างเสมอภาคกับคนทั่วไป หลักการไม่เลือกปฏิบัติจึงเป็นอีกหนึ่งในหลักการพื้นฐานที่ สำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อให้มีการเคารพต่อมนุษย์อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน หลัก ความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติจึงเป็นรากฐานทางสังคมของประเทศที่ปกครองโดยกฎหมาย และบุคคลในประเทศต้องได้รับความคุ้มครองเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

คดีดังต่อไปนี้เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิคนพิการในเรื่องของหลัก ความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ

ข้อเท็จจริง

คดีนี้ผู้ฟ้องคดีมีอาชีพทนายความได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเข้ารับราชการเป็น ข้าราชการตุลาการ ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา และสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการ อัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย โดยเข้าตรวจร่างกายและจิตใจ ที่โรงพยาบาล จุฬาลงกรณ์ กับ คณะกรรมการแพทย์ตามที่คณะกรรมการตุลาการกำหนด คณะกรรมการแพทย์ได้รายงาน ผลการ ตรวจร่างกายและจิตใจว่า ใจทกเป็นโพลีโอ กระดูกสันหลังคดงอมากเดินเองได้เฉพาะใกล้ ๆ เนื่องจาก เป็นโพลีโอเมื่ออายุ 3 ปี คณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็น

“บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมี สิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทาง ศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา พิจารณาเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีมีร่างกายไม่เหมาะสมตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 จึงเห็นสมควรไม่รับสมัคร

ต่อมาคณะกรรมการตุลาการได้มีมติเห็นชอบด้วยกับความเห็นของคณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็น ข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา จึงมีมติไม่รับสมัครเนื่องจากเป็นกรณีที่มีร่างกายไม่เหมาะสม รวมทั้งในส่วนของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 และคำสั่งของคณะกรรมการอัยการมีมติว่า โจทก์ไม่มีสิทธิสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วยด้วยเหตุผลเดียวกัน

คดีนี้มีประเด็นตามคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัย คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33(11) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ในเรื่องของความเสมอภาคหรือไม่

เมื่อศาลได้พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ได้บัญญัติเป็นหลักการว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ไม่ว่าชายหรือหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อ ทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ แต่ต้องยอมรับว่า ในกรณีที่หน่วยงานใดจะรับบุคคลเข้าทำหน้าที่ในตำแหน่งใด ย่อมต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ ความเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วย

ดังนั้นในส่วนที่ผู้ฟ้องจะสมัครสอบเป็นข้าราชการตุลาการนั้น ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย ดังนี้ “...การรับสมัครสอบคัดเลือกนอกจากจะพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถแล้ว ยังต้องพิจารณาสุขภาพของร่างกาย และจิตใจว่ามีความสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และมีบุคลิกลักษณะที่ดีพอที่จะเป็นผู้พิพากษา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติโดยปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ การปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้พิพากษามีใช่เพียงแต่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีในห้องพิจารณาเท่านั้น บางครั้งต้องเดินทางไปนอกศาล ปฏิบัติหน้าที่ เช่น เพื่อเดินเผชิญสืบเพื่อสืบพยานที่มาศาลไม่ได้ การพิจารณาเพื่อรับสมัครสอบ คัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา จึงมีมาตรการที่แตกต่าง และเข้มงวดกว่าการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งอื่นอยู่บ้าง...” และ “... เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติระเบียบ

ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) คำว่า "มีกาย ... ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ"... เป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของฝ่ายตุลาการ จึงเห็นว่า บทบัญญัติของ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ดังกล่าว ...ไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมาย ให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 แต่อย่างใด..."³⁶

และในส่วนที่ผู้ฟ้อง สมัครสอบคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการอัยการ ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัย ดังนี้ "...การรับสมัครสอบคัดเลือกนอกจากจะพิจารณาถึง ความรู้ ความสามารถแล้ว ยังต้องพิจารณาสุขภาพของร่างกายและจิตใจว่ามีความสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และมีบุคลิกลักษณะที่ดีพอที่จะเป็นข้าราชการอัยการ การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการอัยการมิใช่เพียงปฏิบัติหน้าที่ในห้องพิจารณาคดีหรือในสำนักงานเท่านั้น บางครั้งต้องเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกสำนักงาน เช่น เพื่อเดินเผชิญสืบ เพื่อสืบพยานที่ไม่อาจมาศาลได้ การร่วมชั้นสูตรพินิจกับพนักงานสอบสวน การออกไปเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนในชนบท เป็นต้น การพิจารณาเพื่อรับสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอัยการผู้ช่วย จึงมีมาตรการที่แตกต่าง และเข้มงวดกว่าการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งอื่นอยู่บ้าง..." และวินิจฉัยว่า "...เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33(11) คำว่า "มีกาย...ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ"... เป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของฝ่ายอัยการ จึงเห็นว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33(11) ดังกล่าว... ไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมาย ให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 แต่อย่างใด..."³⁷

ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 วรรคหนึ่ง บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ และวรรคสอง บัญญัติรับรองไว้ว่า กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมาย ให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณี

³⁶ ศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยที่ 16/2545 , วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2545

³⁷ ศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยที่ 44/2545 , วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2545

หนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ ที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย ซึ่งบทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม³⁸

วิเคราะห์

คดีนี้เป็นเรื่องของหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ ในปัจจุบันหลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักกฎหมายภายในประเทศได้บัญญัติคุ้มครองคนพิการในเรื่องของหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน ดังนี้ ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ข้อที่ 4 บัญญัติให้รัฐภาคีรับที่จะประกันและส่งเสริมในการทำให้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของคนพิการทั้งปวงกลายเป็นจริงอย่างเต็มที่ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติในรูปแบบใด ๆ บนพื้นฐานจากความพิการ โดยสิ่งที่รัฐภาคีต้องดำเนินการ เช่น การออกมาตรการทางกฎหมาย ทางปกครองและมาตรการอื่นๆ ที่เหมาะสมทั้งปวงเพื่อให้มีการปฏิบัติตามสิทธิที่รับรองไว้ในอนุสัญญา การดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง รวมทั้งการออกกฎหมาย เพื่อแก้ไขหรือยกเลิกกฎหมาย กฎระเบียบ จารีตประเพณีและทางปฏิบัติที่มีอยู่ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ การละเว้นไม่เข้าร่วมในการกระทำหรือทางปฏิบัติใดๆ อันไม่สอดคล้องกับอนุสัญญานี้ และประกันว่าหน่วยงานและสถาบันของรัฐจะกระทำการโดยสอดคล้องกับอนุสัญญานี้³⁹ ข้อที่ 5 ให้รัฐภาคียอมรับว่าทุกคนมี

³⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ, คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลปกครอง : กรณีสิทธิในการสมัครสอบ [ออนไลน์], 15 มกราคม 2553. Available from: <http://www.pub-law.net/publaw/View.asp?publawIDs=813>

³⁹ Article 4 of The Convention on the Rights of Persons with Disabilities

General obligations

1. States Parties undertake to ensure and promote the full realization of all human rights and fundamental freedoms for all persons with disabilities without discrimination of any kind on the basis of disability. To this end, States Parties undertake:

(a) To adopt all appropriate legislative, administrative and other measures for the implementation of the rights recognized in the present Convention;

(b) To take all appropriate measures, including legislation, to modify or abolish existing laws, regulations, customs and practices that constitute discrimination against persons with disabilities;

(d) To refrain from engaging in any act or practice that is inconsistent with the present Convention and to ensure that public authorities and institutions act in conformity with the present Convention;

ความเท่าเทียมกันเบื้องต้นและภายใต้กฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ที่เท่าเทียมกันตามกฎหมายโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ รวมทั้งให้รัฐภาคีห้ามการเลือกปฏิบัติทั้งปวงเพราะเหตุแห่งความพิการ และประกันให้คนพิการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิผลจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุทั้งปวง⁴⁰

ทั้งนี้อนุสัญญาได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การไม่เลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ (Discrimination on the basis of disability) ว่าหมายถึง ความแตกต่าง การกีดกัน หรือการจำกัดบนพื้นฐานของความพิการซึ่งมีความมุ่งประสงค์หรือส่งผลให้เป็นการเสื่อมเสียหรือทำให้ไร้ผลซึ่งการยอมรับ การอุปโภคหรือการใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเป็นพลเมือง หรือด้านอื่น รวมถึงการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ รวมทั้งการปฏิเสธการช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล⁴¹

ส่วนกฎหมายภายในประเทศนั้น ได้บัญญัติหลักหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในกฎหมายดังนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่ง... ความพิการ...จะกระทำมิได้..” และพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองคุณภาพชีวิตคนพิการ ซึ่งอนุวัติการตามอนุสัญญา ในมาตรา 15 ได้

⁴⁰ Article 5 of The Convention on the Rights of Persons with Disabilities

Equality and non-discrimination

1. States Parties recognize that all persons are equal before and under the law and are entitled without any discrimination to the equal protection and equal benefit of the law.

2. States Parties shall prohibit all discrimination on the basis of disability and guarantee to persons with disabilities equal and effective legal protection against discrimination on all grounds.

3. In order to promote equality and eliminate discrimination, States Parties shall take all appropriate steps to ensure that reasonable accommodation is provided.

4. Specific measures which are necessary to accelerate or achieve de facto equality of persons with disabilities shall not be considered discrimination under the terms of the present Convention.

⁴¹ Article 2 of The Convention on the Rights of Persons with Disabilities

“Discrimination on the basis of disability” means any distinction, exclusion or restriction on the basis of disability which has the purpose or effect of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise, on an equal basis with others, of all human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field. It includes all forms of discrimination, including denial of reasonable accommodation;

บัญญัติไว้เช่นกันว่า “การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการจะกระทำมิได้...”

ดังนั้นหากคดีนี้ได้พิจารณาตามกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาจทำให้คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องนี้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มีถ้อยคำที่เป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ซึ่งขัดกับอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิคนพิการและพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการซึ่งอนุวัติการตามอนุสัญญาฉบับดังกล่าว และคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติมีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการได้⁴² นอกจากนี้ผู้ฟ้องยังมีสิทธิที่จะร้องขอต่อคณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้และฟ้องเรียกค่าเสียหายได้⁴³

2. หลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์

หลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ถือได้ว่าเป็นหลักที่สำคัญยิ่ง อันจะทำให้คนพิการได้รับสิทธิที่ตนพึงได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่อนุสัญญาทางด้านสิทธิมนุษยชนฉบับอื่นขาดไป ดังที่ได้พิจารณาจากคำนิยามของคนพิการทั้งที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการและพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแล้ว จะเห็นได้ว่าคนพิการมีความยากลำบากในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมเนื่องมาจากความบกพร่องของตนประกอบกับ

⁴² พระราชบัญญัติคุ้มครองคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 6

“ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (5) วินิจฉัยและมีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ”

⁴³ พระราชบัญญัติคุ้มครองคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 16

“คนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับ ความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามมาตรา ๑๕ มีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้ คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่น อันมิใช่ตัวเงินให้แก่คนพิการที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้”

อุปสรรคต่างๆในสังคม ซึ่งความบกพร่องที่ว่าไม่ว่าจะเป็สภาพทางกาย จิตใจ พฤติกรรม หรือสติปัญญาเป็นเพียงเหตุให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตระดับหนึ่งเท่านั้น แต่อุปสรรคภายนอกต่างหากที่เป็นสาเหตุสำคัญ อันเป็นความเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการและก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและขัดขวางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้หลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ จะช่วยการขจัดอุปสรรคทางกายภาพ เพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกด้านของการดำเนินชีวิตในสังคม

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายไทยพบว่า ได้มีการบัญญัติรับรองหลักการนี้ไว้ใน มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และ มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าคนพิการมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ทั้งนี้มีสิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใดๆติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใดๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยได้รับการยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติม สำหรับสัตว์ เครื่องมืออุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว ในมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ หลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์นี้เป็นเจตนารมณ์หนึ่งของพระราชบัญญัติในการช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไทย ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงมีหน้าที่จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นๆเพื่อให้คนพิการมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม สาธารณะสุข การศึกษา สารสนเทศและการสื่อสาร

คำว่า การเข้าถึง (Accessibility) พจนานุกรมภาษาอังกฤษฉบับ Oxford ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง สามารถใช้ได้จริงและใช้ได้โดยง่าย⁴⁴ ดังนั้นหลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จึงประกอบไปด้วยข้อควรคำนึงถึง 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การปรับสภาพแวดล้อม

การปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาคารสถานที่ รวมถึงการคมนาคมขนส่ง สารสนเทศและการสื่อสาร และบริการต่างๆ เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป จะต้องคำนึงถึงการออกแบบที่เป็นสากล(Universal Design) และเป็น

⁴⁴ Accessibility (n.) 1. The quality of being at hand when needed. 2. The attribute of being easy to meet or deal with.

ธรรมต่อคนทุกกลุ่ม คือ ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีอุปสรรค อันได้แก่ การปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาคารสถานที่ รวมถึงการคมนาคมขนส่ง สารสนเทศและการสื่อสาร และบริการต่างๆ เป็นต้น เช่น ทางเข้าสู่อาคาร ทางลาด ประตู บันได ลิฟต์ ห้องน้ำ ห้องส้วม และสถานที่จอดรถ การออกแบบและก่อสร้างให้คนทุกกลุ่มรวมถึงคนพิการสามารถใช้ได้อย่างเท่าเทียมกัน การออกแบบบริการข้อมูลผ่าน Website หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นใดให้อยู่ในรูปแบบที่ทุกคนรวมถึงคนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ การไม่รับคนพิการเข้าสอบแข่งขันในระดับการศึกษาต่างๆจะต้องเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ดังกล่าวโดยให้คนพิการทุกคนมีสิทธิในการเข้าสอบแข่งขันเช่นเดียวกับคนทั่วไป กรณีที่สถานประกอบการที่มีแต่บันไดจะต้องจัดทำทางลาดเพื่อให้คนพิการทางการเคลื่อนไหวที่ใช้เก้าอี้รถเข็น (Wheel Chair) สามารถเข้าถึงตัวอาคารได้ ในเรื่องนี้ได้รับรองไว้ในกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ถือเป็นกาออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

2. การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งอำนวยความสะดวก หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology) เป็นอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการแต่ละประเภท เพราะความพิการที่แตกต่างกันทำให้คนพิการต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับใช้ชีวิตต่างกันไปด้วย เช่น การออกแบบทางลาดตรงแม้ตรงกับมาตรฐานของการออกแบบที่เป็นสากล แต่คนพิการทางการเคลื่อนไหวก็ต้องอาศัยเก้าอี้รถเข็น (Wheel Chair) อันเป็นกายอุปกรณ์ของคนพิการทางการเคลื่อนไหวเพื่อช่วยให้คนพิการใช้ทางลาดได้ อันจะทำให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากอาคารได้จริง หรือการออกแบบเว็บไซต์ที่มีคำอธิบายภาพเป็นตัวอักษร ลิงค์ทุกอันมีคำอธิบาย แต่คนพิการทางสายตาก็จะเข้าถึงเว็บไซต์ดังกล่าวได้จำเป็นต้องมีเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกคือ คอมพิวเตอร์ที่มีโปรแกรมอ่านจอภาพ หรือคนพิการทางการได้ยินที่จำเป็นต้องใช้เครื่องช่วยฟัง อันจะทำให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์ได้จริง หรือการจัดทำข้อสอบที่เป็นอักษรเบรลล์เพื่อให้คนตาบอดเข้าถึงได้ เป็นต้น

3. การให้ความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล (Reasonable Accommodation)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงที่จำเป็นและเหมาะสมโดยไม่ก่อให้เกิดภาระอันเกินควรหรือเกินสัดส่วน

เฉพาะในกรณีที่ทำเป็น เพื่อประกันว่าคนพิการได้อุปโภคและใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพเท่าเทียมกับบุคคลอื่น

ประเทศไทยได้มีการวิเคราะห์ถึงคำว่า "การให้ความช่วยเหลือสมเหตุสมผล" ว่าควรมีการตกลงหรือต่อรองร่วมกันจนเป็นที่พอใจ นั่นคือผู้ให้สามารถให้ได้และผู้รับมีความพึงพอใจ ทั้งนี้ควรมีคนกลางเป็นผู้ตัดสินในการต่อรองที่ไม่สามารถหาข้อสรุปได้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้ง เคยมีกรณีที่ชาวฟิลิปปินส์ที่พิการมาประชุมในประเทศไทย แต่อาคารนั้นไม่มีลิฟต์ การจะขึ้นไปประชุมได้นั้นจะต้องอุ้มขึ้นไป การอุ้มนั้นถือได้ว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผลได้ เมื่อคนพิการยินยอมให้มีการอุ้มเพื่อจะได้เข้าประชุม แต่ก็มีคนพิการบางคนที่ไม่สามารถเข้าประชุมได้ เพราะไม่ยินยอมให้มีการอุ้ม โดยการกล่าวว่า "การยกฉันเหมือนกระสอบมันฝรั่ง ฉันจะไม่ขึ้นไปเด็ดขาด เพราะเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ฉันไม่ยินยอม" ซึ่งกรณีนี้ทำให้คนพิการขาดโอกาสในการเข้าประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น⁴⁵ ดังนั้นความสมเหตุสมผลนั้นควรมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนเพื่อป้องกันมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และควรมีการให้คำจำกัดความให้ชัดเจนและสอดคล้องกับสากล

การให้ความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผลแก่คนพิการ เป็นการลดการเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการแต่ละประเภทและเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิต่างๆที่พึงได้รับ เช่น การจัดการบริการล่ามภาษามือให้แก่คนหูหนวก ประเทศไทยได้บัญญัติกฎหมายให้คนพิการทางการได้ยินมีสิทธิขอรับล่ามภาษามือได้ ตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยบริการล่ามภาษามือ พ.ศ. 2552 การให้มีผู้ช่วยคนพิการสำหรับคนพิการที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อันไม่อาจตอบสนองได้โดยวิธีการทั่วไป รวมถึงความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น⁴⁶

คดีดังต่อไปนี้ เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิคนพิการในเรื่องการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ

⁴⁵ ศิริชัย ทรัพย์ศิริ, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ [ออนไลน์], 15 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : http://www.waddeejja.com/index.php?lay=boardshow&ac=webboard_show&Category=waddeejacom&thispage=8&No=1198280

⁴⁶ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ครั้งที่ 1 เรื่องการนิยามศัพท์สำคัญในอนุสัญญาว่าด้วยคนพิการ [ออนไลน์], 15 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : http://www.cdpt.or.th/index.php?view=article&catid=68:crpd&id=71:2010-02-12-07-16-57&option=com_content&Itemid=59

คดีที่ 1⁴⁷

ข้อเท็จจริง

คดีนี้โจทก์ซึ่งเป็นคนพิการได้ยื่นฟ้องกรุงเทพมหานครและบริษัทรถไฟฟ้าบีทีเอส ต่อศาลปกครองกลาง กรณีไม่จัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการบนรถไฟฟ้าบีทีเอส โดยโจทก์ได้ฟ้องว่าการที่จำเลยทั้งสองได้ร่วมกันก่อสร้างระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานครหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า ระบบรถไฟฟ้าบีทีเอส ซึ่งเป็นการเดินรถไฟฟ้าระบบรางที่มีตัวชานชาลาสถานี และรางสูงจากพื้นถนนประมาณ 5-7 เมตร โดยไม่ได้มีการก่อสร้างลิฟท์และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการไม่ว่าจะเป็นอักษรวิ้ง เสียงบอกชื่อสถานี ที่วางรถวิลแชร์มี ความกว้างไม่เกิน 120 ซม. สูง 80 ซม. บริเวณทางขึ้นลง ติดสัญลักษณ์คนพิการใน และนอกตัวรถให้แก่ผู้พิการ ในบริเวณสถานีรถไฟฟ้า หรือสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นคนพิการไม่ได้รับความสะดวกและจำเป็นต้องอาศัยการช่วยเหลือจากประชาชนโดยทั่วไปในการใช้บริการ ซึ่งในเรื่องนี้ โจทก์ได้เคยมีหนังสือร้องขอและมีการหารือกันหลายครั้ง แต่จำเลยทั้งสองก็มิได้ดำเนินการให้แต่อย่างใด จึงเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร และได้มีคำขอให้จำเลยทั้งสองสร้างลิฟท์บริเวณสถานีและจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการทั้งบริเวณสถานีและบนขบวนรถด้วย จำเลยได้ให้การว่ากฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) และระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ พ.ศ. 2544 ประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2544 แต่สัญญาสัมปทานได้ทำก่อนตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน 2535 กฎหมายจึงไม่มีผลย้อนหลังให้ผู้ถูกฟ้องคดีต้องปฏิบัติตาม

ในคดีนี้ศาลปกครอง ได้วินิจฉัยโดยพิจารณาจากพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 แต่กฎหมายดังกล่าวมิได้มีการกำหนดรายละเอียดของอาคารสถานที่และยานพาหนะที่จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ ด้วยเหตุนี้ศาลจึงมีคำวินิจฉัยว่าเนื่องจากการดำเนินการก่อสร้างระบบรถไฟฟ้าบีทีเอส ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2535 โดยขอสัญญาสัมปทาน ซึ่งในขณะนั้นแม้จะมีพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ใช้บังคับ แต่กฎหมายดังกล่าวมิได้มีการกำหนดรายละเอียดของอาคาร สถานที่และยานพาหนะที่จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการแต่อย่างใด จำเลยทั้งสองจึงไม่อาจ

⁴⁷ คดีหมายเลขดำที่ 1737/2552 วันที่ 13 กันยายน 2550 , คดีหมายเลขแดงที่ 1471/2552 วันที่ 22 กันยายน 2552

ทราบถึงลักษณะของอาคาร สถานที่และยานพาหนะที่จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการได้ การออกแบบและดำเนินการก่อสร้างระบบรถไฟฟ้าบีทีเอส. ในช่วงเวลาดังกล่าว จึงต้องพิจารณาตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องในขณะนั้น รวมถึงความเหมาะสมในด้านการลงทุนและผลกระทบในด้านต่างๆ ในเมื่อขณะที่มีการสำรวจออกแบบและก่อสร้างระบบรถไฟฟ้าบีทีเอส. ไม่มีระเบียบกฎหมายกำหนดรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวเอาไว้ การที่จำเลยทั้งสี่ไม่ได้ก่อสร้างลิฟท์และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการบริเวณสถานีรถไฟฟ้าและบนขบวนรถ จึงเป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่ระเบียบกฎหมายในขณะนั้นใช้บังคับแล้ว และไม่อาจถือได้ว่าจำเลยทั้งสี่ละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควรแต่อย่างใด ศาลปกครองจึงมีคำพิพากษายกฟ้อง

การวิเคราะห์

จากคำวินิจฉัยของศาลปกครองที่ยกฟ้อง เนื่องจากขณะที่ดำเนินการก่อสร้างระบบรถไฟฟ้าบีทีเอสนั้นไม่มีกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดของอาคาร สถานที่และยานพาหนะที่จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ แม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ใช้บังคับก็ตาม ทำให้จำเลยไม่อาจทราบถึงลักษณะของอาคาร สถานที่และยานพาหนะที่จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ การออกแบบและดำเนินการก่อสร้างระบบรถไฟฟ้าบีทีเอส. นั้น เป็นเพราะเหตุที่ยังไม่มีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

แต่หากข้อเท็จจริงดังกล่าวได้พิจารณาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว จะเข้าข้อที่ 9 ซึ่งบัญญัติคุ้มครองสิทธิคนพิการว่า รัฐต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอื่นใดที่เปิดหรือที่จัดให้แก่สาธารณะทั้งในเมืองและในชนบทบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น ซึ่งการดำเนินมาตรการที่เหมาะสม คือ รัฐจะต้องพัฒนา ประกาศใช้ และตรวจสอบติดตามการปฏิบัติตามมาตรฐานและแนวปฏิบัติขั้นต่ำเพื่อการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เปิดหรือจัดให้แก่สาธารณะ รวมถึงจัดให้มีสัญลักษณ์ที่เป็นอักษรเบรลล์ในรูปแบบที่อ่านและเข้าใจได้ง่ายไว้ในอาคารและสถานที่ที่เปิดให้แก่สาธารณะ และประกันว่าองค์กรภาคเอกชนซึ่งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เปิดหรือจัดหาแก่สาธารณะจะคำนึงถึงแง่มุมทุกด้านของการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสำหรับคนพิการ และเมื่อพิจารณาประกอบกับ

กฎหมายภายในประเทศคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 54 วรรคแรก ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมมาจากมาตรา 55 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับที่ก่อน ที่บัญญัติไว้ว่า “บุคคลซึ่งพิการ หรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ” และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งอนุวัติการตามอนุสัญญา จะเข้าในมาตราที่ 20 ซึ่งบัญญัติคุ้มครองสิทธิคนพิการว่า “คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลือจากรัฐ...” และมาตราที่ 37 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องออก กระทบวงเพื่อกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการใน อาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการขนส่ง หรือบริการสาธารณะอื่น ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและ ใช้ประโยชน์ได้ โดยมีการกำหนดรายละเอียดของอาคาร สถานที่ ที่จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก แก่คนพิการไว้ใน กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือ ทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ในมาตรา 16 ยังได้ให้สิทธิคนพิการที่ได้รับหรือจะ ได้รับความเสียหายจากการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการสามารถร้อง ขอดต่อคณะกรรมการให้เพิกถอนการกระทำนั้นได้ รวมทั้งสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหาย และหาก การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลสามารถกำหนด ค่าเสียหายในเชิงลงโทษได้อีกด้วย

แสดงให้เห็นชัดเจนว่าสิทธิคนพิการในเรื่องการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกได้มี การเปลี่ยนแปลงไปจากพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เพราะแม้ว่า พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้รัฐให้ความคุ้มครองและสงเคราะห์คนพิการโดยกำหนดให้รัฐ ออกกฎกระทรวงที่กำหนดลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นที่ต้องมี อุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกแก่คนพิการโดยตรง แต่พระราชบัญญัตินี้มิได้กำหนดโทษในกรณีที่ รัฐมิได้ดำเนินการใดๆ เพื่อให้คนพิการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นการละเมิดสิทธิของคน พิการ เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการนั้น นอกจากจะได้ กำหนดให้รัฐจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการแล้วยังได้กำหนดโทษแก่รัฐ หากรัฐมิได้ ดำเนินการให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ และด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติดังกล่าวได้อนุ วัติการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ดังนั้นการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการ จะต้องเป็นการเข้าถึงที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้อย่างแท้จริงเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์ของอนุสัญญา

ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากคดีนี้ได้ฟ้องร้องกันในภายหลังจากที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้บังคับใช้แล้ว ศาลจะต้องมีคำวินิจฉัยที่เปลี่ยนแปลงไปในการคุ้มครองสิทธิคนพิการเรื่องของการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งจากข้อกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้น จำเลยจึงมีหน้าที่ที่จะต้องจัดหามาตรการในการจัดระบบขนส่งมวลชนสาธารณะเพื่อคนพิการอย่างชัดเจนและจริงจัง โดยเฉพาะการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการตามที่โจทก์ร้องขอ เช่น การก่อสร้างลิฟต์ อักษรเบรลล์ อักษรวง เสียงบอกชื่อสถานี ที่วางเก้าอี้รถเข็น (Wheelchair) ที่ได้มาตรฐานบริเวณทางขึ้นลง รวมทั้ง ติดสัญลักษณ์คนพิการในและนอกตัวรถให้แก่ผู้พิการในบริเวณสถานีรถไฟฟ้า หรือสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการรถไฟฟ้าบีทีเอส ได้อย่างแท้จริง เพราะหากขาดบริการจากรัฐในเรื่องนี้ การใช้สิทธิหรือการได้รับบริการในเรื่องอื่นๆจากรัฐก็จะลดลงไปด้วย เพราะคนพิการไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิได้อย่างสะดวกหรือไม่สามารถเดินทางได้เลย

คดีที่ 2⁴⁸

ข้อเท็จจริง

คดีนี้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ คือ การละเลยไม่ดำเนินการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอและเป็นไปตามมาตรฐานสากล ให้กับคนพิการ ผู้สูงอายุ สตรีมีครรภ์ เด็ก และผู้บกพร่องทางสุขภาพ ภายในบริเวณสนามบินสุวรรณภูมิ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร โดยโจทก์ในคดีนี้เป็นคนพิการประเภทต่างๆ ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเดือนร้อนเสียหายจากการกระทำของจำเลย ได้แก่ นายกรัฐมนตรี กระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และบริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ในการเปิดให้บริการสนามบินสุวรรณภูมิ ในคดีนี้ ศาลปกครองกลาง มีประเด็นวินิจฉัย 2 ประเด็นคือ 1. กรณีที่จำเลยทั้งสี่ละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ กล่าวคือ ไม่ดำเนินการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการภายในท่าอากาศยานสุวรรณภูมิให้ถูกต้องและครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด และ 2. การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวของจำเลยล่าช้าเกินสมควรหรือไม่ โดยวินิจฉัยจากกฎหมายดังต่อไปนี้

⁴⁸ คดีหมายเลขดำที่ 1518/2549 วันที่ 23 สิงหาคม 2550 , คดีหมายเลขแดงที่ 1059/2552 วันที่ 24 มิถุนายน 2552

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 55 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐจะต้องกำหนดโดยบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิดังกล่าวก่อน ผู้พิการหรือทุพพลภาพจึงจะสามารถใช้สิทธิเช่นว่านี้ได้

2. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า มิได้ระบุว่าเป็นการออกกฎหมายเพื่ออนุวัติตามรัฐธรรมนูญฉบับใด และมีแต่การกำหนดแต่เฉพาะภาคเอกชนเท่านั้นที่ให้อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกเพราะเห็นได้ว่าส่วนราชการหรือหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถได้รับประโยชน์จากสิทธิประโยชน์ในทางภาษีอากรตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าไม่อาจนำบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวและกฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) มาใช้บังคับสำหรับกรณีตามคำฟ้องนี้ได้

3. กฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ พ.ศ. 2544 ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า หากมีกฎหมายที่ควบคุมอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นใดจะได้กำหนดอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการไว้โดยเฉพาะและมีมาตรฐานไม่ต่ำกว่าที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการกำหนด ก็ให้กฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับแทน

4. กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า กฎกระทรวงฉบับนี้ ถือเป็นการออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิในเรื่องนี้ไว้ แต่อย่างไรก็ตามในมาตรา 29 ได้กำหนดบทเฉพาะกาลไว้ว่า อาคารที่มีอยู่ก่อนหรือได้รับอนุญาตหรือได้ยื่นขออนุญาตก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคารหรือได้แจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นและได้ดำเนินการตามมาตรา 39 ทวิแล้ว ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ เนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการโครงการทำอากาศยานกรุงเทพ แห่งที่ 2 หรือทำอากาศยานสุวรรณภูมิ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2534 และต่อมาได้อนุมัติให้ก่อสร้างในวันที่ 7 พฤษภาคม 2538 รวมทั้งได้มีการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ และเปิดใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 28 กันยายน 2549 อีกทั้งโดยหลักการแล้วการรับรองสิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้น รัฐจะต้องกระทำโดยการออกเป็นกฎหมายเฉพาะเท่านั้น ไม่อาจที่จะออกเป็นกฎหมายลำดับรอง

เพื่อรองรับสิทธิดังกล่าวได้เนื่องจากกฎหมายลำดับรองไม่อาจที่จะกำหนดสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมายขึ้นใหม่ได้ หากแต่ต้องเป็นไปตามกรอบหรือขอบเขตของกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจไว้เท่านั้น รวมทั้งการออกเป็นกฎหมายลำดับรองจะไม่สามารถใช้เป็นหลักประกันที่มั่นคงเพราะอาจมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกในภายหลังได้

5. มติคณะรัฐมนตรีลงวันที่ 10 มีนาคม 2541 เรื่องการจัดตั้งอำนาจความสะดวกสำหรับคนพิการ ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า จากมตินี้การจัดตั้งอำนาจความสะดวกเป็นเพียงการกำหนดหลักการให้ถือปฏิบัติแบบทั่วไปเท่านั้น มิใช่ข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหากแต่หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีหน้าที่ๆจะต้องถือปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวเท่าที่มีความสามารถ ส่วนจะดำเนินการได้ครบถ้วนมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆหลายประการ เช่น งบประมาณ

6. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11(5) และ นโยบายการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีการกำหนดรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท่าอากาศยานแต่อย่างใด

จากข้อกฎหมายที่ศาลพิจารณา ศาลจึงวินิจฉัยว่า จำเลยได้ขออนุมัติก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ โดยมีมติคณะรัฐมนตรี ให้ดำเนินการก่อสร้างก่อนที่กฎกระทรวงซึ่งกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 จะบังคับใช้ เมื่อเป็นไปตามบทเฉพาะกาลของกระทรวงดังกล่าว จำเลยจึงได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตาม อีกทั้งจำเลยทั้งสี่ได้ดำเนินการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการเป็นไปตามมาตรฐานที่กฎกระทรวงข้างต้นได้กำหนดไว้ในระดับหนึ่งแล้ว ประกอบกับจำเลยทั้งสี่ได้ให้การรับว่าจะจัดให้มีการปรับปรุง แก้ไขหรือเพิ่มเติมในเรื่องต่างๆต่อไป อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าจำเลยทั้งสี่ได้มีความพยายามที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ตามความสามารถและงบประมาณที่จะเอื้ออำนวยให้แล้ว กรณีนี้จึงย่อมไม่อาจถือได้ว่าจำเลยทั้งสี่ละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติแต่อย่างใด และเมื่อจำเลยทั้งสี่ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมายแล้ว ในประเด็นที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสี่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายล่าช้าเกินสมควรนั้นจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาอีกต่อไป คดีนี้ศาลจึงมีคำพิพากษายกฟ้อง

วิเคราะห์

จากคำวินิจฉัยของศาลปกครอง กรณีที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยว่าจะเลยต่อหน้าตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ คือ การละเลยไม่ดำเนินการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอและเป็นไปตามมาตรฐานสากล เนื่องจากจำเลยได้ดำเนินการก่อสร้างก่อนที่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายบังคับใช้ ศาลปกครองจึงยกฟ้อง เพราะเหตุที่ยังไม่มีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

ซึ่งคดีนี้โจทก์ได้เรียกร้องให้รัฐจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามมาตรฐาน หากข้อเท็จจริงดังกล่าวได้พิจารณาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว จะเข้าข้อที่ 4 ซึ่งเป็นพันธกรณีทั่วไปที่บัญญัติให้รัฐภาคีต้องดำเนินการในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบอย่างสากล โดยควรให้มีการดัดแปลงที่น้อยที่สุดและค่าใช้จ่ายที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อให้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ เพื่อส่งเสริมการจัดให้มีและใช้ประโยชน์ และเพื่อส่งเสริมการออกแบบที่เป็นสากลในการพัฒนามาตรฐานและแนวทาง โดยอนุสัญญาได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การออกแบบที่เป็นสากล (Universal design) ว่าหมายถึง การออกแบบผลิตภัณฑ์ สภาพแวดล้อม โปรแกรม และบริการที่ทุกคนสามารถใช้ได้ ในขอบเขตที่มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้โดยไม่จำเป็นต้องดัดแปลง หรือออกแบบเป็นพิเศษ ทั้งนี้ในกรณีที่มีความต้องการจำเป็น "การออกแบบที่เป็นสากล" จะต้องไม่กันออกไปซึ่งอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการเฉพาะกลุ่ม⁴⁹ และจะเข้าข้อที่ 9 ซึ่งบัญญัติคุ้มครองคนพิการว่า รัฐต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการอื่นใดที่เปิดหรือจัดให้แก่สาธารณะทั้งในเมืองและในชนบทบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น ซึ่งการดำเนินมาตรการที่เหมาะสม คือ รัฐจะต้องพัฒนา ประकाใช้ และตรวจสอบติดตามการปฏิบัติตามมาตรฐานและแนวปฏิบัติขั้นต่ำเพื่อการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการที่เปิดหรือจัดให้แก่สาธารณะ รวมถึงจัดให้มีสัญลักษณ์ที่เป็นอักษรเบรลล์ในรูปแบบที่อ่านและเข้าใจได้ง่ายไว้ในอาคารและสถานที่ที่เปิดให้แก่สาธารณะ และเมื่อพิจารณาประกอบกับ

⁴⁹ Article 2 of The Convention on the Rights of Persons with Disabilities "Universal design" means the design of products, environments, programmes and services to be usable by all people, to the greatest extent possible, without the need for adaptation or specialized design. "Universal design" shall not exclude assistive devices for particular groups of persons with disabilities where this is needed

กฎหมายภายในประเทศคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 54 วรรคแรก ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมมาจากมาตรา 55 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ” และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งอนุวัติการตามอนุสัญญา จะเข้าในมาตราที่ 20 ซึ่งบัญญัติคุ้มครองสิทธิคนพิการว่า “คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลือจากรัฐ...” และมาตราที่ 37 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการขนส่ง หรือบริการสาธารณะอื่น ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ โดยมีการกำหนดรายละเอียดของอาคาร สถานที่ ที่จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการไว้ใน กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ในมาตรา 16 ยังได้ให้สิทธิคนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการสามารถร้องขอต่อคณะกรรมการให้เพิกถอนการกระทำนั้นได้ รวมทั้งสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายและหากการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษได้ด้วย

แสดงให้เห็นชัดเจนว่าคดีที่สองนี้ สิทธิคนพิการในเรื่องการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เหมือนในคดีแรก เพราะแม้ว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้รัฐให้ความคุ้มครองและสงเคราะห์คนพิการโดยกำหนดให้รัฐออกกฎกระทรวงที่กำหนดลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นที่ต้องมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกแก่คนพิการโดยตรง แต่พระราชบัญญัตินี้มิได้กำหนดโทษในกรณีที่รัฐมิได้ดำเนินการใดๆ เพื่อให้คนพิการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นการละเมิดสิทธิของคนพิการ เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการนั้น นอกจากจะได้กำหนดให้รัฐจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการแล้วยังได้กำหนดโทษแก่รัฐ หากรัฐมิได้ดำเนินการให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ และด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติดังกล่าวได้อนุวัติการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ดังนั้น การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการจะต้องเป็นการเข้าถึงที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้อย่างแท้จริง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของอนุสัญญา

ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากคดีนี้ได้ฟ้องร้องกันในภายหลังจากที่ได้มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแล้ว ศาลจะต้องมีคำวินิจฉัยที่เปลี่ยนแปลงไปในการคุ้มครองสิทธิคนพิการเรื่องของการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและจะต้องมีการออกแบบที่เป็นสากล เช่น ทางเข้าออกตึกที่มีบันไดและทางลาดไว้สำหรับคนนั่งรถเข็นเข้าไปได้ รววจับบันไดหลายระดับเพื่อให้คนความสูงต่างๆ รววจับบันไดที่มีอักษรเบรลล์บอกคนตาบอดว่ามีบันไดกี่ชั้น หน้าห้องน้ำมีป้ายอักษรเบรลล์ให้คนตาบอดสามารถสัมผัสได้ว่าเป็นห้องน้ำชายหรือหญิง เป็นต้น⁵⁰ ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองคุณภาพชีวิตคนพิการควรบัญญัติให้มีการให้คำจำกัดความของคำว่า การออกแบบที่เป็นสากล เพื่อให้รัฐดำเนินการตามพระราชบัญญัติโดยสอดคล้องกับอนุสัญญา

3. หลักการฟื้นฟูสมรรถภาพ

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นวิธีการในการพัฒนาคนพิการให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า และมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมคนอื่นในสังคม⁵¹ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือทำให้คนพิการสามารถดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ได้ ถือได้ว่าเป็นเจตนารมณ์อย่างหนึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ⁵² ซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการนั้น จะอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการใดๆ เพื่อฟื้นฟูให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

กฎหมายไทยได้เริ่มมีการคำนึงถึงหลักการนี้และบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งปัจจุบันพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้บัญญัติไว้อีกครั้งโดยคำจำกัดความที่กว้างขึ้นจากเดิมในมาตรา 4⁵³ ดังนั้น รัฐมีหน้าที่ต้อง

⁵⁰ Example of Universal design [Online], 22 February 2010. Available from: <http://www.Design.ncsu.edu/cud/>

⁵¹ พลอย สืบพิเศษ. "การศึกษาการดำเนินงานศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการของรัฐและเอกชน กรณีศึกษา ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคน พิการหายาดฝน จังหวัดเชียงใหม่ และโรงเรียนอาชีพพระมหาไถ่ จังหวัดชลบุรี," วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4/2550 : หน้า 147 - 172.

⁵² มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 บัญญัติว่า "การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต" หมายความว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ...

⁵³ มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 บัญญัติว่า

จัดให้มีการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอย่างเหมาะสมกับคนพิการแต่ละประเภทเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ แก่คนพิการ เช่น การฝึกอบรม การให้ความรู้ การใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับคนพิการเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสุขภาพ การว่างงาน การศึกษาและบริการสังคม เพื่อเสริมสร้างความสามารถและพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ทำให้คนพิการได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในสังคมและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการดำรงชีวิต ทำให้คนพิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขได้ด้วยตนเอง อันจะส่งผลให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเพื่อเป็นทุนสำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูคุณภาพคนพิการด้วย⁵⁴

4. หลักการมีส่วนร่วมของคนพิการในสังคม

เมื่อพิจารณาจากคำจำกัดความของคำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจะเห็นได้ว่า นอกจากความบกพร่องอันเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมแล้ว ยังประกอบไปด้วยอุปสรรคต่างๆ ในสังคมที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของคนพิการ ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติในแง่ลบอันเกิดจากความไม่รู้ หรือความเชื่อที่ผิดๆ เช่น งานที่คนพิการควรเป็นงานที่ง่ายที่ไม่ต้องใช้ความสามารถมากเพราะไม่เชื่อมั่นว่าคนพิการสามารถทำได้หรือเกรงว่าจะเป็นบาปที่ใช้คนพิการทำงานมากเกินไป หรืออุปสรรคทางกายภาพ เช่น โครงสร้างอาคาร สื่อการเรียนการสอน ข้อมูลสารสนเทศ ที่ไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อให้คนพิการเข้าถึงได้โดยง่าย เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้คนพิการได้เข้ามีส่วนร่วมในสังคมอย่างแท้จริง สังคมควรเปิดโอกาสให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ของสังคม โดยรัฐมีหน้าที่จัดอุปสรรคต่าง ๆ และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ และบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นให้แก่คนพิการ เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงและมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปในสังคม

“การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” หมายความว่า การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใด เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

⁵⁴ มาตรา 23 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้กำหนดให้คนพิการได้รับการยอมรับและมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป⁵⁵ หลักการมีส่วนร่วมของคนพิการจึงเป็นหลักสำคัญอีกประการอันจะทำให้คนพิการได้รับการยอมรับและคำนึงถึงจากสังคม และยอมรับในความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดความภูมิใจในตนเองและครอบครัว และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะการที่คนพิการมีโอกาสได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไม่ว่าด้านใดๆ จะทำให้คนพิการได้มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและเรียนรู้การใช้ชีวิตจากคนปกติในสังคมว่าจะเป็นการศึกษา การประกอบอาชีพ หรือการสังสรรค์สมาคมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันจะช่วยให้คนพิการได้รับการยอมรับ ได้พัฒนาทักษะความสามารถของตนและปรับตัวในการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างแท้จริง เช่น หากสถาบันการศึกษากำหนดให้คนพิการศึกษาเฉพาะในโรงเรียนที่มีเฉพาะคนพิการเท่านั้นแม้ว่าจะเป็นการดีในส่วนที่ทำให้คนพิการมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมกับประเภทความพิการของตน เพราะอาจจะมี การแบ่งการเรียนเพื่อนเรียนรู้ตามประเภทของความพิการ ซึ่งทำให้ง่ายต่อการจัดหาอุปกรณ์ แผนการเรียนการสอนหรือครูผู้สอนที่สอดคล้องกับกลุ่มประเภทความพิการ แต่เมื่อคนพิการจบการศึกษาแล้วจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถที่เรียนมาเพื่อประกอบอาชีพและดำรงชีวิตในสังคมร่วมกับคนปกติ เมื่อไม่มีการฝึกให้คนพิการได้ใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติในสังคมมาก่อน อาจส่งผลให้คนพิการไม่สามารถนำความรู้ที่เรียนมาประกอบอาชีพได้จริง หรือไม่สามารใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติได้ นอกจากนี้แล้วเมื่อคนปกติที่ไม่เคยได้ใช้ชีวิตร่วมกับคนพิการหรือไม่เคยเห็นการมีส่วนร่วมใดๆของคนพิการ ย่อมเกิดการไม่ยอมรับและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนพิการ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายต่างๆในอดีตของประเทศไทยที่มีถ้อยคำที่กีดกันคนพิการในการประกอบอาชีพ⁵⁶ เพราะไม่เชื่อในศักยภาพและความสามารถที่คนพิการมีอยู่

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของคนพิการในสังคมจะส่งผลให้คนพิการได้รับการยอมรับและรู้สึกถึงความมีคุณค่าของตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และส่งผลให้คนในสังคมเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อคนพิการ โดยการยอมรับว่าความพิการนั้นเป็นเพียงความหลากหลายอย่างหนึ่งของความเป็นมนุษย์อันเป็นหนึ่งในหลักสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการเมื่อ

⁵⁵ มาตรา 20(4) ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

⁵⁶ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ, รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ศึกษากรณีกฎหมาย และกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ [ออนไลน์] , 17 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : http://www.lawreform.go.th/lawreform /index.php?Itemid=11&id=264&option=com_content&task=view

คนพิการเป็นมนุษย์จึงควรได้รับสิทธิเช่นเดียวกับที่มนุษย์พึงได้รับ และส่งผลให้การออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิที่มีอยู่ของทุกคนได้มีการคำนึงถึงสิทธิที่คนพิการพึงได้รับด้วยเช่นกัน

5. หลักการสร้างความตระหนัก

ดังที่ได้พิจารณาในเรื่องของหลักการมีส่วนร่วมจะเห็นได้ว่าอุปสรรคอย่างหนึ่งที่จะทำให้คนพิการไม่มีโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมนั้นเป็นเรื่องของอุปสรรคทางทัศนคติในแง่ลบต่อคนพิการซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งอันเป็นจุดเริ่มต้นของการไม่คำนึงถึงสิทธิคนพิการอันทำให้คนพิการถูกละเมิดสิทธิ ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติในแง่ลบที่สังคม บุคคลผู้เกี่ยวข้อง ครอบครัวและคนพิการมีต่อคนพิการ หรือทัศนคติในแง่ลบที่คนพิการมีต่อตนเอง อันจะแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ทัศนคติของบุคคลในสังคมหรือชุมชนมีต่อคนพิการ

ความเชื่อในทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคม ทำให้คนพิการถูกมองว่าความทุกข์ทรมานจากความพิการที่มีนั้น เป็นการชดใช้กรรมเนื่องจากเวรกรรมของคนพิการหรือคนในครอบครัวของคนพิการ ความพิการจึงเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของคนที่ทำบาป ทำให้ครอบครัวที่มีคนพิการอับอายและไม่ให้โอกาสคนพิการได้ออกไปใช้ชีวิตนอกบ้านหรือนอกชุมชน จากลักษณะความแตกต่างของคนพิการทำให้คนพิการได้รับความเวทนา สงสาร และควรได้รับความช่วยเหลือดูแลในลักษณะของการสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือคนพิการให้พ้นจากความลำบาก เช่น การทำทานให้แก่คนพิการ การตั้งมูลนิธิเพื่อดำเนินงานสงเคราะห์คนพิการ ทำให้คนพิการถูกมองข้ามความสามารถและศักยภาพ จึงเกิดความเชื่อที่ผิดต่อไปว่า คนพิการนั้นไม่มีความสามารถที่ฝึกฝนหรือเรียนรู้ได้ ไม่มีความสามารถที่จะทำงานได้ แม้หากทำงานได้ก็ทำไม่ได้ดีเท่ากับบุคคลทั่วไป และการทำงานของคนพิการนั้นอาจสร้างความยุ่งยากและลำบากให้แก่สถานประกอบการ

จากทัศนคติแง่ลบข้างต้นส่งผลให้สถานที่สาธารณะ บริการต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน หรือบริการขนส่งสาธารณะ ไม่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการในเรื่องของการทำงานภาครัฐออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ จำกัดสิทธิหรือเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ เช่น กฎหมายจำกัดสิทธิคนพิการในทางการเมือง กฎหมายจำกัดสิทธิในการทำงาน หรือกฎหมายจำกัดสิทธิในการดำรงตำแหน่ง เป็นต้น *ในเรื่องของการฟื้นฟูสมรรถภาพ สถานศึกษาหรือศูนย์ฝึกอาชีพไม่เชื่อว่าคนพิการมีความสามารถหรือฝึกฝนทักษะได้ หากรับคนพิการจะทำให้

* ดูได้จากภาคผนวก ซึ่งเป็นข้อมูลที่รวบรวมโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย เดือนมีนาคม พ.ศ. 2553

เกิดความยุ่งยากลำบาก จึงไม่ยอมรับคนพิการเข้าศึกษาหรือฝึกอาชีพโดยเฉพาะคนพิการทางสติปัญญา และเจ้าของสถานประกอบการไม่ยอมรับคนพิการเข้าทำงาน หากรับคนพิการเข้าทำงานก็จะได้ค่าตอบแทนต่ำกว่าบุคคลทั่วไป หรือไม่สนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน เช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ เป็นต้น⁵⁷

2. ทักษะคติของครอบครัวของคนพิการมีต่อคนพิการ

ความเชื่อในเรื่องของเวรกรรมทำให้ครอบครัวรู้สึกอับอายเป็นตราบาป และเป็นปมด้อย คนพิการจึงถูกปกปิดมิให้ได้รับการช่วยเหลือที่ถูกต้องเท่าที่ควร นอกจากนี้อาจไม่มีการฝึกฝนให้คนพิการดูแลตนเองเรื่องง่ายๆ เช่น การแปรงฟัน อาบน้ำ การสวมใส่เสื้อผ้า หรือเรื่องของงานบ้าน โดยเชื่อว่าหากให้คนพิการทำงานจะเป็นการสร้างเวรกรรม เมื่อคนพิการไม่สามารถทำอะไรได้จึงเกิดเป็นภาระแก่ครอบครัวที่ต้องให้การช่วยเหลือดูแล

จากทัศนคติในแง่ลบข้างต้นส่งผลให้ครอบครัวไม่ยอมให้คนพิการไปรับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในด้านต่างๆ คนพิการไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้แม้แต่เรื่องเล็กน้อย เมื่อไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยลำพังจึงต้องรอรับการดูแลช่วยเหลือจากบุคคลอื่น สุดท้ายคนพิการจะถูกมองว่าเป็นภาระที่หนักหนาของครอบครัวและสังคม

3. ทักษะคติของคนพิการที่มีต่อตนเอง

ความเชื่อในเรื่องของเวรกรรมประกอบกับทัศนคติของคนในสังคมหรือครอบครัวของคนพิการเอง ทำให้คนพิการรู้สึกอับอาย กลายเป็นปมด้อย ขาดความเชื่อมั่นว่าตนเองมีความสามารถและมีศักยภาพที่จะทำอะไรได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น จากทัศนคติในแง่ลบทำให้คนพิการไม่กระตือรือร้นที่จะเข้ารับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ ไม่พยายามที่จะแสดงศักยภาพที่ตนมีอยู่ และไม่คำนึงถึงสิทธิที่ตนพึงได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นในสังคม

การเปลี่ยนทัศนคติหรือวิธีคิดที่มีมายาวนานมิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย จำเป็นต้องใช้เวลาและการทำความเข้าใจ การตระหนักรู้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดความอยากรู้ความเข้าใจ จนกระทั่งเกิดความซึ่มซับ⁵⁸ การตระหนักรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงของคนพิการเองมัก

⁵⁷ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์. กฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับคนพิการ. (กรุงเทพฯ : วิทยุชน, 2539.) หน้า 60.

⁵⁸ มูลนิธิคนพิการไทย, วิถีชีวิตธรรมสำหรับคนพิการ [ออนไลน์], 20 ตุลาคม พ.ศ. 2552. แหล่งที่มา : http://icare.kapook.com/disability.php?ac=detail&s_id=70&id=1950

ถูกจำกัด เนื่องจากการให้ความสำคัญกับคนที่มึนร่างกายหรือจิตใจที่ทำงานเป็นปกติ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องแปลกเพราะความพิการหรือความเจ็บป่วยนั้นอาจเกิดขึ้นกับใครเมื่อใดก็ได้ และเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ เพราะอายุที่มากขึ้นการทำงานของอวัยวะในร่างกายย่อมเสื่อมลงเกิดเป็นสภาพความพิการ โดยเฉพาะทางการมองเห็นหรือการได้ยินควบคู่กันไปด้วย อย่างไรก็ตามแต่สังคมก็ยังคงปฏิบัติต่อคนพิการเสมือนเป็นบุคคลพิเศษที่ต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษและแปลกแยกจากคนทั่วไป และความช่วยเหลือเหล่านี้ก็มักไม่เพียงพอ ก่อให้เกิดการแบ่งแยกเนื่องจากขาดความเข้าใจอันดีระหว่างคนทั่วไปและคนพิการ⁵⁹

ด้วยเหตุนี้หลักการสร้างความตระหนักรู้จึงเป็นอีกหลักหนึ่งที่สำคัญ โดยเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแนวคิดของสังคมที่มีต่อพิการในรูปแบบของความสงสารและเวทนาหรือที่เรียกว่า สังคมเวทนานิยม ไปเป็นสังคมฐานสิทธิ อันเป็นแนวคิดที่คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของคนพิการเป็นหลักสำคัญ เพราะสังคมเวทนานิยมนั้น ใช้ความรู้สึกของแต่ละบุคคลเป็นฐานในการตัดสินสิ่งที่คนพิการพึงได้รับ เช่น ความรู้สึกสงสารหรือสงเวช แต่ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลได้ ทำให้คนพิการต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติ หรือการให้ความช่วยเหลือให้คนพิการพ้นจากความลำบาก เช่น การสงเคราะห์ต่าง ๆ แต่ไม่ได้ช่วยให้คนพิการสามารถกระทำการใดเพื่อช่วยเหลือตนเองได้

แม้สังคมไทยจะเป็นสังคมของความเอื้ออารีซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่ควรคำนึงถึงสิทธิของคนพิการด้วยเช่นกัน สังคมฐานสิทธิ เป็นแนวคิดที่คำนึงถึงสิทธิของคนพิการเป็นหลักสำคัญ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพ จึงควรมีส่วนร่วมในสังคมและได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เว้นแม้แต่คนพิการโดยมีกฎหมายเป็นหลักประกัน ซึ่งทำให้คนพิการมีสิทธิเท่าเทียมกันและเท่าเทียมกับคนทั่วไป และมีโอกาสที่จะมีบทบาทในสังคม เช่น การมีหลักประกันว่าจะได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับคนอื่น การมีหลักประกันว่าจะต้องได้รับการบริการสาธารณะเช่นเดียวกับคนอื่น การมีหลักประกันว่าเว็บไซต์ไม่ว่าจะของรัฐหรือเอกชน คนพิการสามารถใช้เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ซอฟต์แวร์ที่เป็นโปรแกรมอ่านจอภาพใช้กับคอมพิวเตอร์เข้าไปอ่านได้ เป็นต้น⁶⁰ อันเป็นการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองได้และไม่เป็นภาระแก่ส่วนรวม และเมื่อคนพิการได้รับสิ่งต่างๆโดยใช้สิทธิเป็นฐานแล้วคนพิการเองก็หน้าที่ที่จะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม จึงจะเรียกว่าสังคมฐานสิทธิได้อย่างแท้จริง

⁵⁹ ศูนย์พัฒนาและฝึกอบรมคนพิการแห่งเอเชีย, อบรม: ความเสมอภาคของคนพิการ [ออนไลน์], 16 มีนาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา: <http://www.thaingo.org/prboard/1/view.php?id=6579>,

⁶⁰ มูลนิธิคนพิการไทย, สาระสำคัญ เรื่อง สิทธิคนพิการตามกฎหมาย [ออนไลน์], 16 มีนาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา: <http://www.tddf.or.th/tddf/library/files/doc/21-12-09.doc>

นอกจากการเปลี่ยนทัศนคติแล้ว เรื่องของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการที่ถูกต้องและสร้างสรรค์แก่สังคม ครอบครัวของคนพิการ และตัวคนพิการเอง ก็เป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะสังคม ครอบครัว ผู้ปกครอง ครู และผู้เกี่ยวข้อง ยังขาดความรู้และแนวทางในการพัฒนาคนพิการและครอบครัวคนพิการอีกมาก เช่น ผู้ปกครองบางคนขาดความเชื่อว่าเด็กพิการทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ทำให้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กพิการ แต่เน้นเพียงการดูแลด้านปัจจัยสี่เป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว ทำให้คุณภาพชีวิตของเด็กพิการไม่ดีเท่าที่ควร⁶¹

การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนในการสร้างทัศนคติที่ดีของสังคม ครอบครัวคนพิการ ให้เห็นว่าคนพิการเป็นผู้มีความสามารถและศักยภาพเช่นเดียวกับคนทั่วไป ทำให้เกิดการยอมรับในสิทธิของคนพิการ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนพิการในสังคม เพราะบุคคลที่ประสบกับสภาพความพิการไม่จำเป็นต้องสูญเสียความสามารถและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ไปด้วย และเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีที่คนพิการมีต่อตนเอง ว่าตนเองนั้นมีความสามารถและศักยภาพเช่นเดียวกับคนอื่นที่ไม่พิการ เกิดการยอมรับและเชื่อถือในตัวตนของตนเอง อันจะนำไปสู่การมีความเชื่อมั่น การมุ่งมั่นฝึกฝน มองข้ามความรู้สึกต่ำต้อยของตน⁶² ทำให้คนพิการไม่เป็นภาระของสังคมและครอบครัว ปัจจุบันมีคนพิการที่ประสบความสำเร็จในด้านต่างๆมากมาย ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ สังคม และครอบครัว สังคมจึงควรมีความเชื่อมั่นว่า คนพิการทำได้เป็นเรื่องหลัก และทำไม่ได้เป็นข้อยกเว้น นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้คนพิการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของคนพิการเองด้วย

การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับคนพิการในระยะเวลาอันสั้นเป็นเรื่องยากที่จะทำได้เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่ฝังรากลึกมานานของคนในสังคม แต่อย่างไร

⁶¹ ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9, ปรับบ้านเป็นห้องเรียนเปลี่ยนพ่อแม่เป็นครู ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การศึกษาพิเศษในชุมชน [ออนไลน์], 17 มีนาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา: <http://www.kksped9.go.th/e-journal/journal8/journal-8.html>

⁶² พวงแก้ว กิจธรรม, สรุปสาระสำคัญปาฐกถา เรื่อง "พลังคนพิการเพื่อสังคม" โดย นายมนต์เกียรติ บุญตัน สมาชิกวุฒิสภา [ออนไลน์], 17 มีนาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา: <http://www.tddf.or.th/tddf/library/files/doc/library-2009-12-09-663.doc>

ก็ดี ก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องกระทำ รัฐจึงต้องมีวิธีการดำเนินการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สังคม ครอบครัวของคนพิการ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และคนพิการเองได้ตระหนักรู้ในสิทธิที่คนพิการพึงมีและพึงได้รับ โดยเฉพาะคนพิการในชนบทที่ยากจน ซึ่งโดยส่วนมากยังไม่รู้สิทธิของตน เช่น การจัดโครงการรณรงค์ให้คนพิการรู้จักปกป้องสิทธิของตน การจัดโครงการเพื่อให้ครอบครัวคนพิการได้ตระหนักว่าคนพิการสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ การส่งเสริมให้มีโปรแกรมการฝึกอบรม สร้างความตระหนักเกี่ยวกับคนพิการและสิทธิของคนพิการ จัดให้มีการให้การศึกษา คำแนะนำ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้ดูแลคนพิการ และผู้ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการแก่คนพิการมีจิตสำนึกและวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องในการเลี้ยงดูคนพิการ และสร้างทัศนคติของความกรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนในสังคม หรือ การสร้างความตระหนักผ่านสื่อในการเสนอภาพลักษณ์ของคนพิการ โดยเฉพาะรูปแบบของรายการโทรทัศน์ซึ่งถือว่าเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนจำนวนมาก⁶³ เป็นต้น เพื่อส่งเสริม คุ้มครอง และประกันให้คนพิการได้รับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน และส่งเสริมการเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิดของคนพิการ

4.4.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิของคนพิการในประเด็นต่างๆ

เมื่อบุคคลในรัฐมีสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีบทกฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้แล้ว รัฐย่อมต้องมีหน้าที่เอื้ออำนวยให้บุคคลในรัฐได้รับสิทธิเช่นนั้น หากพิจารณาถึงหลักกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันแล้ว คงพิจารณาได้จากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ซึ่งพระราชบัญญัติทั้งสองเป็นกฎหมายหลักในการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการ หากจะบังคับใช้ได้จะต้องมีกฎหมายลำดับรองที่ออกตามความที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น คืออนุบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศ เป็นหลักในการพิจารณา รวมทั้งมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับ อันเป็นการสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เป็นสากล

⁶³ มูลนิธิสากลเพื่อคนพิการ, โครงการส่งเสริมความตระหนักรู้ในศักยภาพของคนพิการ [ออนไลน์], 17 มีนาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา: <http://www.yimsoo.org/activity.php?group=1>

ผู้เขียนได้แบ่งการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการออกเป็นประเด็นต่าง ๆ และวิเคราะห์ด้วยหลักการซึ่งเป็นข้อท้าทายของอนุสัญญาที่กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้า เพื่อให้ทราบวาทกฏหมายภายในของประเทศไทยที่มีอยู่สอดคล้องกับอนุสัญญาเพียงใด และประเทศไทยได้ดำเนินการอย่างไรบ้างเพื่อให้คนพิการในประเทศไทยได้รับสิทธิที่ตนพึงได้รับอย่างแท้จริง ประเด็นของสิทธิต่างๆที่เกิดขึ้นในประเทศไทย พิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นด้านการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

คนพิการมีสิทธิในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคกับคนทั่วไปในสังคมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ดังที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องของความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนั้น สิทธิใดที่คนทั่วไปได้รับคนพิการพึงได้รับด้วยเช่นกัน ซึ่งในสวณนี้กฎหมายไทยได้ให้การรับรองสิทธินี้ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ส่วนที่ 4 ถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของบุคคล เช่น สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง สิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว หรือ มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ เช่น ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น เป็นต้น ซึ่งสิทธิต่างๆเหล่านี้ได้รับการรับรองสิทธิไว้ในมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น จะต้องดำเนินการเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงได้ กล่าวคือ ต้องปรับสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เช่น สถานีตำรวจ อาคารของศาล ห้องพิจารณาคดี หรือเรือนจำ เช่น การสร้างทางลาดและสร้างห้องน้ำสำหรับคนพิการ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรมเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีอุปสรรค นอกจากนี้ต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งเป็นอุปกรณ์เพื่อช่วยคนพิการแต่ละประเภท เช่น มีบริการวีลแชร์หรือลิฟต์สำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหว มีการจัดทำเอกสารทางกฎหมายเป็นอักษรเบรลล์สำหรับคนพิการทางสายตา มีการให้ความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผลแก่คนพิการเพื่อลดความเสียหายเบียดเบียนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมและเข้าถึงสิทธิทางกฎหมายของคนพิการแต่ละประเภท เช่น มีบริการล่ามภาษามือสำหรับคนพิการทางการได้ยิน เพราะบ่อยครั้งคนพิการทางการได้ยินประสบปัญหาการถูกเอาผิดเอาเปรียบ การลอบให้กรอกเอกสารสัญญาต่างๆ ในกรณีที่เกิดอยู่ในฐานะ

โจทก์หรือจำเลยไม่สามารถสื่อสารกับตำรวจได้ บางครั้งไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาให้ได้ ทำให้ไม่ได้รับความเป็นธรรมและเกิดผลเสียกับรูปคดีเป็นอย่างยิ่ง กฎหมายไทยได้รับรองสิทธิในการได้รับบริการล่ามภาษามือ ไว้ในระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยบริการล่ามภาษามือ พ.ศ. 2552 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ทวิ(2) ในส่วนของการจัดหาทนายความว่าต่างแก้ต่างคดีนั้นเป็นการให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมที่กฎหมายไทยได้ให้การรับรองไว้ในกฎหมายหลายฉบับเช่น มาตรา 40 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 20(5) ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ รวมทั้งระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วยการช่วยเหลือทางกฎหมายและจัดหาทนายความว่าต่างแก้ต่างคดีแก่คนพิการ พ.ศ. 2552 ออกตามความใน มาตรา 20(5) ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ว่า คนพิการมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือในทางกฎหมาย เช่น การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ การได้รับคำปรึกษาและความรู้ทางกฎหมาย การได้รับความช่วยเหลือในเรื่องของค่าใช้จ่ายที่จำเป็น และความช่วยเหลืออื่นๆในทางคดีต่างๆ

การที่คนพิการจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มศักยภาพนั้น การเสริมสร้างทักษะและความสามารถในทางกฎหมายของคนพิการเป็นสิ่งที่สำคัญ อันเป็นกระบวนการช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางหนึ่ง รัฐควรจัดทำนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือ กิจกรรมเพื่อให้คนพิการและคนทั่วไปในสังคมได้รับความรู้และความเข้าใจในสิทธิทางกฎหมายที่คนพิการพึงมีพึงได้ อันเป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิของคนพิการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการได้การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม และทำให้คนพิการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอน เช่น การเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา พยาน จำเลย โดยเฉพาะการเป็นโจทก์ เพราะในอดีตคนพิการส่วนใหญ่ไม่มีสิทธิหรือไม่รับรู้สิทธิที่ตนมี เห็นได้จากจำนวนคดีที่คนพิการฟ้องร้องเพราะถูกละเมิดสิทธิซึ่งมีไม่มาก โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2554 ยุทธศาสตร์ ที่ 5 ได้กล่าวถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ โดยส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวและรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันให้เข้มแข็ง ส่งเสริมให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และร่วมในกระบวนการบริหารจัดการประเทศให้เกิดความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการพัฒนาประเทศ เสริมสร้างความเข้มแข็ง และสร้างเครือข่ายการทำงานของกลไกตรวจสอบภาคประชาชน เพื่อติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจของภาครัฐได้อย่างเข้มแข็งมีประสิทธิภาพ

ประเด็นปัญหาในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของคนพิการในประเทศไทยที่นำพิจารณา คือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางแพ่ง เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 ได้กล่าวถึงพยานที่ใช้ในการนำสืบซึ่งหากเข้าข้อยกเว้นสามารถสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารได้ แต่หากเป็นคดีเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาที่กฎหมายบังคับว่าต้องมีแบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือ ห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพยานบุคคล ซึ่งข้อห้ามตามมาตรา 94 เป็นข้อห้ามเด็ดขาด แม้คู่กรณีจะตกลงยินยอมให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำพยานบุคคลเข้าสืบแทนพยานเอกสารได้ ข้อตกลงนั้นก็ไม่มีผลบังคับและอย่างไรก็ตามศาลก็จะไม่ยอมฟังพยานบุคคลนั้น ผลแพ้ชนะของคดีจึงพิจารณาจากพยานเอกสารเป็นสำคัญ ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องของการเข้าถึงเอกสารต่างๆของคนพิการทางสายตาซึ่งมีความยากลำบากหากไม่ได้ทำเป็นอักษรเบรลล์ และศาลก็ไม่มีความรู้ในเรื่องของอักษรเบรลล์ ทำให้คนพิการทางสายตาเกิดความเสียเปรียบมาก แต่คนพิการไม่มีปัญหาในกรณีของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางอาญา เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 การนำสืบคดีอาญาสามารถทำได้อย่างกว้างขวางกว่าคดีแพ่ง เนื่องจากพยานหลักฐานใดที่จะนำมาพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่นั้น ย่อมนำสืบได้ทั้งสิ้น

จากบทบัญญัติของกฎหมายไทย แสดงให้เห็นว่ามีการบัญญัติกฎหมายที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการในเรื่องของการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเพียงพอแล้ว และผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายภายในของประเทศไทยก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกับขณะหรือภายหลังที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว ว่าในการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมนั้น กฎหมายไทยได้มีการให้ความคุ้มครองไว้อย่างไรบ้าง ตามตารางที่ 2 ภาคผนวก ข. ท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

2. ประเด็นด้านการศึกษา

การจัดการศึกษาของประเทศไทยได้ดำเนินการโดยตระหนักถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนควรจะได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทัดเทียมกัน คนพิการจึงมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคกับคนทั่วไปในสังคมโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ดังที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องของความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนั้น สิทธิใดที่คนทั่วไปได้รับคนพิการพึงได้รับด้วยเช่นกัน กล่าวคือ รัฐจะต้องจัดให้คนพิการมีสิทธิในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และหากสถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ

โดยไม่เป็นธรรมตามกฎหมาย ซึ่งในส่วนี้กฎหมายไทยได้ให้การรับรองสิทธิที่คนพิการจะได้รับการศึกษาไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ส่วนที่ 8 มาตรา 49 ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 8 วรรค 5 ของพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 รวมทั้งการมีสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาทุกรูปแบบเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงการศึกษาทุกรูปแบบอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น จะต้องดำเนินการเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงได้ กล่าวคือ ต้องปรับสภาพปัตยกรรมหรือสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เช่น อาคารเรียนของโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย สถานให้บริการด้านความรู้เป็นต้น ด้วยการสร้างทางลาดขึ้นอาคารเรียนหรือมีทางเชื่อมระหว่างอาคารเรียน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรมเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีอุปสรรค นอกจากนี้แล้วต้องจัดหาเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลือใด ๆ ทางการศึกษา เพื่อช่วยคนพิการแต่ละประเภทในการเข้าถึงการศึกษา เช่น มีการจัดหลักสูตรการเรียนร่วมระหว่างคนพิการและคนไม่พิการ การทดสอบทางการศึกษา หรือแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลซึ่งสอดคล้องกับความจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละคน ครูที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านความพิการแต่ละประเภท อุปกรณ์ทางการศึกษาเพื่อช่วยคนพิการแต่ละประเภท เช่น สำหรับคนพิการทางสายตา จัดให้มีเอกสารการเรียนการสอนที่เป็นอักษรเบรลล์ หรือคอมพิวเตอร์ที่มีโปรแกรมอ่านจอภาพ สำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวในกรณีที่ยังสามารถเขียนหนังสือด้วยมือได้แต่มีความยากลำบากในการจับอุปกรณ์ในการเขียน มีการจัดอุปกรณ์ช่วยในการจับปากกาหรือดินสอเพื่อให้สามารถจับได้สะดวกและมั่นคง หรือปรับด้ามปากกาหรือดินสอให้มีขนาดใหญ่ขึ้น มีการปรับหน้ากระดาษให้สามารถเปิดหน้าหนังสือได้ง่าย หรือใช้อุปกรณ์ช่วยในการเปิดหนังสือร่วมด้วย กรณีที่ต้องใช้งานคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยในการพิมพ์แทนการเขียน จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ช่วยในการป้อนข้อมูลแทนการใช้เมาส์หรือคีย์บอร์ด ปกติหรือใช้โปรแกรมเพื่ออำนวยความสะดวกในการพิมพ์ เช่น โปรแกรมเดาคำศัพท์ โปรแกรมแสดงแป้นพิมพ์บนจอภาพ เป็นต้น สำหรับคนพิการที่เรียนรู้ช้า มีการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่สื่อสารเข้าใจง่าย สำหรับคนพิการทางการได้ยิน มีการจัดล่ามภาษามือเพื่อช่วยการเรียนรู้ ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาต่างๆได้กำหนดไว้ในบัญชี ก. ข. และค. ของกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2545 โดยคนพิการเองหรือผู้ปกครองสามารถยื่นแบบขอสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาได้ การจัดให้มีล่ามภาษามือนั้นนับถือได้ว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผลอย่างหนึ่ง

กระบวนการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ เพราะ การศึกษา การเรียนรู้ การเสริมสร้างทักษะ และการฝึกอบรม เป็นสิ่งพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้คน พิการได้เข้าถึงสิทธิต่างๆ เพราะสามารถอ่านออกเขียนได้และเข้าใจ ก่อให้เกิดผลดีคือ คนพิการ สามารถช่วยเหลือตนเองและปกป้องสิทธิของตนเองได้ และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการให้ดียิ่งขึ้นโดยกระบวนการทางการศึกษา รัฐต้องดำเนินการเพื่อ สนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ เช่น จัดเงินอุดหนุนช่วยเหลือเพื่อส่งเสริม การพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคนพิการและการพัฒนาบุคลากร ทางการศึกษา จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาให้เหมาะสมกับความจำเป็นพิเศษ ของคนพิการ การตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญ ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพราะเงินจากกองทุนจะนำมาใช้จ่ายในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการให้ทั่วถึงและเป็นธรรม การดำเนินการต่างๆของรัฐเป็นไป ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551

การจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบมีส่วนช่วยให้คนพิการได้รับโอกาสใน การศึกษามากขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของคนพิการและครอบครัวคน พิการ โดยเฉพาะการจัดให้มีการศึกษาร่วมระหว่างคนพิการและคนไม่พิการในสถานศึกษา เพราะ ทำให้คนพิการและคนไม่พิการเกิดการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งเป็นความเป็นจริงที่ต้องเผชิญ ในสังคม โดยสถานศึกษาต้องจัดอุปสรรคต่างๆกีดกันคนพิการในการมีส่วนร่วมในการศึกษา จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและความช่วยเหลือที่เหมาะสมให้แก่คนพิการ และเพื่อสร้างความ ตระหนักถึงสิทธิของคนพิการในเรื่องการศึกษา ควรสร้างทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ต่อการศึกษาของ คนพิการ ให้แก่ผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครอง คนทั่วไปที่ไม่พิการ และคนพิการ โดยมีความเชื่อมั่น ว่า คนพิการทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และมีความก้าวหน้าทางการศึกษาเช่นเดียวกับคนไม่พิการ

ปัญหาในเรื่องของสิทธิทางการศึกษาของคนพิการในประเทศไทยที่น่าพิจารณา คือ การสอบเข้าสถานศึกษาของคนพิการนั้นควรใช้ข้อสอบชุดเดียวกันหรือไม่

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายไทยที่ให้การรับรองสิทธิทางการศึกษา ซึ่งได้ให้การ รับรองว่าคนพิการและคนปกติมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษา และสถานศึกษาต้อง จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเพื่อช่วยเหลือคน พิการตามความเหมาะสมของคนพิการแต่ละประเภท ในทุกระดับการศึกษา คือ การศึกษาตาม กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษา เฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป การศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ ตามที่ได้รับรอง

สิทธินี้ไว้ในมาตรา 20(2) ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เห็นได้ว่าคนพิการได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นที่ไม่พิการ จึงควรจะต้องใช้ข้อสอบชุดเดียวกันเพื่อวัดผลในการสอบเข้าสถานศึกษา แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนมีความเห็นว่าสิ่งที่ปัญหา คือ เรื่องของการปฏิบัติตามกฎหมายว่าจะมีประสิทธิภาพเพียงใด เพราะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการแต่ละประเภทในสถานศึกษาอาจจะทำให้คนพิการขาดโอกาสในการมีความรู้ที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นที่ไม่พิการซึ่งเข้าสอบแข่งขันร่วมกัน

จากบทบัญญัติของกฎหมายไทย กล่าวได้ว่าประเทศไทยได้มีการดำเนินการอย่างสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการในเรื่องของสิทธิในการศึกษาอย่างเพียงพอแล้ว และผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการศึกษา เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายภายในของประเทศไทยก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกับขณะหรือภายหลังที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้วว่าในการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการศึกษานั้น กฎหมายไทยได้มีการให้ความคุ้มครองไว้อย่างไรบ้าง ตามตารางที่ 2 ภาคผนวก ข. ท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

3. ประเด็นด้านอาชีพ

คนพิการมีสิทธิในการทำงานอย่างเสมอภาคกับคนทั่วไปในสังคมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ดังที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องของความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนั้น สิทธิใดที่คนทั่วไปได้รับคนพิการพึงได้รับด้วยเช่นกัน เช่น สิทธิในการทำงานที่ตนสนใจหรือมีความถนัดตามความสามารถที่มีอยู่ สิทธิในการทำงานในสภาพแวดล้อมที่สุขอนามัยละมีความปลอดภัย สิทธิที่จะได้ค่าตอบแทนเป็นเงินและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เท่าเทียมกันในงานชนิดเดียวกัน สิทธิที่จะได้รับการเข้าฝึกอบรมทางเทคนิคหรือทางวิชาชีพ หรือ สิทธิในการประกอบอาชีพอิสระ เป็นต้น ซึ่งสิทธิในการทำงานกฎหมายไทยได้ให้การรับรองไว้ในกฎหมายดังนี้ คือ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยในการทำงาน หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงาน นอกจากนี้มาตรา 33-35 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้เน้นย้ำถึงโอกาสที่คนพิการจะได้ทำงานเข้าทำงานทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยได้มีการบังคับให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐต้องรับคนพิการเข้าทำงานด้วย มิใช่ผลักภาระให้เอกชนฝ่ายเดียวเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา

ประเทศไทยได้มีคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการในการทำงาน พิจารณาได้จากหัวข้อหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้แล้ว

เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิในการทำงานทุกประเภทอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น สถานประกอบการของเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการเพื่อให้คนพิการสามารถปฏิบัติงานได้ กล่าวคือ ต้องปรับสภาพปฏิกิริยาหรือสภาพแวดล้อมของสถานที่ทำงาน เช่น ปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสม ปรับปรุงตารางเวลาทำงาน หรือปรับปรุงโครงสร้างวิธีทำงานให้เหมาะสมกับคนพิการแต่ละประเภท ถ้าสถานที่ทำงานมีทางเดินไม่กว้างพอสำหรับรถเข็น (Wheel Chair) จะเข้าไปได้ก็ควรจะต้องปรับปรุง การทำทางลาด ทางเชื่อมต่างๆ และพื้นผิวในสถานที่ทำงาน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรมเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ โดยไม่มีอุปสรรค และจะต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการแต่ละประเภทให้เหมาะสมกับการทำงานแต่ละตำแหน่ง และการให้ความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล เช่น จัดหาผู้อ่านออกเสียง หรือล่ามภาษามืออธิบายการทำงานหรือเป็นตัวแทนเพื่อช่วยสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานหรือนายจ้าง เพื่อลดการถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพแก่คนพิการ เป็นการเตรียมความพร้อมทางอาชีพให้กับคนพิการในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ประเทศไทยได้จัดให้มีการบริการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการหลากหลายรูปแบบ เช่น การฝึกอาชีพในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ การจัดบริการจัดหางาน การส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการให้สามารถประกอบอาชีพได้ทั้งในสถานประกอบการและการประกอบอาชีพอิสระ บริการแนะนำการประกอบอาชีพ การให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ การสนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ บริการจัดหางานคนพิการ การพัฒนาฝีมือแรงงานสำหรับคนพิการที่ผ่านการฝึกอาชีพแล้วและต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ⁶⁴ เมื่อคนพิการมีความสามารถในการประกอบที่เพิ่มขึ้น ทำให้คนพิการมีอาชีพ มีโอกาสในอันที่จะเลือกทำงานได้หลากหลายอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว และดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

ปัญหาในเรื่องของการเข้าถึงสิทธิในการทำงานของประเทศไทยที่ควรพิจารณา คือ ประเด็นที่ศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการที่ไม่รับคนพิการทางสติปัญญาเข้าฝึกอบรมอาชีพ

⁶⁴ พรจันท์ เกียรติศิริโรจน์, การส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการ [ออนไลน์], 18 มีนาคม พ.ศ. 2553. แหล่งที่มา: <http://gotoknow.org/blog/pornjan/145237>

ประเทศไทยได้จัดให้มีศูนย์ฝึกอาชีพสำหรับคนพิการของรัฐ จำนวน 8 แห่ง และ ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ จำนวน 1 แห่ง* เพื่อให้หรือเพิ่มพูนความรู้ ฝีมือและศักยภาพ ที่จะทำให้ ผู้รับการฝึกอาชีพ สามารถทำงานในสาขาอาชีพที่รับการฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่มีการเรียก ค่าฝึกหรือค่าตอบแทน แต่เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของคนพิการที่สามารถรับบริการด้านการฝึก อาชีพ จะพบว่าห้ามรับคนพิการทางสติปัญญาที่ไม่ผ่านการทดสอบว่าจะสามารถฝึกอาชีพได้

เมื่อพิจารณาในเรื่องของสิทธิในการทำงานของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ พบว่าการกำหนดคุณสมบัติในการเข้ารับการฝึกอาชีพของคนพิการนั้นเป็นสิ่งที่ขัดกับหลักการใน อนุสัญญาข้อที่ 27 ที่กำหนดให้คนพิการสามารถเข้าถึงการฝึกอาชีพได้ ในประเด็นนี้เมื่อพิจารณา จากกฎหมายไทย 2 ฉบับ คือ กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2537) ออกตามความใน พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งได้ให้ความหมายของคนพิการทาง สติปัญญาไว้ว่า คนที่มีความผิดปกติ หรือความบกพร่องทางสติปัญญาหรือสมองจนไม่สามารถ เรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาปกติได้ และ ประกาศกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งได้ให้ความหมายของคนพิการทางสติปัญญาไว้ว่า “บุคคลที่มี ข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติหรือมีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไปโดย ความปกตินั้นแสดงก่อนอายุ 18 ปี”

---

* กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีศูนย์ฝึกอาชีพสำหรับคนพิการในสังกัด ๘ แห่ง และศูนย์พัฒนา อาชีพคนพิการ (โรงงานในอารักขา) ๑ แห่ง ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ดังนี้

1. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จ.สมุทรปราการ
2. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการขอนแก่น จ.ขอนแก่น
3. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการบ้านทองพูนเผ่าพันธ์ จ.อุบลราชธานี
4. สถานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหยาดฝน จ.เชียงใหม่
6. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการภาคใต้ จ.นครศรีธรรมราช
7. ศูนย์บริการสวัสดิการสังคมเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบฯ จ.ลพบุรี
8. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหนองคาย จ.หนองคาย
9. ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ จ.นนทบุรี

จากคำจำกัดความของกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2537) จึงเป็นเหตุให้การกำหนดคุณสมบัติของการเข้ารับการฝึกอบรบอาชีพของคนพิการ กำหนดห้ามรับคนพิการทางสติปัญญา เพราะเห็นว่าไม่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ แต่ในปัจจุบันเมื่อการให้คำจำกัดความของคนพิการทางสติปัญญาได้เปลี่ยนแปลงไปตามที่กำหนดไว้ในประกาศของกระทรวงพัฒนาสังคมฯ ซึ่งไม่มีการให้คำจำกัดความว่าคนพิการทางสติปัญญาไม่สามารถเรียนรู้ได้ แต่ข้อจำกัดของคนพิการทางสติปัญญามาจากพัฒนาการทางสติปัญญาที่ช้าหรือต่ำกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า คนพิการทางสติปัญญาจึงย่อมสามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ ประเทศไทยควรมีการแก้ไขคุณสมบัติของคนพิการที่จะเข้ารับการฝึกอาชีพ โดยการยกเลิกถ้อยคำที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่ประเทศไทยมีต่ออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

เมื่อคนพิการสามารถเข้าถึงการทำงานได้ จะทำให้คนพิการได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะในการทำงาน และทำให้คนพิการได้มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับบุคคลที่ไม่พิการซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนพิการได้มีเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม อย่างไรก็ตามคนพิการที่จะได้รับการพิจารณาเข้าทำงาน ก็ควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงานในตำแหน่งนั้นอย่างแท้จริง เพราะหากเป็นอาชีพที่เป็นความสนใจและความถนัดของตนเอง คนพิการจะได้ทำงานด้วยใจรักและมีความสุข ผลของงานที่ออกมาจะมีคุณภาพ ทำให้คนพิการมีความภูมิใจ และนายจ้างมีความภูมิใจ ส่งผลให้คนพิการและคนในสังคมได้ตระหนักถึงความสามารถและศักยภาพที่คนพิการมี ยอมรับและเชื่อมั่นว่าคนพิการสามารถทำงานได้เช่นเดียวกับคนไม่พิการ เพราะค่านิยมของสังคมให้คุณค่ากับการทำงานที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ คนพิการที่ไม่สามารถทำงานในเชิงเศรษฐกิจได้จะถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม การตระหนักถึงสิทธิของคนพิการทำให้คนพิการไม่ถูกเอาเปรียบ และมีความปลอดภัยในสถานที่ทำงานเนื่องจากนายจ้างต้องจัดสถานที่ให้คนพิการสามารถเข้าถึงได้ ดังนั้นการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยอาชีพจะทำให้คนพิการสามารถพัฒนาไปเป็นผู้ผลิตให้กับสังคมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม การทำงานทำให้คนพิการมีรายได้ ซึ่งสามารถเลี้ยงดูตนเองและช่วยเหลือครอบครัวได้โดยไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม นอกจากนี้การมีรายได้ยังส่งผลให้คนพิการและครอบครัวมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ว่าจะเป็น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และสภาพการครองชีพที่ดีอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาในเรื่องของการเข้าถึงสิทธิในการทำงานของประเทศไทยที่ควรพิจารณา คือ ประเด็นที่ประเทศไทยยังมีกฎหมายที่จำกัดสิทธิคนพิการในการทำงานเป็นจำนวนมาก* ซึ่งขัดกับ

* ดูได้จากภาคผนวก ค. ซึ่งเป็นข้อมูลที่รวบรวมโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย เดือนมีนาคม พ.ศ. 2553

หลักการเข้าถึงสิทธิในการทำงานในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการข้อที่ 27 เช่น พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 ซึ่งมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิมิให้คนพิการทางร่างกายประกอบอาชีพ เป็นผู้นำร่องในการเดินเรือ พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 ซึ่งมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิมิให้ทหารกองประจำการ ทหารกองเกิน หรือทหารกองหนุน ซึ่งพิการหรือทุพพลภาพก่อนครบกำหนดปลดราชการทหาร รับราชการทหารต่อไป (ต้องถูกปลดประจำการ) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิมิให้คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลวิกลจริต หรือผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ เข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน เป็นต้น บทบัญญัติส่วนใหญ่ที่จำกัดสิทธิของคนพิการมักจะเป็นการจำกัดสิทธิของคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลวิกลจริต ผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ซึ่งเป็นที่เข้าใจได้ว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีข้อจำกัดทั้งในการดำรงชีวิตและดำเนินกิจกรรมอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากพันธกรณีประเทศไทยมีแล้ว ถือได้ว่ากฎหมายต่างๆเหล่านี้มีบทบัญญัติที่ขัดกับอนุสัญญา อันเป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ซึ่งประเทศไทยต้องพิจารณาให้ละเอียดเพื่อแก้ไขให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอนุสัญญา

ในเรื่องสิทธิในการทำงานของคนพิการแม้ประเทศไทยยังมีประเด็นที่ขัดแย้งกับอนุสัญญาอยู่บ้าง แต่ประเทศไทยก็ได้มีการพยายามดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามที่อนุสัญญากำหนด ซึ่งสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในกฎหมายไทยคือ ในอดีตที่พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ได้กำหนดให้เฉพาะเอกชนรับคนพิการเข้าทำงานและไม่มีมาตรการบังคับ แต่ปัจจุบัน มาตรา 33-35 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้มีมาตรการบังคับให้นายจ้าง เจ้าของสถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ ต้องรับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับลูกจ้างอื่น ถ้านายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการมิได้รับคนพิการเข้าทำงานตามจำนวนที่กำหนดและไม่ได้ส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จะต้องจัดมาตรการทดแทนด้วยการให้สัมปทานจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการ จัดจ้างเหมาะสมช่วงงาน ฝึกงานหรือให้การช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นได้ว่า คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิในการทำงานตามกฎหมายไทยเป็นอย่างดี เพราะมาตรการที่ประเทศไทยคุ้มครองคนพิการนั้นมากกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ กฎหมายจึงได้รองรับอนุสัญญาอย่างเพียงพอแล้ว และผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องอาชีพ เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมาย

ภายในของประเทศไทยก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกับขณะหรือภายหลังที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว ว่าในการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องอาชีพนั้น กฎหมายไทยได้มีการให้ความคุ้มครองไว้อย่างไรบ้าง ตามตารางที่ 2 ภาคผนวก ข. ทำยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

4. ประเด็นด้านสุขภาพ

คนพิการมีสิทธิในสุขภาพอย่างเสมอภาคกับคนทั่วไปในสังคมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ดังที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องของความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนั้น สิทธิใดที่คนทั่วไปได้รับคนพิการพึงได้รับด้วยเช่นกัน ซึ่งในส่วนี้กฎหมายไทยได้ให้การรับรองสิทธินี้ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 51 ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และ มาตรา 80(2) ว่าบุคคลมีสิทธิในการได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาสุขภาพ และได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้นคนพิการจึงย่อมได้รับสิทธินี้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้กฎหมายไทยยังให้สิทธิคนพิการได้รับการบริการสาธารณสุขโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทำให้คนพิการได้รับสิทธิในการเข้ารับบริการสาธารณสุขโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายมาตั้งแต่ พ.ศ. 2537 จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งรับรองสิทธินี้ไว้ในกฎหมายไทยดังต่อไปนี้ กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งยังมีผลใช้บังคับอยู่ตามมาตรา 44 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 51 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง บุคคลที่ไม่ต้องจ่ายค่าบริการ ออกตามความใน มาตรา 4 และ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 โดยได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ไม่ต้องจ่ายค่าบริการสาธารณสุขให้แก่หน่วยงานสาธารณสุข ว่าต้องเป็นบุคคลที่สังคมควรช่วยเหลือเกื้อกูล บุคคลที่เสียสละสร้างคุณงามความดีและประโยชน์ต่อประเทศชาติ และในมาตรา 20(1) ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

เพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิในสุขภาพ ประเทศไทยได้บัญญัติรับรองสิทธินี้ไว้ในมาตรา 20(1) ว่าคนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากบริการในทางการแพทย์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และความช่วยเหลืออื่นๆจากรัฐ กล่าวคือ จะต้องมีการปรับสภาพแวดล้อมของสถานบริการทางแพทย์คือ โรงพยาบาลและสถานเอนามัย โดยการสร้างทางลาด ทางเชื่อมระหว่างตึก ห้องน้ำ ราวเกาะ

ลิปต์บอกชั้นที่เป็นอักษรเบรลล์และมีเสียงบอกชั้น เป็นต้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการออกแบบที่เป็นสากล และเป็นธรรมเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีอุปสรรค และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์เทียม อุปกรณ์เสริม หรือเครื่องช่วยคนพิการสำหรับคนพิการที่มีความจำเป็นต้องใช้ อุปกรณ์เสริมหรือเครื่องช่วยคนพิการดังกล่าว เช่น ทำฉลากของงานเป็นอักษรเบรลล์สำหรับคนพิการทางการมองเห็น คนพิการทางการได้ยินที่หูตึงจะต้องมีการจัดให้มีเครื่องช่วยฟัง ทั้งนี้รวมถึงการให้ความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล โดยการจัดให้มีล่ามภาษามือเพื่อช่วยอธิบายและให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสุขภาพแก่คนพิการทางการได้ยินด้วย เนื่องจากคนพิการทางการได้ยินเป็นประเภทที่พบปัญหาในการเข้ารับการรักษาพยาบาลเป็นอย่างมาก เพราะโรงพยาบาลหรือสถานีนามัย มักไม่มีล่ามภาษามือเพื่อให้บริการ จึงประสบปัญหาในการสื่อสารโดยเฉพาะการอธิบายถึงอาการเจ็บป่วย และบางครั้งล่ามภาษามือก็ไม่สามารถสื่อสารให้คนพิการทางการได้ยินเข้าใจชื่อหรืออาการของโรค เช่น โรคเอดส์ หรืออาจสื่อสารไม่ถูกความหมายทำให้คนพิการไม่ได้รับการบริการจากโรงพยาบาลที่ดีพอ⁶⁵ ผู้เขียนมีความเห็นว่าภาครัฐควรเล็งเห็นถึงปัญหานี้และสนับสนุนให้มีบริการล่ามภาษามือที่เป็นมาตรฐานและสื่อความหมายได้ตรงกันอย่างแท้จริงในทุกโรงพยาบาลและสถานีนามัย และจัดให้มีสลากระบายที่มีอักษรเบรลล์เพื่อบอกชื่อยาและวิธีการใช้ยา

การฟื้นฟูสมรรถภาพในทางการแพทย์เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะช่วยแก้ไขหรือช่วยลดข้อจำกัดในเรื่องความบกพร่องต่างๆของคนพิการ ไม่ว่าจะเป็น ความบกพร่องของคนพิการทางการมองเห็น ความบกพร่องของคนพิการทางการมองเห็นหรือสื่อความหมาย ความบกพร่องของคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ความบกพร่องทางจิตใจพฤติกรรมหรือออทิสติก ความบกพร่องของคนพิการทางสติปัญญา ความบกพร่องของคนพิการทางการเรียนรู้ จำเป็นที่จะต้องอาศัยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านตา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหู ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสมอง หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านกระดูก⁶⁶ โดยเฉพาะเด็กพิการควรได้รับการดูแลตั้งแต่แรกเริ่มอย่างเหมาะสมและทันเวลาจนสมรรถภาพการทำงานของอวัยวะกลับมาปกติหรือใกล้เคียงปกติ⁶⁷ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการศึกษาและการมีงานทำต่อเนื่องกันไป เช่นการ

⁶⁵ คณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนสภาผู้แทนราษฎรร่วมกับสำนักวิจัยและการพัฒนา, รายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง สิทธิมนุษยชนของคนพิการ กรณีคนหูหนวก, (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, สิงหาคม 2545), หน้า 15.

⁶⁶ สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, สิทธิและสวัสดิการที่คนพิการพึงจะได้รับ [ออนไลน์], 18 มีนาคม 2553 แหล่งที่มา: <http://disableprevent.com/5a012.htm>

⁶⁷ อรจักร โตษยานนท์ และพญ.วัชรา ธีวไพบูลย์, ชีวิต ความพิการ การป้องกัน [ออนไลน์], 18 มีนาคม 2553 แหล่งที่มา: <http://www.doctor.or.th/node/3780>

พบภาวะของความพิการทางสายตาของเด็กที่คลอดก่อนกำหนดหากรีบรักษาจะช่วยลดอาการตาบอดที่บอดไม่สนิทลงได้ร้อยละ 10-20 เท่าเมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา⁶⁸

ประเทศไทยได้รับรองหลักการที่คนพิการจะได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ ไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2537) ซึ่งเป็นเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ สำหรับคนพิการที่จดทะเบียนคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยอาศัยวิธีการทางการแพทย์ เป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพและความสามารถให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพและมีส่วนร่วมในด้านต่างๆในสังคมอย่างเต็มที่ นอกจากนี้คนพิการยังมีสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือในเรื่องของค่าบริการทางการแพทย์ การส่งเสริมสุขภาพและการควบคุมป้องกันโรคจากนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือที่เรียกว่าโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค

อย่างไรก็ดีการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ทำให้คนพิการมองสุขภาพเป็นเรื่องที่ต้องรอให้เกิดปัญหาแล้วรักษามากกว่าการป้องกันและการส่งเสริมและฟื้นฟูสมรรถภาพตนเอง ซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุ เพราะฉะนั้นควรช่วยกันสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องของการป้องกันไม่ให้เกิดความพิการ เช่น การป้องกันความพิการระหว่างตั้งครรภ์ กระทำได้โดยการฝากครรภ์เพื่อรับความรู้จากแพทย์ในการดูแลครรภ์ เช่น การหลีกเลี่ยงยาที่มีผลก่อให้เกิดความพิการในทารก เช่น ยารักษาโรคมะเร็งทุกชนิด ยารักษาโรคลมชัก และยารักษาเบาหวานชนิดกิน โดยเฉพาะในช่วง 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ การฉีดวัคซีนก่อนแต่งงานหรือก่อนตั้งครรภ์ไม่น้อยกว่า 2 เดือนเป็นการป้องกันโรคหัดเยอรมันที่ทำให้สมองพิการ การป้องกันความพิการขณะคลอดโดยการฝากครรภ์ซึ่งแพทย์จะวินิจฉัยว่าจำเป็นต้องคลอดด้วยวิธีใด และสถานที่ใดจึงจะเหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้เกิดความพิการตามมาในภายหลัง⁶⁹ หรือการป้องกันความพิการในผู้สูงอายุเพราะเป็นวัยที่เสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บแล้วความพิการตามมา โดยการกินอาหารที่มีแคลเซียมสูงเพื่อป้องกันโรคกระดูกพรุนซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้กระดูกหักง่าย และหากถอดเฝือกแล้วไม่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ดีจะทำให้เกิดความพิการขึ้นได้⁷⁰ หรือการเสริมสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องของการรณรงค์สร้างจิตสำนึกเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความพิการ ไม่ว่าจะเป็นการ

⁶⁸ สราวุธ สุภาพรรณชาติ, การเลี้ยงดูทารกให้ปลอดภัยจากความพิการ [ออนไลน์], 18 มีนาคม 2553 แหล่งที่มา: <http://disableprevent.com/3a052.htm>

⁶⁹ อนุวัฒน์ สุตตันทวิบูลย์, การป้องกันความพิการระหว่างคลอด [ออนไลน์], 18 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา: <http://disableprevent.com/3a031.htm>

⁷⁰ สุวณี ภัทรธรรม, การป้องกันความพิการในผู้สูงอายุ [ออนไลน์], 18 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา: <http://disableprevent.com/3a071.htm>

รักษาสุขภาพอนามัย การออกกำลังกาย การไม่ดื่มสุรา หรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ประเทศไทยได้มีโครงการเมาไม่ขับ* เพื่อป้องกันและลดการเกิดอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้น และมีการรณรงค์ไม่ให้ถือโทรศัพท์มือถือขณะขับรถ หรือที่เรียกว่าโครงการโทรไม่ถือ โดยมุ่งที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือของผู้ใช้รถ โดยให้ใช้อุปกรณ์เสริมแทน เพราะเชื่อว่าเมื่อมีผู้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดจะทำให้อุบัติเหตุจากรถทางบกลดน้อยลง เพราะอุบัติเหตุเป็นสาเหตุใหญ่อันดับหนึ่งที่ทำให้เกิดความพิการของคนไทยในปัจจุบัน⁷¹

จากที่ได้วิเคราะห์มาแสดงให้เห็นว่าเรื่องสิทธิในสุขภาพของคนพิการ ประเทศไทยได้มีกฎหมายและมาตรการสอดคล้องกับอนุสัญญาเป็นอย่างดี และผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องของสุขภาพ เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายภายในของประเทศไทยก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกับขณะหรือภายหลังที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว ว่าในการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องของสุขภาพ นั้น กฎหมายไทยได้มีการให้ความคุ้มครองไว้อย่างไรบ้าง ตามตารางที่ 2 ภาคผนวก ข. ท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

5. ประเด็นด้านการเมือง

คนพิการมีสิทธิในทางการเมืองอย่างเสมอภาคกับคนทั่วไปในสังคมโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ดังที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องของความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนั้น สิทธิใดที่คนทั่วไปได้รับคนพิการพึงได้รับด้วยเช่นกัน เช่น สิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่นหรือระดับชาติ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นข้าราชการการเมือง คำว่าข้าราชการการเมือง หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยแจ้งชัดให้เป็นข้าราชการการเมืองเช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี เลขาธิการนายกรัฐมนตรี โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี หรือประจำสำนัก

---

* โครงการรณรงค์ร่วมกับกองบังคับการตำรวจจราจร บก.จร. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงสาธารณสุข เพื่อตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ และจับปรับผู้ขับขี่ยานพาหนะที่มีระดับแอลกอฮอล์เกินกว่าที่กำหนด เพื่อป้องกัน และช่วยลดอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น

⁷¹ สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, การป้องกันความพิการและอุบัติเหตุ [ออนไลน์], 18 มีนาคม 2553 ในแหล่งที่มา: <http://disableprevent.com/5a012.htm>

เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นต้น⁷² หรือสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น⁷³

เพื่อให้คนพิการได้ใช้สิทธิทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น จะต้องดำเนินการเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงการใช้สิทธิทางการเมืองได้ กล่าวคือ ต้องปรับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิในทางการเมืองด้วยการใช้กระบวนการออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรม เช่น อาคารรัฐสภา หน่วยเลือกตั้ง เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จริง และจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือการช่วยเหลือในการใช้สิทธิทางการเมือง เช่น จัดทำสื่อทางเสียงและสื่ออักษรเบรลล์ สำหรับคนพิการทางการเมืองเพื่อส่งเสริมให้คนพิการได้รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งโดยเฉพาะวิธีการเลือกรูปแบบใหม่ทั้งแบบสัดส่วนและแบบแบ่งเขตซึ่งคนพิการยังขาดความรู้และความเข้าใจอยู่มาก มีการจัดให้มีอักษรเบรลล์ระบุหมายเลขของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นระยะ ๆ บนแผ่นทาบสำหรับลงคะแนนของคนพิการทางการเมือง หรือการจัดให้มีรับ-ส่ง คนพิการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งจัดให้มีการช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล เช่น การจัดให้มีผู้อำนวยความสะดวกในหน่วยเลือกตั้ง เช่นล่ามภาษามืออธิบายการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งสิทธิการได้รับการอำนวยความสะดวกคนพิการในการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง กฎหมายไทยได้รับรองไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 68 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 71 มาตรา 73 และมาตรา 74 ประกอบข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2546 ข้อ 57 โดยกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการอำนวยความสะดวกหรือช่วยเหลือในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนพิการ และให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) เป็นผู้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ซึ่งการอำนวยความสะดวกดังกล่าวต้องเป็นไปเพื่อให้มีการลงคะแนนเสียงโดยตรงและลับด้วย⁷⁴

⁷² มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ.2535

⁷³ สุรพล นิติไกรพจน์, ข้าราชการการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง [ออนไลน์], 18 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา: www.lawthai.org/read/achamsurapol05.doc

⁷⁴ พวงแก้ว กิจธรรม, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง กับ การใช้สิทธิเลือกตั้งของคนพิการ [ออนไลน์], 18 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา: <http://www.tddf.or.th/tddf/library/files/doc/library-2010-01-12-707.doc>

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2550 ระบุว่าประเทศไทยมีจำนวนคนพิการทั้งสิ้น 1,871,860 คน และจากรายงานรายงานสถานการณ์คนพิการปี พ.ศ. 2551 โดยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าคนพิการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการใช้สิทธิทางการเมืองอย่างดีเยี่ยม โดยส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนระดับท้องถิ่น* และผู้แทนระดับชาติ** ทุกครั้งและเกือบทุกครั้ง กลุ่มคนพิการจึงเป็นฐานเสียงที่สำคัญ อันเป็นตัวแปรสำคัญของคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคไม่ควรมองข้าม รัฐควรมีการสร้างควมตระหนักถึงสิทธิในทางการเมืองของคนพิการให้แก่สังคม โดยนำสื่อมวลชนไปรายงานข่าวการเลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งที่มีคนพิการมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนทั่วไปและคนพิการได้ตระหนักถึงความเท่าเทียมกันในการใช้สิทธิเลือกตั้งและการอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สร้างความตระหนักถึงสิทธิในทางการเมืองของคนพิการให้แก่คนพิการ โดยการเผยแพร่ความรู้และสิทธิการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นในวิธีที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้และเข้าใจได้ เช่น สื่อโทรทัศน์ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่รูปแบบโฆษณา รูปแบบรายการ รูปแบบสารคดี พร้อมล่ามภาษามือ เพื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้คนพิการทางการเมืองได้ยื่นได้รับทราบข้อมูลและมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการเลือกตั้งและออกมาใช้สิทธิอย่างพร้อมเพรียงกัน การเผยแพร่ในเรื่องของการเลือกตั้งที่ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง และสร้างความตระหนักถึงสิทธิในทางการเมืองของคนพิการให้แก่แกนนำหรืออาสาสมัครดูแลคนพิการเป็นสื่อบุคคล "วิทยากรคนพิการ" ได้นำความรู้ที่ได้รับไปขยายผลเผยแพร่ในท้องถิ่นของตนเองต่อไป

---

* การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น คนพิการที่เข้าร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่นทุกครั้งมากที่สุด คือ ผู้พิการที่อาศัยอยู่ภาคกลาง เพศชาย ช่วงอายุ 31-40 ปี ผู้พิการทางการเมืองเคลื่อนไหว ผู้ที่สมรสแล้ว ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อาชีพลูกจ้างในโรงงาน/สถานประกอบการ ขณะที่ย้ายได้ ศาสนา เขตพื้นที่อาศัย การจดทะเบียนผู้พิการ และการมีโรคประจำตัว การไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนระดับท้องถิ่น พบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนักในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

** การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชาติ คนพิการที่เข้าร่วมในการเลือกตั้งระดับชาติ ทุกครั้งมากที่สุด คือ ผู้พิการที่อาศัยอยู่ภาคกลาง เพศชาย ช่วงอายุ 21-30 ปี พิการทางการเมืองเคลื่อนไหว ผู้ที่สมรสแล้วและผู้ที่เคยสมรส ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อาชีพพนักงานเอกชน อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ขณะที่ย้ายได้ ศาสนา การจดทะเบียนผู้พิการ และการมีโรคประจำตัว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนักในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งระดับชาติ

ปัญหาในเรื่องของการเข้าถึงสิทธิทางการเมืองของคนพิการในประเทศไทยที่ควรพิจารณา คือ ประเด็นที่ประเทศไทยยังมีกฎหมายที่จำกัดสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนพิการเป็นจำนวนมาก * มีทั้งการจำกัดสิทธิมิให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง การจำกัดสิทธิมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และการจำกัดสิทธิมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งขัดกับหลักการเข้าถึงสิทธิในทางการเมือง ที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการรับรองไว้ใน ข้อที่ 29 เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิทางการเมืองของคนพิการ ดังนี้ มิให้บุคคลวิกลจริตหรือผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบใช้สิทธิเลือกตั้งและสมัครเข้ารับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มิให้บุคคลวิกลจริตหรือผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบดำรงตำแหน่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มิให้บุคคลวิกลจริตหรือผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบสมัครรับเลือกตั้ง หรือได้รับการเสนอชื่อเพื่อเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา มิให้บุคคลวิกลจริตหรือผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา มิให้บุคคลวิกลจริตหรือผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ซึ่งมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิมิให้บุคคลวิกลจริตหรือผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิมิให้บุคคลวิกลจริตหรือผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบใช้สิทธิเลือกตั้งนายกเทศมนตรี เป็นต้น

ดังจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติส่วนใหญ่ บุคคลที่วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ถือว่าเป็นลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ในกรณีนี้จะเป็นประเด็นปัญหาในเรื่องการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการหรือไม่ และบทบัญญัติมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ผู้เขียนได้พิจารณาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ข้อ 29 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกำหนดให้รัฐประกันสิทธิทางการเมืองของคนพิการบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น ว่าคนพิการสามารถมีส่วนร่วมในทางการเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง โดยรัฐต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิตามความเหมาะสม และห้ามมิให้เลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ

* ดูได้จากภาคผนวก ค. ซึ่งเป็นข้อมูลที่รวบรวมโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย เดือนมีนาคม พ.ศ. 2553

2. ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ⁷⁵ ได้กำหนดให้ บุคคลวิกลจริตและบุคคลที่มีจิตฟั่นเฟือนนั้น อยู่ในกลุ่มที่ 4 ของหลักเกณฑ์กำหนดความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม ซึ่งความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์ หรือความคิด

3. เรื่องของความสามารถของบุคคล คำว่า ความสามารถ นั้น หมายถึง การมีและการใช้สิทธิ เมื่อกฎหมายกำหนดให้สิ่งใดมีสภาพบุคคล สิ่งนั้นก็มีความสามารถในการมีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามกฎหมายได้ แต่จะมีความสามารถใช้สิทธิเหล่านั้นได้เพียงใด จะต้องที่ดู บทบัญญัติของกฎหมายอีก สาเหตุที่กฎหมายต้องจำกัดการใช้ความสามารถของบุคคลบางประเภทไว้เพื่อต้องการให้ความคุ้มครองมิให้ถูกเอาเปรียบและกฎหมายเรียกบุคคลประเภทนี้ว่า “บุคคลผู้หย่อนความสามารถ” ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาบางจำพวกที่กฎหมายจำกัดการใช้สิทธิในการทำนิติกรรมเอาไว้ ทำให้ไม่สามารถทำนิติกรรมโดยลำพังตนเองได้ บุคคลผู้หย่อนความสามารถที่กฎหมายกำหนดไว้มี 3 จำพวก คือ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ และผู้เยาว์⁷⁶

คนไร้ความสามารถ หมายถึง บุคคลวิกลจริตซึ่งศาลได้มีคำสั่งแล้วให้ เป็นคนไร้ความสามารถและให้อยู่ในความดูแลของผู้อุปการคน ไร้ความสามารถไม่อาจใช้สิทธิของตนได้เลย การใช้สิทธิของคนไร้ความสามารถนั้นจะต้องกระทำโดยผู้อุปการคน⁷⁷

คนเสมือนไร้ความสามารถ หมายถึง บุคคลผู้ไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้เพราะกายพิการ เช่น ขาขาด จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ศาลจะแต่งตั้งผู้พิทักษ์ให้มีหน้าที่ให้ความยินยอม เมื่อคนเสมือนไร้ความสามารถจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลของการใดๆ ที่คนเสมือนไร้ความสามารถทำลงโดยผู้พิทักษ์ไม่ให้ความยินยอมย่อมเป็นโมฆียะ⁷⁸

⁷⁵ ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ออกตามความในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 126 ตอนพิเศษ 77ง เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2552

⁷⁶ สลิต ชูชื่น, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน (ตอนที่ 1) [ออนไลน์], 2 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา: <http://gotoknow.org/blog/salid/310110>,

⁷⁷ มาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁷⁸ มาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

4. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ความสามารถของบุคคล

ในกรณีของคนไร้ความสามารถหรือบุคคลวิกลจริต เมื่อศาลได้สั่งให้บุคคลวิกลจริตคนใดตกเป็นคนไร้ความสามารถแล้ว บุคคลนั้นไม่สามารถทำนิติกรรมหรือกิจการใดได้เลย การดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับคนไร้ความสามารถแล้วนั้น ต้องให้ ผู้อนุบาล เป็นผู้ทำแทน เพราะกฎหมายมีเจตนารมณ์มุ่งคุ้มครองประโยชน์ของบุคคลนั้นมิให้ตกเป็นเหยื่อของบุคคลภายนอกโดยอาศัยความวิกลจริตของคนไร้ความสามารถ

ในกรณีของคนเสมือนไร้ความสามารถ เนื่องมาจากบุคคลประเภทนี้ยังไม่ถึงกับเป็นบุคคลวิกลจริต แต่เป็นบุคคลที่มีเหตุบกพร่องในทางร่างกายหรือในทางความประพฤติทำให้ไม่สามารถจัดการงานของตนเองได้ ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงเข้าช่วยเหลือคุ้มครองในการทำนิติกรรมต่างๆ โดยศาลจะต้องแต่งตั้งผู้พิทักษ์ ขึ้นเพื่อคอยปกครองดูแลและระวังผลประโยชน์ของคนเสมือนไร้ความสามารถ ซึ่งผู้พิทักษ์ไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะทำกิจการแทนคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจัดการทรัพย์สินของคนเสมือนไร้ความสามารถได้ เว้นแต่นิติกรรมซึ่งกฎหมายกำหนดไว้บางชนิดที่คนเสมือนไร้ความสามารถจะทำได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน ดังนั้นหากคนเสมือนไร้ความสามารถกระทำการดังกล่าวลงไปโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ การนั้นย่อมตกเป็นโมฆียะ

5. วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งถือเป็นกระบวนการแต่งตั้งผู้ซึ่งจะเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง เนื่องจากประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง ประชาชนจึงต้องแสดงเจตนายินยอมให้ผู้แทนของตนใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน อำนาจอธิปไตยมีที่มาจากประชาชน โดยประชาชนต้องออกเสียงลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็น “การแสดงเจตนา” ของตน คะแนนเสียงดังกล่าวจะได้รับการนับและนำมาคำนวณเพื่อให้ได้ผลว่าบุคคลใดจะเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจากความยินยอมจากประชาชน⁷⁹ วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้งนอกจากจะให้ได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชนแล้ว อีกประการหนึ่ง คือการสร้าง ความชอบธรรมให้แก่ผู้ปกครอง โดยการเลือกตั้งจะสามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐหรือผู้ปกครองได้ ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขพื้นฐานในการเลือกตั้ง กล่าวคือประชาชนต้องมีโอกาส “เลือกสรร” ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

⁷⁹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตย [ออนไลน์], 2 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา:

ด้วยเจตนาของตน หากถูกบังคับให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเลือกตั้งในลักษณะเช่นนี้ ย่อมจะถือว่าเป็นการเลือกตั้งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งความชอบธรรมของผู้ปกครองไม่ได้

จากข้อพิจารณาที่ 1 และ 2 ที่กล่าวมาข้างต้น วิเคราะห์ได้ว่า การที่กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ห้ามมิให้บุคคลวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ถือได้ว่าบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าวขัดแย้งกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการในกรณีนี้ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ต่อมาเมื่อพิจารณาในเรื่องของความเหมาะสม จากข้อพิจารณาที่ 3-5 เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นการแสดงเจตนาของผู้ใช้สิทธิเพื่อเลือกผู้แทนของตนในการใช้สิทธิในทางการเมือง และสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ปกครอง ซึ่งในกรณีของบุคคลวิกลจริตและบุคคลที่มีจิตฟั่นเฟือนนั้น เป็นกรณีที่บุคคลนั้นมีสมองพิการหรือจิตใจไม่ปกติ จึงไม่อาจแสดงเจตนาที่แท้จริงในการใช้สิทธิเลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ในทางการเมืองแทนตน และหากบุคคลวิกลจริตนั้นศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว การใช้สิทธิของคนไร้ความสามารถนั้นจะต้องกระทำโดยผู้อนุบาล ส่วนบุคคลที่มีจิตฟั่นเฟือน เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว ศาลจะแต่งตั้งผู้พิทักษ์ให้มีหน้าที่ให้ความยินยอมในการกระทำการของคนเสมือนไร้ความสามารถ ด้วยเหตุนี้ การใช้สิทธิทางการเมืองของบุคคลวิกลจริตและบุคคลที่มีจิตฟั่นเฟือนซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถและคนเสมือนไร้ความสามารถจำต้องกระทำโดยผ่านผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ จึงมิใช่การแสดงเจตนาของตัวบุคคลวิกลจริตและบุคคลที่มีจิตฟั่นเฟือนเอง

ดังเหตุผลที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าบทบัญญัติของไทยขัดแย้งกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการในเรื่องของการมีสิทธิทางการเมืองของคนพิการ แต่กฎหมายไทยถือได้ว่าเป็นความเหมาะสมแล้วที่บัญญัติห้ามมิให้คนวิกลจริตหรือมีจิตฟั่นเฟือนใช้สิทธิในการเลือกตั้งเพราะจะขัดกับเจตนารมณ์ของการเลือกตั้ง

จากบทบัญญัติของกฎหมายไทยในการคุ้มครองสิทธิทางการเมืองของคนพิการพบว่ายังไม่มีสอดคล้องกับอนุสัญญาอย่างเพียงพอเพราะยังมีกฎหมายที่จำกัดสิทธิทางการเมืองของคนพิการทางร่างกายและสติปัญญา ซึ่งประเทศไทยควรพิจารณาเพื่อแก้ไขให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับอนุสัญญา และผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการเมือง เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายภายในของประเทศไทยก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกับขณะหรือภายหลังจากที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว ว่าในการ

คุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการเมืองนั้น กฎหมายไทยได้มีการให้ความคุ้มครองไว้
อย่างไรบ้าง ตามตารางที่ 2 ภาคผนวก ข. ท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

6. ประเด็นด้านวัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลาย และกีฬา

คำจำกัดความของคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญ
งอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรม อันดีของ
ประชาชน⁸⁰ หรือเป็นมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม* หรืออาจจะกล่าว
ได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วย
การเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน วัฒนธรรมสามารถแสดงออกโดยผ่าน
ดนตรี วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม การละครและภาพยนตร์⁸¹

คนพิการมีสิทธิในการเข้าถึงวัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลาย และกีฬา ได้
อย่างเสมอภาคกับคนทั่วไปในสังคมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ดังที่ได้
บัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องของความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในมาตรา 30 ของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนั้นสิทธิใดที่คนทั่วไปได้รับคนพิการพึงได้รับด้วย
เช่นกัน และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้รับรองไว้ด้วย
ว่า คนพิการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่างๆเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

เพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิในด้านวัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลายและกีฬา
จะต้องดำเนินการเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงได้ ดังต่อไปนี้ คือ ปรับสภาพปัตยกรรมหรือ
สภาพแวดล้อมของสถานที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงละคร พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ หอสมุด สถานที่
จัดกีฬา รถไฟฟ้าและระบบขนส่งมวลชน สนามหรือสถานที่ออกกำลังกายในเชิงกีฬาและ
นันทนาการ สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ร้านอาหาร บริการด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้ควรมี
การปรับปรุงอนุสรณ์สถาน และสถานที่ที่มีความสำคัญของชาติเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น การปรับ
ทางเท้าสำหรับคนพิการตามถนนสายต่าง ๆ ทำที่จอดรถสำหรับคนพิการ ทำทางลาดขึ้นลง ทำ
ห้องน้ำสำหรับคนพิการ โดยคำนึงถึงการออกแบบสากลและเป็นธรรมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้

⁸⁰ มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485

* สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ในปีพ.ศ. 2531

⁸¹ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัฒนธรรม [ออนไลน์], 19 มีนาคม 2553.แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัฒนธรรม>

โดยไม่มีอุปสรรค ทั้งนี้ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการอย่างเหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภท ยกตัวอย่างเช่นกรณีของโรงภาพยนตร์ ภาพยนตร์นอกจากจะสร้างความบันเทิงแล้วยังถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยซึ่งคนพิการจะมีสิทธิเข้าถึงการรับชมภาพยนตร์เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการที่ควรมี เช่น ชุดหูฟังที่มีคุณภาพเสียงที่ดีสำหรับคนพิการทางการได้ยินที่ไม่สามารถมองเห็นภาพยนตร์บนจอฉายด้านหน้าพร้อมเสียงบรรยายที่ทำให้รับรู้เรื่องราวในภาพยนตร์ได้อย่างดี มากกว่าที่จะรับฟังจากเสียงในภาพยนตร์ หรือ อุปกรณ์ที่เป็นแป้นขึ้นคำบรรยายในเรื่องให้อ่าน คำบรรยายบนจอภาพยนตร์พร้อมเครื่องช่วยฟังสำหรับคนพิการทางการได้ยิน หรือ ที่นั่งสำหรับคนพิการทางการได้ยินและล่าม รวมทั้งมีแสงสว่างด้านหน้าเพื่อให้คนพิการทางการได้ยินสามารถเห็นคนพูด จอภาพในห้องประชุม และสีหน้าและการเคลื่อนไหวมือของล่ามภาษามืออย่างชัดเจน การจัดให้มีล่ามภาษามือในสถานที่ต่างๆ ถือเป็นการให้ความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผลเพื่อทำให้คนพิการทางการได้ยินสามารถสื่อสารได้และมีความรู้ความเข้าใจ กฎหมายไทยได้รับรองสิทธิในการเข้าถึงในเรื่องนี้ไว้ในมาตรา 20(4) ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ว่าคนพิการมีสิทธิเข้าถึงกิจกรรมต่างๆ ในสังคมและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

เมื่อจัดอุปสรรคต่างๆ แล้วจะทำให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในสังคมมากขึ้น และทำให้คนพิการได้พัฒนาทักษะที่ซ่อนอยู่ในตนเองในด้านต่างๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพราะได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี ส่งผลให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กระบวนการทางวัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลาย และการกีฬา จึงเป็นการช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพชีวิตคนพิการอีกทางหนึ่ง ในส่วนนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 4 รับรองไว้เช่นกันว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยอาศัยกระบวนการทางสังคมหรือกระบวนการใดๆ สามารถช่วยรักษาหรือเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้ดีขึ้นได้

และเพื่อให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในวัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลายและการกีฬาอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกับบุคคลอื่น นอกการการจัดอุปสรรคทางกายภาพแล้ว การสร้างความตระหนักรู้แก่คนในสังคมและคนพิการเอง ว่าคนพิการมีสิทธิเช่นนี้อย่างเสมอภาคกับคนที่ไม่พิการในสังคมก็เป็นสิ่งหนึ่งที่จำเป็น เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้พิการได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามความสามารถและความสนใจ การประชาสัมพันธ์ให้ความสำคัญกับการจัดกีฬา

คนพิการ ไม่ว่าจะเป็นที่พาคคนพิการภายในประเทศ ก็พาคคนพิการระดับโลกอันได้แก่ กีฬาพาราโอลิมปิก* หรือ กีฬาเฟสปิก** หรือการจัดการแข่งขันมหกรรมกีฬาคคนพิการนานาชาติ เป็นต้น

นอกจากนี้ควรสร้างความตระหนักให้สังคมยอมรับอัตลักษณ์ของคนพิการ คำว่า "อัตลักษณ์" สามารถสรุปได้ว่า คือ ความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับกลุ่ม โดยการได้รับการยอมรับจากกลุ่มนั้นๆ ซึ่งแต่ละบุคคลสามารถมีอัตลักษณ์ได้หลากหลาย⁸² อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ข้อที่ 30(4) ได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มของพิการที่ควรได้รับการยอมรับและส่งเสริมอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น คือ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภาษา ซึ่งรวมถึงภาษามือและวัฒนธรรมของคนหูหนวก เพราะความสำคัญของภาษา คือ การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน แม้ว่าจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน* จึงไม่ควรเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและเกิดการไม่ยอมรับ เช่น อักษรเบรลล์เพื่อการสื่อสารของคนพิการทางการมองเห็น หรือภาษามือเพื่อการสื่อสารของคนพิการทางการได้ยิน การมีอัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ทำให้คนพิการมีพลังต่อรองให้ได้รับสิทธิ⁸³ นอกจากนี้สังคมควรระมัดระวังคำพูดไม่ว่าจะด้วยเจตนาตั้งใจ หรือด้วยความประมาทพลั้งเผลอ ซึ่งอาจเป็นการล่วงเกินวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างของคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อ ละคร โทรทัศน์ และภาพยนตร์ กฎหมายไทยได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ ทัศนคติและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของ

---

* กีฬาพาราโอลิมปิก (Paralympic Games) เป็นมหกรรมการแข่งขันกีฬาของคนพิการซึ่งยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกโดยอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการพาราโอลิมปิกสากล (International Paralympic Committee : IPC) โดยในปัจจุบันนั้นกีฬาพาราโอลิมปิกจะจัดขึ้นหลังจากการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกได้สิ้นสุด และ ประเทศเจ้าภาพที่จัดกีฬาโอลิมปิกขึ้นนั้นจะเป็นเจ้าภาพในการแข่งขันกีฬาพาราโอลิมปิกด้วย

** กีฬาเฟสปิก (FESPIC Games) เป็นมหกรรมกีฬาหลากหลายชนิด โดยนักกีฬาเป็นผู้พิการจากทั่วเอเชียและโอเชียเนีย เป็นมหกรรมกีฬาคคนพิการอันดับสองของโลกรองจากกีฬาพาราโอลิมปิก

⁸² บัณฑิต ไกรวิจิตร, การตั้งคำถามต่ออัตลักษณ์: เพศสภาพ ชนชั้น และความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ [ออนไลน์], 19 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา: http://urbanso2009.blogspot.com/2009/09/blog-post_6866.html

* พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ภาษา ไว้ว่า "ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อความเฉพาะวงการ เช่น ภาษาราชการ ภาษากฎหมาย ภาษารธรรม เสียง ตัวหนังสือ หรือกิริยา อากาารที่สื่อความได้ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ภาษามือ

⁸³ นิธิ เอียวศรีวงศ์, คนไทยกับ 3 คำเจ้าปัญหา : เชื้อชาติ-กลุ่มชาติพันธุ์-อัตลักษณ์ [ออนไลน์], 19 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document9596.html>

ชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามมาตรา 80(6) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ประเด็นที่น่าพิจารณาคือ การแปลงวรรณกรรมซึ่งมีลิขสิทธิ์อันได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอักษรเบรลล์ย่อมมีค่าลิขสิทธิ์ ซึ่งอนุสัญญาได้กำหนดให้รัฐประกันว่า กฎหมายต่างๆที่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะไม่เป็นการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในการเข้าถึง ในเรื่องนี้ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองตามที่อนุสัญญาได้กำหนดให้ รัฐต้องประกันสิทธิดังกล่าว จึงควรมีการเสนอร่างกฎหมาย เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์ได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากไม่ได้กระทำการค้า เช่น การดัดแปลงหนังสือธรรมดาให้เป็นหนังสืออักษรเบรลล์หรือหนังสือเสียง

จากบทบัญญัติของกฎหมายไทยในการคุ้มครองสิทธิทางวัฒนธรรมของคนพิการ พบว่ายังไม่มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิคนพิการในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ จึงกล่าวได้ว่ายังไม่มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับอนุสัญญาอย่างเพียงพอซึ่งประเทศไทยควรพิจารณาเพื่อแก้ไขให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับอนุสัญญา และผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่อง วัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลาย และกีฬา เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายภายในของประเทศไทยก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกับขณะหรือภายหลังที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว ว่าในการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการ วัฒนธรรม นันทนาการ การผ่อนคลาย และกีฬา นั้น กฎหมายไทยได้มีการให้ความคุ้มครองไว้ อย่างไรบ้าง ตามตารางที่ 2 ภาคผนวก ข. ทำยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

7. ประเด็นด้านความปลอดภัยในชีวิต

ความปลอดภัยในชีวิตถือได้ว่าเป็นความมั่นคงอย่างหนึ่งในชีวิต ซึ่งคนพิการควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในความปลอดภัยในชีวิตของคนพิการอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันกับบุคคลอื่นๆในสังคม โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ดังที่มาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องของความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลไว้ และมาตรา 4 ได้รับรองว่าบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคกัน โดยสิทธิในความปลอดภัยในชีวิตของคนพิการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้การรับรอง ได้แก่ สิทธิที่จะไม่ถูกกลั่นแกล้ง เสรีภาพโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือตามอำเภอใจ สิทธิที่จะไม่ถูกทดลองทางการแพทย์หรือทาง

วิทยาศาสตร์โดยไม่ได้รับความยินยอมจากตัวคนพิการเอง สิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน ลงโทษ หรือปฏิบัติอย่างโหดร้ายไร้มนุษยธรรม สิทธิในการเจริญพันธุ์ สิทธิที่จะได้รับการป้องกันมิให้ถูกแสวงหาประโยชน์ ใช้ความรุนแรงหรือกระทำการใดๆที่เป็นการล่วงละเมิดทางเพศ สิทธิที่จะได้รับการเคารพบูรณภาพทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งรับรองสิทธินี้ไว้ในมาตรา 32 สิทธิในการเลือกที่อยู่อาศัย ได้รับรองสิทธินี้ไว้ในมาตรา 33 สิทธิในการโยกย้ายถิ่นฐาน ได้รับรองสิทธินี้ไว้ในมาตรา 34 และสิทธิที่จะได้รับการเคารพความเป็นส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นในที่อยู่อาศัย ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพและการฟื้นฟูสมรรถภาพ ได้รับรองสิทธินี้ไว้ในมาตรา 35

มีประเด็นที่น่าพิจารณา 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก คือ การกักขังคนพิการในที่พักอาศัยโดยคนในครอบครัวของคนพิการเอง กรณีนี้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคนพิการอย่างร้ายแรง เมื่อพิจารณาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 พบว่าได้ให้การคุ้มครองสิทธิคนพิการในกรณีนี้พร้อมทั้งกำหนดให้คนพิการได้รับการเยียวยา ดังนี้ คนพิการมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย บุคคลไม่สามารถจับและคุมขังคนพิการได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ เช่นนี้ ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

ประเด็นที่สอง คือ หากมารดาพบว่าบุตรในครรภ์จะมีความบกพร่องเกิดขึ้นและมีโอกาสเป็นคนพิการหลังคลอด จะสามารถทำแท้งได้หรือไม่ กรณีนี้หากความพิการของบุตรนั้นส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมารดาอย่างถึงขนาด ย่อมสามารถกระทำได้ โดยพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญา หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 305 บัญญัติถึงกรณีที่แพทย์สามารถทำแท้งได้ 2 กรณี คือ จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของมารดา หรือ หญิงตั้งครรภ์เนื่องจากการทำความผิดอาญา เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

เพื่อให้คนพิการได้รับความคุ้มครองสิทธิในความปลอดภัยในชีวิตอย่างแท้จริง ประเทศไทยต้องจัดหามาตรการเพื่อป้องกันมิให้คนพิการตกเป็นเหยื่อของการถูกละเมิดสิทธิ รวมทั้งมีมาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ และการรับรู้ เพื่อคนพิการสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ การสร้างความตระหนักให้คนในสังคมได้เข้าใจคนพิการ และรับทราบถึงสิทธิ

ของคนพิการ จะช่วยลดการละเมิดสิทธิในชีวิตของคนพิการ ไม่ว่าจะการละเมิดนั้นจะกระทำไปโดยจงใจ หรือเพราะขาดความรู้ความเข้าใจก็ตาม

จากบทบัญญัติของกฎหมายไทยจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้ให้การคุ้มครองสิทธิในความปลอดภัยในชีวิตของคนพิการอย่างสอดคล้องกับอนุสัญญาอย่างเพียงพอแล้ว และผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องความปลอดภัยในชีวิต เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายภายในของประเทศไทยก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกับขณะหรือภายหลังที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว ว่าในการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องความปลอดภัยในชีวิตนั้น กฎหมายไทยได้มีการให้ความคุ้มครองไว้อย่างไรบ้าง ตามตารางที่ 2 ภาคผนวก ข. ท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

8. ประเด็นด้านการคุ้มครองทางสังคม

คนพิการมีสิทธิได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างเสมอภาคกับคนทั่วไปในสังคม โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ดังที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องของความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งการคุ้มครองทางสังคมนั้น กล่าวได้ว่า เป็นการแทรกแซงของรัฐที่มุ่งเน้นเพื่อช่วยกลุ่มคนและชุมชนที่ยากจนที่สุด ผู้ด้อยโอกาส หรือมีดำรงชีวิตอยู่อย่างล่อแหลมที่สุดให้จัดการกับความเสี่ยงต่างๆ ได้ดีขึ้น และช่วยเหลือผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาสที่ขาดความสามารถในการทำงานหารายได้

ประเทศไทยได้ดำเนินการเพื่อให้คนพิการได้รับสิทธินี้อย่างแท้จริง โดยการจัดให้มีโครงการต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการ เช่น โครงการจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ เพื่อให้คนพิการมีสิทธิสามารถเข้าถึงสวัสดิการความช่วยเหลือของรัฐตามที่ได้รับรองสิทธินี้ไว้ในมาตรา 20(9) ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 โดยคนพิการทุกคนที่ได้ยื่นขอมีบัตรประจำตัวคนพิการสามารถขอรับ “เบี้ยความพิการ” ได้ เดือนละ 500 บาท และโครงสร้างหลักประกันรายได้แก่ผู้สูงอายุเป็นโครงการสร้างหลักประกันด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ หรือไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ โดยบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปสามารถขอรับ “เบี้ยผู้สูงอายุ” ได้ เดือนละ 500 บาท ซึ่งคนพิการที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีสิทธิได้รับทั้งเบี้ยความพิการและเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในมาตรา 30 วรรค3 และวรรค 4 มาตรา 54 และมาตรา 80(1)

ผู้เขียนได้จัดทำตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการคุ้มครองทางสังคมเพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายภายในของประเทศไทยก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกับขณะหรือภายหลังที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้วว่าการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเด็นเรื่องการคุ้มครองทางสังคมนั้น กฎหมายไทยได้มีการให้ความคุ้มครองไว้อย่างไรบ้าง ตามตารางที่ 2 ภาคผนวก ข. ท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ประเทศไทยจึงต้องมีความพยายามที่จะเพิ่มการให้ความคุ้มครองแก่คนพิการให้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยมีอนุสัญญาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและนโยบายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิของคนพิการ จากที่ได้วิเคราะห์มาแล้ว แสดงให้เห็นได้ว่าประเทศไทยได้มีบทบัญญัติส่วนใหญ่ที่สอดคล้องกับอนุสัญญาอยู่แล้ว และอนุสัญญายังเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้ประเทศไทยมีความพยายามที่จะออกอนุบัญญัติ ไม่ว่าจะเป็นกฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อบัญญัติ หรือบทบัญญัติอื่นใดเพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติต่างๆ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพแท้จริงอย่างสอดคล้องกับอนุสัญญา รวมทั้งประเทศไทยได้พยายามแก้ไขบทบัญญัติที่มีถ้อยคำขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา เพื่อให้การรับรองสิทธิคนพิการนั้นสอดคล้องกับอนุสัญญา จึงเป็นไปได้อย่างแน่นอนว่าในอนาคตคนพิการไทยจะได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้จะต้องอาศัยการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพด้วย

4.5 มาตรการเยียวยาและชดเชยค่าเสียหายในประเทศไทยแก่คนพิการที่ถูกละเมิดสิทธิ

เมื่อประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแล้ว ประเทศไทยจึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาและพิธีสารดังกล่าว ซึ่งหลักการที่สำคัญต่างๆ ที่กล่าวไว้ข้างต้น ถือว่าเป็นข้อท้าทายของอนุสัญญาที่ทำให้อนุสัญญาฉบับนี้มีความแตกต่างจากอนุสัญญาทางด้านสิทธิมนุษยชนฉบับอื่นของสหประชาชาติ อันเป็นสิ่งที่ทำให้คนพิการได้รับสิทธิคนพิการอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ดีหากประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการเพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิที่คนพิการพึงได้ ไม่ว่าจะเป็นเพราะกระทำการใดหรือละเว้นการกระทำใดที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการเพราะเหตุแห่งความพิการ เช่น การบัญญัติกฎหมายที่มีถ้อยคำจำกัดสิทธิของคนพิการ การไม่จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ ถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิคนพิการ

เรียกร้องกันอย่างหลากหลาย บางเรื่องศาลกำหนดให้ได้ แต่บางเรื่องศาลก็กำหนดให้ไม่ได้ เช่น ค่าเสียหายจากที่ต้องทุกข์ทรมานร่างกายจิตใจ ค่าที่ต้องพิการตลอดชีวิต ค่าเสียหายเกี่ยวกับความรู้สึกทางด้านจิตใจ ซึ่งได้แก่ค่าขาดความสุขสำราญจากความความรู้สึกที่ดี เป็นต้น ส่วนค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินที่ศาลจะไม่กำหนดให้ เช่น ค่าเศร้าโศกเสียใจหรือผิดหวัง เป็นต้น⁸⁸

ในกรณีที่คนพิการได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความพิการจะได้รับการเยียวยาโดยการได้รับค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิดสิทธิและเสรีภาพนั้น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ มาตรา 16 ได้บัญญัติให้ศาลกำหนดค่าเสียหายที่ผู้กระทำละเมิดต้องชดใช้แก่คนพิการไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1. ค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน

คนพิการจะได้รับค่าสินไหมทดแทนจากค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินที่เกิดขึ้นเพราะเหตุจากการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ เช่น ค่าตอบแทนที่ควรได้รับจากการทำงาน โดยศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายให้แก่คนพิการโดยที่คนพิการไม่จำเป็นต้องร้องขอค่าเสียหาย

2. ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) ในบางครั้งเรียกว่า “ค่าเสียหายเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง” (Exemplary Damages) หรือ “ค่าเสียหายแบบเป็นโทษ” (Vindictive Damages) เป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเติม ขึ้นนอกเหนือค่าค่าสินไหมทดแทนความเสียหายธรรมดาที่กำหนดให้ผู้ละเมิดต้องชดใช้แก่ผู้เสียหายเพื่อตอบแทนความรุนแรงแห่งพฤติกรรมของการกระทำละเมิด⁸⁹

ค่าเสียหายในเชิงลงโทษมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ คือ⁹⁰

1. เป็นค่าเสียหายที่กำหนดขึ้นเพื่อลงโทษผู้กระทำละเมิด และเพื่อป้องปรามมิให้กระทำความผิดเช่นนั้นอีก และขณะเดียวกันยังมุ่งเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นมิให้กระทำตามเช่นนั้นด้วย

⁸⁸ ศิษย์เก่าโรงเรียนจักรคำคณาทร, สิทธิเรียกร้องจากการถูกกระทำละเมิด [ออนไลน์], 15 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : <http://www.jk28club.com/document/document0007.htm>, 15 มีนาคม 2553

⁸⁹ สอาด หอมมณี, ก้าวใหม่ในการนำหลักค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) มาบังคับใช้ในกฎหมายไทย [ออนไลน์], 15 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : http://law.east.spu.ac.th/c_labor.php

⁹⁰ กฤษณา พิษณุโกศล, “ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 17.

คำว่า ละเมิดสิทธิ หมายถึง การกระทำใด ๆ ของบุคคลหรือการกระทำที่อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลอื่น ผู้ได้รับความเสียหายนั้นชอบที่จะได้รับการเยียวยาโดยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หรือเรียกร้องให้ผู้ละเมิดปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติในลักษณะอื่น ๆ แล้วแต่กรณี⁸⁴ ดังนั้นเมื่อคนพิการถูกละเมิดสิทธิ สิทธิที่ถูกละเมิดย่อมต้องได้รับการเยียวยา⁸⁵ ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในฝ่ายบริหาร การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คำสั่งการกระทำอื่นใดโดยไม่มีอำนาจหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย (abuse of power) หรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่ (ultra verse) หรือการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้นหรือโดยไม่สุจริต หรือแม้แต่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความพิการ หรือการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ (unreasonable use of power) คนพิการมีสิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหาย (compensation) ฐานละเมิดได้⁸⁶ และรัฐจะต้องหามาตรการในการเยียวยา (remedy) ให้แก่คนพิการที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิเพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิต่อไป ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงมีพันธกรณีที่สำคัญอีกประการ คือการเยียวยาด้วยการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คนพิการจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิคนพิการเพราะเหตุแห่งความพิการ

หลักของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในเรื่องของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อให้ผู้ถูกระทำละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพก็ดี ได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเหมือนขณะที่ไม่มีการกระทำละเมิดให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยผู้กระทำละเมิดจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนการกระทำละเมิดนั้น⁸⁷ เป็นวิธีการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำละเมิดให้ได้รับความเป็นธรรม ทั้งนี้ ค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดอาจเป็นค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ หรือไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ก็ได้ หรือที่เรียกว่า ค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน อันเป็นค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ถูกระทำละเมิด

⁸⁴ สุรศักดิ์ มณีศร, ละเมิด [ออนไลน์], 14 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : http://law.tu.ac.th/law_Center/law_document/book2/b2-1.html

⁸⁵ บงกช ภาอำมพร, ครูใหญ่โรงเรียนสำหรับคนไร้รัฐคนไร้สัญชาติ [ออนไลน์], 14 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา : http://www.archanwell.org/autopage/print.php?t=1&s_id=325&d_id=324&page=1

⁸⁶ มาตรา 16 วรรค 2 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

⁸⁷ มาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า

“ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

2. เป็นค่าเสียหายที่ฝ่ายโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงจำนวนค่าเสียหายในส่วนนี้ เพราะศาลจะพิจารณากำหนดให้เองตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะความร้ายแรงแห่งละเมิด ฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย ตลอดจนสภาพ และปริมาณของความเสียหาย ที่โจทก์ได้รับจากการถูกระทำละเมิดนั้น

3. เป็นค่าเสียหายที่กำหนดเพิ่มให้มากขึ้นนอกเหนือจากค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (Actual Damages) แต่ในบางคดีซึ่งอาจไม่ปรากฏความเสียหายจริงที่จะชดใช้ทดแทนได้ ศาลก็จะกำหนดแต่เฉพาะค่าเสียหายในเชิงลงโทษนี้เพียงอย่างเดียว

4. ศาลจะกำหนดให้เฉพาะในกรณีของการกระทำละเมิดที่มีพฤติการณ์รุนแรงมีลักษณะของการกระทำเช่นเดียวกับในคดีอาญา เช่น มีการใช้กำลังทำร้าย ช่มชู้ หลอกหลวง ข้อฉล ซึ่งผู้กระทำละเมิดมุ่งหมายให้เกิด

ค่าเสียหายในเชิงลงโทษเป็นกลไกใหม่ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษต่างๆ เพื่อยกระดับมาตรฐานของกฎหมายไทย และช่วยยับยั้งและป้องปรามการกระทำละเมิดที่มีลักษณะอย่างเดียวกันในอนาคต ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดไว้เช่นกัน โดยจะนำมาใช้ในกรณีที่คนพิการที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอัน และการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ศาลที่มีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษอย่างเหมาะสมให้แก่คนพิการในแต่ละกรณี และค่าเสียหายนั้นจะตกแก่คนพิการไม่เกิน 4 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง⁹¹

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ปรากฏว่ามีกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและกฎหมายของเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการตรากฎหมายโดยมีการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการไว้ในกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นการกำหนดโทษสำหรับการกระทำที่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เพศ สถานะทางครอบครัว การตั้งครรภ์ สภาพทางกายภาพ ชื่อสกุล สุขภาพ ความพิการ ทางการเมือง กิจกรรมเกี่ยวข้องกับสหภาพ บุคลิกลักษณะ ชาติกำหนด สัญชาติ เชื้อชาติ ความเชื่อทางศาสนา อันจะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดโทษสำหรับกรณีทั่วไปไม่เฉพาะการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ส่วนเขตบริหารพิเศษฮ่องกง แม้จะมีการตรากฎหมายเฉพาะว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ แต่ก็มี การตรากฎหมายเฉพาะว่าด้วยการเลือกปฏิบัติในเรื่องอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือ กฎหมายว่าด้วยการ

⁹¹ มาตรา 16 วรรค 2 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

เลือกปฏิบัติทางเพศ กฎหมายว่าด้วยการเลือกปฏิบัติของสถานภาพทางครอบครัว และกฎหมายว่าด้วยการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ

สำหรับความเหมาะสมที่จะนำมาตราทางอาญามากำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 นั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ปรากฏว่าพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดมาตรการในการโดยการกำหนดให้คนพิการมีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ เพื่อให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำ การอันเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ทำให้ คนพิการได้รับหรือจะได้รับความเสียหายได้ รวมทั้งกำหนดให้คนพิการมีสิทธิที่จะฟ้องต่อศาล เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายฐานละเมิด โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (punitive damages) ซึ่งเป็นมาตรการในการลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันและป้องปรามมิให้บุคคลกระทำละเมิดในสถานะนั้นอีก และการกำหนดค่าเสียหายก็เปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดให้เหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณีได้ และค่าเสียหายนั้นจะตกแก่คนพิการ มาตรการลงโทษผู้ฝ่าฝืนโดยการเรียกค่าเสียหาย จึงเป็นการลงโทษที่คำนวณจากการได้รับประโยชน์จากการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเป็นผลโดยตรงในการลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และเกิดประโยชน์แก่คนพิการที่เป็นผู้เสียหายมากกว่าการใช้มาตรการทางอาญาซึ่งจะไม่เกิดประโยชน์ต่อคนพิการ

ดังนั้น บทกำหนดโทษเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 จึงมีความเหมาะสมกับสภาพการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายในลักษณะของการส่งเสริม การนำโทษทางอาญามากำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ นอกจากจะไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายแล้วยังเป็นการก่อให้เกิดข้อโต้แย้งสำหรับบุคคลปกติทั่วไปที่จะต้องรับโทษทางอาญาในการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ และจะส่งผลให้เกิดการไม่ยอมรับ หรือหลีกเลี่ยงการปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่ตนต้องดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้รับตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้

นอกจากนั้น ในกรณีที่ประเทศไทยจะนำบทลงโทษทางอาญามาใช้สำหรับกรณีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการก็มีความจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงการตรากฎหมายเพื่อการคุ้มครองบุคคลที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากเหตุอื่น ๆ นอกเหนือจากความพิการด้วยตามแนวทางของกฎหมายต่างประเทศ การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เพื่อนำบทกำหนดโทษทางอาญามาใช้สำหรับการเลือกปฏิบัติแก่คนพิการ จึงยัง

ไม่เหมาะสมทั้งในบริบทของกฎหมายและก่อให้เกิดข้อโต้แย้งสำหรับบุคคลที่อาจได้รับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมโดยเหตุอื่น นอกจากความพิการ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้คนพิการซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้รับการคุ้มครองและได้รับการเยียวยาตามหลักเกณฑ์ที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ได้อย่างแท้จริง จึงสมควรกำหนดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้เป็นสิทธิของคนพิการในการร้องขอให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม⁹²

เพื่อให้คนพิการได้รับการเยียวยาจากรัฐ คนพิการหรือผู้ช่วยคนพิการจะต้องดำเนินการร้องขอโดยยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือและนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้ถูกละเมิดสิทธิ หรือฟ้องคดีต่อคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติถึงการถูกละเมิดสิทธิดังกล่าว เพื่อให้คณะกรรมการมีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้มีการกระทำเช่นนั้น โดยจะต้องเป็นคนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะเหตุแห่งความพิการ⁹³ อันเนื่องจากการกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐและเอกชน หรือบุคคลใด ๆ⁹⁴ ซึ่งในกรณีนี้คนพิการมีสภาพความพิการถึงขั้นที่ไม่สามารถไปร้องขอได้ด้วยตนเอง กฎหมายได้เปิดโอกาสให้ ผู้ดูแลคนพิการ⁹⁵ ได้แก่ บิดา มารดา บุตร สามี ภรรยา ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่นใดที่รับดูแลหรืออุปการะคนพิการ หรือองค์กรด้านคนพิการหรือบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจจากคนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการสามารถดำเนินการแทนคนพิการได้⁹⁶ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนพิการและช่วยให้คนพิการได้ใช้สิทธิในทางกฎหมายอย่างเต็มที่

เมื่อคนพิการถูกละเมิดสิทธิ จะต้องดำเนินการเรียกร้องสิทธิที่ถูกละเมิดต่อรัฐของตน เพื่อให้รัฐจัดการเยียวยาสิทธิแก่คนพิการตามมาตรการเยียวยาที่มีอยู่ในรัฐให้เพียงพอ อันเป็นกระบวนการเยียวยาภายในประเทศ แต่หากการเยียवादังกล่าวล่าช้าโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือไม่น่าจะทำให้มีการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว คนพิการก็สามารถร้องเรียนต่อ

⁹² มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, (พ.ศ. 2553), หน้า 251-252.

⁹³ มาตรา 16 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

⁹⁴ มาตรา 15 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

⁹⁵ มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

⁹⁶ มาตรา 17 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการได้ หากว่าประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของพิธีสารแล้ว จะทำให้คณะกรรมการมีอำนาจในการรับข้อร้องเรียนของคนพิการในประเทศไทยได้⁹⁷

พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญา กล่าวไว้ว่า เมื่อเกิดการละเมิดสิทธิคนพิการขึ้น คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการจะพิจารณาข้อร้องเรียนของผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดสิทธิได้ต่อเมื่อ ผู้ถูกละเมิดสิทธิได้ดำเนินการโดยใช้มาตรการเยียวยาภายในประเทศ ที่มีอยู่ให้หมดสิ้นก่อน เว้นแต่การดำเนินการเยียวยาดังกล่าวล่าช้าโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือไม่น่าจะทำให้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว คณะกรรมการจึงจะรับพิจารณาข้อร้องเรียนดังกล่าว⁹⁸

4.6 กลไกที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการของประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงกรณีของการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศไทยในหลายบริบทที่ได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้น จะเห็นได้ว่าย่อมต้องเกี่ยวข้องกับกลไกภายในประเทศ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิคนพิการได้รับการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกำหนดให้ประเทศไทยต้อง 1) จัดตั้งหน่วยประสานงาน (Focal Point) โดยกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลักหนึ่งหน่วยงาน หรือมากกว่าหนึ่งหน่วยงานภายในรัฐบาล เพื่อดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุวัติการตามอนุสัญญา 2) ตั้งกลไกการประสานงานภายในรัฐบาลเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินงานในภาคส่วนต่างๆ และในระดับต่างๆ นอกจากนี้ให้มีกลไกอิสระเพื่อส่งเสริม คุ้มครอง และติดตามการปฏิบัติตามอนุสัญญา และ 3) ภาคประชาสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการตรวจสอบติดตามการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนพิการและองค์กรผู้แทนของคนพิการ⁹⁹ ดังนั้น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 จึงได้จัดตั้งกลไกการบังคับใช้กฎหมายทั้งในระดับชาติ ระดับส่วนราชการ ระดับจังหวัด ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนกลไกอื่นๆ เพื่อเป็นการ

⁹⁷ ข้อ 1 วรรค 2 ของพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ

⁹⁸ ข้อ 1 วรรค 1 และ 2(ง) ของพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ

⁹⁹ Article 33 of Convention on the rights of Persons with Disabilities

ตรวจสอบติดตามในระดับประเทศให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามอนุสัญญา สามารถพิจารณาทั่วโลกและบทบาทของกลไกต่างๆ ได้ต่อไป ดังนี้¹⁰⁰

1. กลไกคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ อันประกอบไปด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ¹⁰¹ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับการเสนอนโยบาย แผนหลัก และโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป ให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบในการออกกฎกระทรวง เสนอความเห็นและให้คำปรึกษาต่อรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับนโยบายหรือกฎหมายอื่นใดของรัฐที่อาจมีผลกระทบต่อคนพิการ กำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ วินิจฉัยและมีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการบริหารกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เป็นต้น¹⁰²

คณะกรรมการชุดนี้ถือเป็นกลไกระดับชาติที่มีประสิทธิภาพ มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากนายกรัฐมนตรีในฐานะประธานคณะกรรมการให้ความสำคัญเข้าร่วมเป็นประธานการประชุมทุกครั้ง ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสนใจ มติที่ประชุมถูกนำไปขับเคลื่อน ผลักดันจนเป็นผลสำเร็จ มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานและนำผลมานำเสนอต่อคณะกรรมการชุดนี้

2. กลไกคณะอนุกรรมการตามประเภทความพิการ คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัด และคณะอนุกรรมการอื่น

¹⁰⁰ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โครงการติดตามการปฏิบัติงานเพื่อการคุ้มครองและพัฒนากลุ่มเป้าหมายตามกฎหมายในภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพฯ : บริษัทสมิเตอร์ก็อบปี (ประเทศไทย) จำกัด, 2553), หน้า 33.

¹⁰¹ มาตรา 5 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

¹⁰² มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติมีอำนาจแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอย่างทั่วถึงและมี ประสิทธิภาพ¹⁰³ โดยมติของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2551 วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2551 เห็นชอบให้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการบุคคลพิการ แต่ละประเภท และอาศัยอำนาจตามข้อ 3 แห่งระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการตามประเภทความพิการ พ.ศ. 2551 จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการตามประเภทความพิการ 5 ชุด ได้แก่ คณะอนุกรรมการบุคคลพิการทางการ มองเห็น คณะอนุกรรมการบุคคลพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว คณะอนุกรรมการบุคคลพิการ ทางการสื่อสารหรือการได้ยิน คณะอนุกรรมการบุคคลพิการทางสติปัญญาหรือการรับรู้ คณะอนุกรรมการบุคคลพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม โดยคณะกรรมการแต่ละชุดมีอำนาจหน้าที่ คือ

(1) จัดทำแผนปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลพิการแต่ละประเภท ความพิการเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

(2) เสนอแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตคนพิการแต่ละประเภทเพื่อเสนอต่อคณะอนุกรรมการบริหารกองทุนหรือคณะกรรมการ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติแล้วแต่กรณีพิจารณาให้ความเห็นชอบและ อนุมัติวงเงิน รายการค่าใช้จ่ายและการจ่ายเงิน

(3) ติดตามการดำเนินงาน แผนงานหรือโครงการที่ได้รับการสนับสนุน

(4) ติดตามการกักเงินของคนพิการ

(5) ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานและความเข้มแข็งขององค์กรคนพิการ

(6) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือคณะอนุกรรมการตามความเหมาะสม

(7) ดำเนินการยื่นตามที่คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการแห่งชาติ

คณะอนุกรรมการชุดนี้ได้รับการแต่งตั้งและมีการปฏิบัติงานตามอำนาจ หน้าที่ที่ระบุไว้ในคำสั่งดังกล่าวโดยเฉพาะข้อ 2 ข้อ 3 และข้อ 4 ซึ่งเกี่ยวข้องกับกองทุนและสิทธิ ประโยชน์จากกองทุนที่คนพิการพึงได้รับ นอกจากนี้ยังพบว่าคณะอนุกรรมการแต่ละชุดกำลังมีการ จัดทำแผนปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามประเภทความพิการที่คณะอนุกรรมการ เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม อนุกรรมการตามประเภทความพิการแต่ละชุดมีการเคลื่อนไหวในการ

¹⁰³ มาตรา 11 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

ขับเคลื่อนตามภารกิจของตน หากแต่อนุกรรมการตามประเภทความพิการแต่ละชุดมีความเข้มแข็งและคล่องตัวในการขับเคลื่อนในระดับที่แตกต่างกัน อันมีสาเหตุมาจากสภาพความพิการและการรับรู้ ความสนใจ และการได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. กลไกกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จัดตั้งขึ้นเป็นทุนสำหรับการใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การส่งเสริมและการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การศึกษาและการประกอบอาชีพของคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยจัดสรรให้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง¹⁰⁴ และต้องจัดให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ อันประกอบด้วยปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นประธานอนุกรรมการ¹⁰⁵ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกองทุน รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการลงทุน การหาประโยชน์และการจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง การพิจารณาอนุมัติการจ่ายเงินอนุมัติโครงการ กำหนดวงเงินและรายการค่าใช้จ่าย เพื่อสนับสนุนแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามที่คณะกรรมการตามประเภทความพิการ คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการประจำจังหวัดหรือคณะอนุกรรมการอื่นเสนอ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด¹⁰⁶

นอกจากนี้กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนจำนวนเจ็ดคน¹⁰⁷ โดยมีอำนาจหน้าที่ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน และรายงานผลการปฏิบัติงานพร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการ พร้อมทั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับกองทุนจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาประเมินผลได้¹⁰⁸

¹⁰⁴ มาตรา 23 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

¹⁰⁵ มาตรา 25 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

¹⁰⁶ มาตรา 26 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

¹⁰⁷ มาตรา 30 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

¹⁰⁸ มาตรา 31 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

กองทุนตามมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 เรียกว่า "กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ" เป็นกองทุนสำหรับการใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การส่งเสริมและการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การศึกษาและการประกอบอาชีพของคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยจัดสรรให้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง¹⁰⁹ กองทุนนี้ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานด้านคนพิการ คือ ส่วนที่หนึ่ง จัดสรรเป็นเงินกู้ยืม (โดยไม่เสียดอกเบี้ย) สำหรับการประกอบอาชีพของคนพิการ อีกส่วนหนึ่งจัดสรรเป็นงบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม/โครงการขององค์กรคนพิการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรคนพิการเอง นอกจากนั้นกองทุนก็ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการดำเนินงานของสมาคมพิการทุกประเภท

สำหรับรายได้ของกองทุนระบุว่า กองทุน ประกอบด้วย¹¹⁰

1. ทรัพย์สิน สิทธิ หนี้ งบประมาณ และรายได้ในกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่โอนมาตามมาตรา 42
2. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ทั้งนี้ ให้รัฐบาลจัดสรรให้เพียงพอแก่การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ
3. เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับบริจาค เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ของกองทุน
4. เงินรายได้จากการออกสลากหรือที่ได้มาจากการจัดกิจกรรม
5. เงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการส่งเข้ากองทุนตามมาตรา 34
6. ดอกผลที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน
7. รายได้จากการขาย การลงทุน หรือการหาประโยชน์จากทรัพย์สินของกองทุน
8. เงินหรือทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุน หรือที่กองทุนได้รับตามกฎหมายหรือนิติกรรม
9. รายได้บางส่วนจากภาษีของสินค้าและบริการที่เป็นสาเหตุแห่งความพิการตามที่กฎหมายกำหนด
10. รายได้อื่น

¹⁰⁹ มาตรา 23 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

¹¹⁰ มาตรา 24 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

ในทางปฏิบัติกองทุนมีรายได้หลักจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาล (มาตรา 24 ข้อ 2) เงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการส่งเข้ากองทุนตามมาตรา 34 (มาตรา 24 ข้อ 5) นอกจากนั้นกองทุนจะมีเงินคืนจากคนพิการที่กู้ยืมเงินกองทุนเพื่อไปประกอบอาชีพ ในแต่ละปีกองทุนประมาณการค่าใช้จ่ายไว้ 300 ล้านบาท ขณะที่งบกองทุนมีงบประมาณทั้งสิ้น 130 ล้านบาท ซึ่งในปีงบประมาณ 2552 กองทุนได้รับจากเงินงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ประมาณ 60 ล้านบาท ได้รับเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่ไม่รับคนพิการเข้าทำงานการส่งเข้ากองทุน ประมาณ 70 ล้านบาท กองทุนปล่อยเงินกู้ปี ประมาณ 200 ล้านบาท งบสนับสนุนโครงการ ประมาณ 90 ล้านบาท แต่ในปีงบประมาณ 2553 รัฐบาลไม่มีเงินสนับสนุนกองทุนเลย ทำให้กองทุนจะต้องวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ คาดว่าส่วนหนึ่งกองทุนจะมีเงินเรียกคืนจากการกู้ยืมไปประกอบอาชีพ ประมาณ 80 ล้านบาท รวมกับเงินอีกส่วนหนึ่งที่ได้รับจากนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่ไม่ได้รับหรือจ้างคนพิการเข้าทำงาน ซึ่งน่าจะเพียงพอสำหรับการดำเนินงานกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในปีงบประมาณ 2553

การกู้เงินกองทุนเพื่อประกอบอาชีพสำหรับคนพิการ กู้ได้รายละวงเงิน 40,000 บาท

สำหรับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม/โครงการขององค์กรคนพิการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรนั้น องค์กรคนพิการจะต้องทำโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

การบริหารกองทุน มีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งชาติ คณะอนุกรรมการบริหารกองทุน คณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน เป็นกลไกหลัก กลไกทั้ง 3 ประเภท มีอำนาจถ่วงดุลกัน กล่าวคือ

1. คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่กำหนดระเบียบเกี่ยวกับกองทุน การจัดหาผลประโยชน์และการจัดการกองทุนโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ระเบียบเกี่ยวกับการพิจารณาอนุมัติการจ่ายเงินเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ระเบียบเกี่ยวกับการจัดทำรายงานสถานะการเงินและการบริหารกองทุน ระเบียบเกี่ยวกับการรับเงินการจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินกองทุน และการตัดหนี้สูญ โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง และระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

2. คณะอนุกรรมการบริหารกองทุน มีอำนาจหน้าที่บริหารกองทุน พิจารณาอนุมัติการจ่ายเงิน อนุมัติโครงการ กำหนดวงเงินและรายการค่าใช้จ่าย เพื่อสนับสนุนแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามที่คณะอนุกรรมการตาม

ประเภทความพิการ คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการประจำจังหวัดหรือ คณะอนุกรรมการอื่นเสนอมา ทั้งให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด รวมทั้งรายงาน สถานะการเงินและการบริหารกองทุนต่อคณะกรรมการตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

3. คณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน มีอำนาจหน้าที่ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน และรายงานผล การปฏิบัติงานพร้อมทั้ง ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการ

ทั้งนี้ มีความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านคนพิการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนว่า

1) การกลั่นกรองโครงการขอรับการสนับสนุน

คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดมีหน้าที่กลั่นกรองโครงการ แต่ไม่มีสิทธิอนุมัติโครงการ คณะอนุกรรมการบริหารกองทุนผูกขาดการ อนุมัติโครงการฝ่ายเดียว โดยที่คณะอนุกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการซึ่งอยู่ส่วนกลางไม่รู้ปัญหาสถานการณ์ที่แท้จริง คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ แต่ความรับผิดชอบก็ยังเป็นของ ผู้อนุมัติ คือ คณะอนุกรรมการบริหารกองทุนอยู่

2) ประสิทธิภาพของการบริหารกองทุน

การบริหารกองทุนยังไม่มีประสิทธิภาพ มีช่องว่างและประเด็นที่จะต้อง ปรับปรุงแก้ไขหลายประการ ประการแรกการกระจายเงินกองทุนมาให้แต่ละจังหวัดยังไม่สามารถ กระจายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมเนื่องจากอัตราส่วนคนพิการแต่ละจังหวัดมีไม่เท่ากัน การพิจารณาโดยใช้องค์กรคนพิการเป็นฐานในการพิจารณา อาจไม่เหมาะสม ประการที่สอง การบริหารกองทุนค่อนข้างจะเคร่งครัดรัดกุมเกินไปคนพิการบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงสิทธิการใช้ เงินกองทุนได้ ประการที่สาม ลักษณะการกู่เกี่ยวกับการกู่กลุ่มใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน วงเงินเท่ากัน ย่อมไม่เหมาะสม

3) คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัด ควรมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณากลั่นกรองโครงการและอนุมัติโครงการในพื้นที่ความรับผิดชอบ ของตน เพราะตนเองเป็นผู้รู้และเข้าใจความต้องการของคนพิการในพื้นที่ของตนและอนุกรรมการ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดก็มีศักยภาพพอที่จะพิจารณากลั่นกรองและอนุมัติ

โครงการได้ นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การบริหารกองทุนจะต้องมีตัวแทนของคนพิการ ประชาชน และตัวแทนของรัฐเข้าไปมีส่วนร่วม

4) คณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน จำเป็นต้องดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ โดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติต้องสร้างเครือข่ายเพื่อทำหน้าที่ติดตามประเมินผลโครงการที่ได้รับอนุมัติเงินจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไปแล้วทั้งระยะสั้น ระยะยาว ทั้งนี้เพราะสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติไม่สามารถลงไปติดตามประเมินผลเองเนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายและใช้บุคลากรจำนวนมาก

5) กรณีการชำระคืนเงินกู้โดยผู้ไม่คิดดอกเบี้ย คนพิการผู้กู้บางรายมีการชำระคืน แต่ก็มีบางรายไม่ชำระคืน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้มาตรการติดตามหนี้ที่เหมาะสม ไม่กระทำการละเมิดสิทธิลูกหนี้ และจะต้องดำเนินการติดตามหนี้จากลูกหนี้อย่างจริงจัง เพื่อเป็นการฝึกความรับผิดชอบ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนพิการอื่นๆ มีความรับผิดชอบต่อภาระคืนเงินกู้ต่อไป

4. กลไกสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ให้มีบทบาทหน้าที่ของสำนักงานฯ ระบุไว้ในมาตราที่ 12 และมาตราที่ 13 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2550 โดยมาตราที่ 12 กำหนดให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติเป็นส่วนราชการในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีฐานะเป็นกรมตามมาตรา 18 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 โดยมีเลขาธิการซึ่งมีฐานะเป็นอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและบุคลากรของสำนักงาน ให้เลขาธิการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งการแต่งตั้งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ สำหรับอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน ระบุไว้ในมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ถือเป็นกลไกระดับชาติทำหน้าที่ประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาล ส่วนราชการ หน่วยงานอื่นๆ ของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศในการดำเนินงานด้านคนพิการ

นายมนเทียร บุญตัน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านคนพิการ มีความเห็นว่า “การที่โครงสร้างของกลไกประสานระดับชาตินี้มีฐานะเทียบเท่ากรม แต่ไม่ใช่กรม อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวง ทำให้เลขาธิการแม้จะมีฐานะเป็นอธิบดีแต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจในเชิงนโยบายหรือยุทธศาสตร์ด้วยตนเอง ต้องให้เจ้ากระทรวงเป็นผู้ใช้อำนาจในการตัดสินใจ ทำให้เกิดความล่าช้า ไม่คล่องตัวในการทำงาน” นอกจากนี้ยังได้อธิบายถึง เหตุผลของการที่สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติมีฐานะเทียบเท่ากรมว่า “ผู้กำหนดนโยบายมองว่าภาระงานด้านคนพิการยังไม่มากพอที่จะยกฐานะเป็นกรมได้ ถ้าสำนักงานนี้ยกฐานะเป็นกรม รัฐบาลอาจต้องพิจารณาโครงสร้างสำนักงานตามกฎหมายอื่นเทียบเคียงด้วยเพื่อความเป็นธรรมและความเหมาะสม และย่อมเกี่ยวโยงกับงบประมาณที่จะต้องใช้จ่ายในการขยายโครงสร้าง ซึ่งขณะนี้รัฐบาลมีนโยบายที่จะให้หน่วยราชการทั้งหลายมีขนาดเล็กแต่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ”

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ มีหน้าที่ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรคนพิการ และมีหน้าที่รณรงค์ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การรณรงค์ให้คนพิการ ครอบครัวคนพิการ ผู้ปฏิบัติงาน คนในชุมชน และสังคมมีความรู้ความเข้าใจ เจตคติและการประพฤติ ปฏิบัติที่ถูกต้องต่อคนพิการและครอบครัว

5. กลไกสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีภารกิจตามกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการเป็นสำนักงานทะเบียนจังหวัดสำหรับคนพิการในจังหวัดเพื่อจัดทำบัตรประจำตัวคนพิการและจัดทำฐานข้อมูลคนพิการในจังหวัด จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในจังหวัด เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการประจำจังหวัด เป็นหน่วยงานรับเรื่องในการรับโครงการและการกู้ยืมเงินกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการและการดำเนินงานต่างๆ เพื่อให้การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในจังหวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6. กลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกข้อบัญญัติ เทศบัญญัติ ข้อกำหนดระเบียบหรือประกาศ แล้วแต่กรณี¹¹¹ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจดำเนินการในเรื่อง

¹¹¹ มาตรา 21 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

ต่างๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายในการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท เช่น องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีหน้าที่ในการจัดทำและดำเนินงานครอบคลุมงานด้านพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในภาพรวมของจังหวัด หรือเทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ให้มีการดำเนินการโรงรับจำนำหรือสินเชื่อท้องถิ่น ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาเด็ก จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม หรือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีอำนาจหน้าที่พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การพักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร หรือเมืองพัทยา มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกันกับเทศบาลนคร และยังภารกิจตามกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) ในงานสังคมสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ จัดการศึกษารวมทั้งหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกอนุบัญญัติและจัดทำแผนและงบประมาณในการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ได้

7. กลไกหน่วยงานของรัฐ

หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องใด ให้มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามอำนาจหน้าที่นั้น ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐมีการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะเป็นเจ้าภาพหลักในการประสานการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐบางแห่งเป็นเจ้าภาพหลักเป็นการเฉพาะในแต่ละเรื่องด้วย โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้รัฐมนตรีแต่ละกระทรวงมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ในส่วนที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวงนั้น¹¹²

¹¹² มาตรา 45 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

8. กลไกการสนับสนุนสมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย

สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทยจะได้รับเงินสนับสนุนสำหรับค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ¹¹³ เพื่อให้องค์กรนี้เป็นตัวแทนของคนพิการทุกประเภทได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถดำเนินการส่งเสริมให้องค์กรของคนพิการที่กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศได้อย่างทั่วถึง

9. กลไกพนักงานเจ้าหน้าที่

รัฐมนตรีรักษาการแต่ละกระทรวงมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ 1. มีหนังสือแจ้งให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการชี้แจงข้อเท็จจริงหรือความเห็นในการปฏิบัติงาน ส่งผู้แทนมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำ หรือส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานอื่น มาประกอบการพิจารณา หรือ 2. มีหนังสือแจ้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานอื่นมาประกอบการพิจารณา หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท¹¹⁴

10. กลไกการรับรองมาตรฐานองค์กรเกี่ยวกับคนพิการ

เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงวิธีการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติมีอำนาจในการกำหนดระเบียบว่าด้วยการกำหนดมาตรฐาน การรับรองและเพิกถอนการรับรององค์กรด้านคนพิการหรือองค์กรอื่นที่ให้บริการแก่คนพิการ¹¹⁵ เพื่อให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรฐานและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนพิการ

¹¹³ มาตรา 27 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

¹¹⁴ มาตรา 14 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

¹¹⁵ มาตรา 6(10) ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

4.7 ผลกระทบโดยตรงต่อประเทศไทยที่เกิดจากข้อบทที่ 18 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการข้อที่ 18 เป็นเรื่องของการห้ามเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ เพราะเหตุสัญชาติ กล่าวคือ ให้รัฐภาคีรับรองให้คนพิการมีสิทธิในการได้และเปลี่ยนแปลงสัญชาติ และจะต้องไม่ถูกถอนสัญชาติตามอำเภอใจ รวมทั้งไม่ถูกไล่ออกจากการมีสิทธิที่จะได้ ครอบครัว และใช้เอกสารสัญชาติของตนหรือเอกสารอื่นเกี่ยวกับบัตรประจำตัว เพราะเหตุแห่งความพิการ¹¹⁶ และ ให้รัฐภาคีให้การรับรองว่าเด็กพิการจะได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังจากการเกิด และมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ¹¹⁷

การได้สัญชาติโดยหลักดินแดน (Jus Soli) เป็นเงื่อนไขของการได้สัญชาติตามหลักสากลทั่วไป โดยถือว่าบุคคลที่เกิดในดินแดนของรัฐใดก็ย่อมจะมีความผูกพันกับดินแดนของรัฐนั้น ด้วยเหตุนี้การได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนของไทยจึงถือเป็นการบัญญัติเงื่อนไขของการได้สัญชาติตามหลักสากลทั่วไป คือ การที่บุคคลเกิดในราชอาณาจักรไทยย่อมได้รับสัญชาติไทย แม้ว่าบิดาหรือมารดาจะเป็นคนต่างด้าวหรือไม่ก็ตาม ซึ่งคำว่า ราชอาณาจักรไทย นั้นหมายความถึง ดินแดนที่รัฐบาลไทยใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งหมายถึง ผืนแผ่นดินไทย ทะเลอาณาเขต นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึง เรือ อากาศยานที่ซังกธงไทย และจดทะเบียนในประเทศไทยด้วย¹¹⁸

¹¹⁶ Article 18 of Convention on the Right of Persons with Disabilities

(1) States Parties shall recognize the rights of persons with disabilities to liberty of movement, to freedom to choose their residence and to a nationality, on an equal basis with others, including by ensuring that persons with disabilities:

(a) Have the right to acquire and change a nationality and are not deprived of their nationality arbitrarily or on the basis of disability;

(b) Are not deprived, on the basis of disability, of their ability to obtain, possess and utilize documentation of their nationality or other documentation of identification

¹¹⁷ Article 18 of Convention on the Right of Persons with Disabilities

(2) Children with disabilities shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality and, as far as possible, the right to know and be cared for by their parents

¹¹⁸ ชุมพร ปัจจุสานนท์, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล: สัญชาติ เล่ม 1, (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2549), หน้า 86.

แต่ใน พ.ศ. 2515 ได้มีการออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ให้ถอนสัญชาติบุคคลเหล่านี้ ตั้งแต่นั้นมาคนต่างด้าวที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในไทยตั้งแต่ยุคแรกๆ ได้กลายเป็นคนไร้สัญชาติ ทั้งๆ ที่ปักหลักทำกินมาอย่างยาวนาน และไม่เคยทำความเดือดร้อนเสียหายให้กับประเทศ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 กล่าวไว้ดังนี้ ข้อ 1 ให้ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าวแต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น (1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ (2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเพียงชั่วคราว หรือ (3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ในเวลาต่อมาได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 ซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่าบุคคลจะได้รับสัญชาติไทยต่อเมื่อบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งมีสัญชาติไทยและไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย บุตรย่อมได้รับสัญชาติไทยในทันที¹¹⁹ ซึ่งในกรณีนี้ มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ได้ให้เพิ่มความในมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 โดยบัญญัติว่า คำว่าบิดา ให้ความหมายรวมถึงผู้ซึ่งได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นบิดาของผู้เกิดตามวิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง แม้ผู้นั้นจะมีได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิด และมีได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตาม

และจากพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 7ทวิ ได้มีบทบัญญัติในการที่จะไม่ให้สัญชาติแก่คนต่างด้าว กล่าวคือ ในกรณีที่บิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว แม้จะเกิดในประเทศไทยก็ตาม และในขณะที่เกิดนั้น บิดาของเด็กเข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

1. ได้รับการผ่อนผันในพักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
2. ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว
3. เข้ามาอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วย

คนเข้าเมือง

¹¹⁹ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 13 หน้า 3 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535) บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด (1) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย ...”

จากเงื่อนไขข้างต้นจะเป็นเหตุให้ไม่ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด เพราะการได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนหรือโดยการเกิดนั้น มิได้ได้มาโดยอัตโนมัติซึ่งเป็นผลจากการที่บุคคลเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่อาจมีข้อจำกัดได้โดยอาศัยเหตุผลเรื่องความมั่นคง ดังนั้นเด็กพิการยอมไม่ได้รับสัญชาติเหมือนกันกับเด็กไม่พิการทุกคนด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น เพราะหากปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาแล้วจะไม่สอดคล้องกับหลักการให้สัญชาติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จึงถือได้ว่ากรณีที่เด็กพิการไม่ได้รับสัญชาติไทยนั้นไม่ขัดกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการข้อที่ 18 เพราะไม่ได้เลือกปฏิบัติต่อเด็กพิการ แต่ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับเด็กต่างด้าวอื่น ๆ ที่ไม่พิการในเรื่องของการได้รับสัญชาติไทย

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2551 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ส่งผลให้คนพิการได้รับสัญชาติได้ง่ายขึ้น สรุปได้ดังนี้

1. แก้ไขพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

1.1 เรื่องการได้สัญชาติตามหลักสายโลหิต มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ได้ให้เพิ่มความในมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 โดยให้ผู้ที่เกิดจากบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร แก้ไขเพิ่มเติมให้บิดาในที่นี้หมายความรวมถึง บิดาที่ไม่จดทะเบียนสมรสกับมารดาและไม่ได้จดทะเบียนรับรองบุตร

1.2 เรื่องของบุคคลที่ได้สัญชาติไทย ตาม มาตรา 23 ของพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 บรรดาบุคคลที่เคยมีสัญชาติไทยเพราะเกิด ในประเทศไทย แต่ถูกถอนสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ 337 ข้อ 1 และผู้ที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยตาม ประกาศของคณะปฏิวัติ 337 ข้อ 2 รวมถึงบุตรของบุคคลดังกล่าว ที่เกิดในประเทศไทยก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับและไม่ได้สัญชาติไทยตาม ม.7 ทวิ วรรค1 ถ้าบุคคลนั้นอาศัยอยู่จริงในประเทศไทยติดต่อกันโดยมีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร และเป็นผู้มี ความประพฤติดี หรือทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมหรือประเทศไทย ให้ได้สัญชาติไทยตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เว้นแต่ผู้ซึ่งรัฐมนตรีมีคำสั่งอันมีผลให้เป็นผู้มีสัญชาติไทยแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

2. แก้ไขพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ในเรื่องการจดทะเบียนการเกิดให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น โดยกำหนดให้นายทะเบียนรับแจ้งการเกิดและออกสูติบัตร แก่เด็กทุกคนที่เกิดในประเทศไทย ทั้งเด็กที่มีสัญชาติไทยหรือไม่มีสัญชาติไทย

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้เปิดกว้างในเรื่องของการให้สัญชาติแก่คนพิการมากขึ้น

เนื่องจากสิทธิคนพิการที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกำหนดไว้ นั้น เป็นสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงได้รับและไม่ได้เป็นสิทธิใหม่ที่กำหนดขึ้น เป็นเพียงการเน้นย้ำว่า คนพิการมีสิทธิเช่นเดียวกับบุคคลอื่น และอนุสัญญาได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ให้อำนาจยอมรับสิทธิของคนพิการที่จะมีเสรีภาพในการถือสัญชาติ บนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น ดังนั้นการให้ความคุ้มครองสิทธิของคนพิการจึงต้องไม่เกินไปกว่าสิทธิของคนที่ไม่พิการ

4.8 อุปสรรคที่มีผลต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีจากการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญา

จากการศึกษาถึงนโยบายของรัฐในการคุ้มครองสิทธิคนพิการของประเทศไทย รวมทั้งท่าทีของประเทศไทยในการเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ จะพบว่าประเทศไทยมีความพยายามที่จะให้เพิ่มการคุ้มครองคนพิการให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตามยังคงมีอุปสรรคที่สำคัญและมีผลอย่างมากต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาดังต่อไปนี้

1. การรับรู้และเข้าใจต่อพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีพื้นฐานจาก พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 พบว่า มีการรับรู้เจตนารมณ์และสาระสำคัญของกฎหมายที่แตกต่างกันและไม่เพียงพอที่จะทำให้เข้าใจและใช้ประโยชน์จากกฎหมายนี้อย่างเต็มที่ ดังนี้¹²⁰

1.1 คนพิการส่วนใหญ่ยังขาดการรับรู้เกี่ยวกับการมีกฎหมายและความเข้าใจถึงเจตนารมณ์และสาระสำคัญของกฎหมาย สาเหตุของการไม่รับรู้และความเข้าใจต่อกฎหมายส่วนหนึ่งมาจากข้อจำกัดด้านความพิการ ข้อจำกัดด้านการรับรู้ข่าวสาร (การอ่านออกเขียนได้และโอกาสทางสังคมของคนพิการ) ข้อจำกัดด้านภาษากฎหมาย ข้อจำกัดด้านการสื่อสาร เผยแพร่

¹²⁰ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โครงการติดตามการปฏิบัติงานเพื่อการคุ้มครองและพัฒนากลุ่มเป้าหมายตามกฎหมายในภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, จำนวน 150 เล่ม, กรุงเทพฯ : บริษัทมิสเตอร์ก๊อบบี้ (ประเทศไทย) จำกัด, 2553, หน้า 6-8.

ประชาสัมพันธุ์ กล่าวคือ คนพิการมีหลายประเภท หลายระดับ ทั้งคนพิการทางสายตา พิการทางการเคลื่อนไหว พิการทางการสื่อความหมาย/การได้ยิน พิการทางสมอง สติปัญญา/การเรียนรู้ และทางจิต คนพิการแต่ละคนมีระดับความพิการที่แตกต่างกัน คนพิการบางคนพิการมาก คนพิการบางคนพิการน้อย

ประเภทความพิการและระดับความพิการมีความหมายต่อความสามารถในการเข้าถึงกฎหมายอย่างมาก คนพิการบางประเภท เช่น พิการทางสมอง สติปัญญา/การเรียนรู้ และทางจิตไม่สามารถรับรู้และเข้าใจกฎหมายได้เลย ยกเว้นต้องมีผู้ทำหน้าที่แทน คนพิการบางประเภทรับรู้กฎหมายได้น้อย เพราะความพิการเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสาร และต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือเครื่องช่วยความพิการรองรับ เช่น คนพิการทางการสื่อความหมาย การได้ยินต้องมีล่าม และคนพิการทางสายตาต้องมีอักษรเบรลล์หรือสื่อทางด้านเสียง คนพิการที่เข้าถึงกฎหมายง่ายที่สุด คือคนพิการทางการเคลื่อนไหว

คนพิการส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยหรือไม่ได้รับการศึกษา และมีคนพิการอีกจำนวนมากที่ขาดโอกาสในการออกสู่สังคมภายนอก จะด้วยสาเหตุของความพิการหรือทัศนคติต่อความพิการของตนเองหรือครอบครัว ทำให้อาย ไม่กล้าออกสู่สังคม กลัวคนอื่นดูถูกเหยียดหยามก็ ตาม สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกฎหมายเช่นกัน

นอกจากนั้นยังพบว่า การสื่อสาร การเผยแพร่ ประชาสัมพันธุ์ที่จะไปถึงกลุ่มเป้าหมายคนพิการยังมีน้อยมาก ไม่มีสื่อหรือเครื่องช่วยความพิการที่เหมาะสมสำหรับคนพิการบางประเภท เช่น สื่อหรือเครื่องช่วยความพิการที่จะทำให้คนพิการทางการสื่อความหมาย/การได้ยินสามารถเข้าถึงได้สื่อหรือเครื่องช่วยความพิการที่เป็นอักษรเบรลล์หรือภาษาเสียง ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สื่อต่างๆ รวมทั้งแกนนำคนพิการหรือองค์กรคนพิการเองก็ยังไม่ได้ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธุ์ เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารด้านกฎหมายให้คนพิการรับทราบอย่างทั่วถึง

1.2 แกนนำคนพิการและองค์กรคนพิการ ส่วนใหญ่รับรู้การมีกฎหมาย และเข้าใจต่อเจตนารมณ์ และสาระสำคัญของกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวเกิดขึ้นโดยมีแกนนำคนพิการหรือผู้แทนองค์กรคนพิการแต่ละประเภทเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลักดัน แต่มีข้อสังเกตว่าการรับรู้และความเข้าใจต่อกฎหมายของแกนนำคนพิการและองค์กรคนพิการแต่ละประเภทมีไม่เท่ากัน กล่าวคือแกนนำคนพิการและองค์กรคนพิการด้านการมองเห็นหรือสายตาและด้านการเคลื่อนไหวจะมีการรับรู้และสนใจเกี่ยวกับกฎหมายอย่างมาก ขณะที่แกนนำคนพิการและองค์กรคนพิการทางการสื่อความหมายหรือการได้ยิน ทางสมอง สติปัญญา/การเรียนรู้ และทางจิตมีการ

รับรู้น้อยมาก เนื่องจากแก่นำคนพิการและองค์กรคนพิการกลุ่มเหล่านี้ยังมีการรวมตัวไม่เข้มแข็ง ขาดพลังในการต่อรอง เรียกร้องสิทธิการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และมีข้อจำกัดในการเข้าถึง อย่างไรก็ตาม ก็นำคนพิการและองค์กรคนพิการยังมีความเห็นว่า แม้จะมีกฎหมายที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์แก่คนพิการ แต่กฎหมายดังกล่าวยังขาดความชัดเจนที่จะนำไปปฏิบัติให้ได้ผล เนื่องจากกฎหมายกำหนดไว้กว้างมาก จำเป็นต้องมีอนุบัญญัติออกมารองรับ ซึ่งขณะนี้อนุบัญญัติอีกจำนวนหนึ่งยังไม่มีการประกาศใช้ ทำให้มีข้อสงสัย ไม่เข้าใจกฎหมายอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ กฎหมายเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก เพราะเป็นภาษากฎหมาย การตีความกฎหมาย ถ้าไม่ใช่ นักกฎหมายก็เป็นเรื่องยาก ฉะนั้นถ้าไม่มีกฎหมายลูกมารองรับ ไม่มีแนวทางปฏิบัติ ทำให้ไม่เกิดการปฏิบัติตามกฎหมาย

1.3 ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ปฏิบัติงานมีการรับรู้ว่ามีกฎหมายดังกล่าว มีความเข้าใจต่อเจตนารมณ์ รวมถึงเนื้อหาสาระของกฎหมายในส่วนที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนจะต้องเกี่ยวข้องและรับผิดชอบตามที่ระบุในกฎหมาย

ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เข้าใจต่อเจตนารมณ์และเนื้อหาสาระของกฎหมายแตกต่างกันตามภารกิจและความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นสอดคล้องกันว่า กฎหมายเป็นเรื่องยาก ตีความยาก กฎหมายยังขาดความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติ เพราะยังไม่มีอนุบัญญัติมารองรับ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจกฎหมายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานรับรู้ยังมีน้อย ส่วนใหญ่จะรับรู้โดยผ่านการเป็นตัวแทนของหน่วยงานในคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับคนพิการชุดต่างๆ ผ่านการรับรู้จากการประชุมในหน่วยงานที่ตนสังกัด

นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับคนพิการของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตามกฎหมายกำหนด ส่วนใหญ่การปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องเหล่านี้จะยึดถือกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ซึ่งอาจมีสาระสำคัญแตกต่างหรือสอดคล้องกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีพื้นฐานจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ทำให้สับสนและเป็นข้อถกเถียงในทางปฏิบัติ เช่น การกำหนดประเภทความพิการ เป็นต้น โดยที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 นิยามคนพิการไว้กว้างๆ ในมาตรา 4 ขณะที่สภาคนพิการทุกประเภท สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข

ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจต่อคนพิการในขอบข่ายงานที่แตกต่างกันมีการกำหนดประเภทความพิการไม่เหมือนกัน อาจส่งผลกระทบต่อภาระต่องานของคนพิการเพื่อการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ของคนพิการตามกฎหมายนี้

1.4 คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัด แต่งตั้งโดยคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พบว่า อนุกรรมการส่วนใหญ่มีการรับรู้การมีกฎหมายนี้ แต่ความเข้าใจต่อเจตนารมณ์และสาระสำคัญของ พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการพ.ศ.2550 แตกต่างกันไปตามความสนใจ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนหน่วยงานและสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ (สถานประกอบการ) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ตระหนักถึงความรับผิดชอบและขาดการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกฎหมายไปสู่การปฏิบัติอย่างครบถ้วน

3. ปัจจัยการเมืองที่กระทบต่อการดำเนินงาน การเมืองมีความผันผวน ไม่นั่นคง มีผลต่อการบริหารงานให้เป็นไปตามกฎหมาย

4. การจัดสรรงบประมาณที่จะนำมาจัดอุปสรรคต่างๆ ที่ขัดขวางการได้รับสิทธิของคนพิการและขัดขวางการมีส่วนร่วมของคนพิการในสังคม ไม่ว่าจะเป็น

4.1 การปรับสภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาคาร สถานที่ รวมถึงการคมนาคมขนส่ง สารสนเทศและการสื่อสาร และบริการต่างๆ ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป เช่น การออกแบบและก่อสร้างอาคารให้คนทุกกลุ่มรวมถึงคนพิการที่ใช้เก้าอี้เข็นสามารถใช้ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป การออกแบบบริการข้อมูลผ่าน Website หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นใดให้อยู่ในรูปแบบที่ทุกคน รวมถึงคนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

4.2 การจัดให้มีเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการแต่ละประเภทในสถานที่บริการต่าง ๆ ของรัฐและเอกชน เช่น เครื่องช่วยฟังสำหรับคนหูหนวก โปรแกรมอ่านจอภาพคอมพิวเตอร์สำหรับคนตาบอด หรือป้ายบอกทางซึ่งใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจเป็นต้น

4.3 การให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมหรือสมเหตุสมผล เพื่อลดการเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการแต่ละประเภท เช่น การจัดให้มีบุคคลากรที่ให้บริการล่ามภาษามือให้แก่คนหูหนวก การให้มีผู้ช่วยคนพิการสำหรับคนพิการที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อันไม่อาจตอบสนองได้โดยวิธีการทั่วไป รวมถึงความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

4.4 การจัดการวรรณคดีให้คนในสังคมตระหนักถึงสิทธิของคนพิการ

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จำเป็นต้องใช้งบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมากเพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิที่คนพิการพึงได้รับตามที่กำหนดสิทธิไว้ในอนุสัญญาและมีส่วนร่วมในสังคมอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม จากที่ได้ศึกษามาแสดงให้เห็นได้ว่าอนุสัญญาเป็นเครื่องมือที่จะช่วยรับรองสิทธิของคนพิการที่กฎหมายภายในของไทยให้การรับรองไว้เช่นกันให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และช่วยผลักดันให้ประเทศไทยดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในอื่นๆที่ยังมีบทบัญญัติที่ขัดกับอนุสัญญา รวมทั้งมีกลไกบังคับใช้ที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า อุปสรรคที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ไม่ควรนำมาเป็นเหตุเพื่อปฏิเสธหรือทำให้เกิดความล่าช้าในการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ในการเข้าถึงสิทธิที่คนพิการพึงได้รับตามที่กฎหมายรับรองไว้ให้ เพราะการที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาแล้ว ถือเป็นสิ่งที่ดีที่ช่วยย้ำว่าในอนาคตคนพิการไทยจะได้รับการคุ้มครองสิทธิคนพิการอย่างเท่าเทียมกันกับบุคคลอื่นในสังคม และเท่าเทียมกันกับคนพิการทุกแห่งทั่วโลก